

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 32
1995

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

CONSILIUL DE CONDUCERE

Director: acad. OLGA NECRASOV

Redactor șef: prof. dr. doc. VICTOR SĂHLEANU

Membri: dr. MARIA CRISTESCU
dr. CEZARINA BĂLTEANU
dr. CRISTIANA GLAVCE
dr. MARIA VLĂDESCU
DAN BOTEZATU
ION OPRESCU

Secretar responsabil de redacție: dr. ELENA RADU

Apare o dată pe an

Pentru a vă asigura colecția completă și primirea la timp a revistei, reînnoiți abonamentul dv.

În țară, revista se poate procura prin poștă, pe bază de abonament la: RODIPET S.A., Piața Presei Libere nr. 1, P.O. Box 33-57, București; ORION S.R.L., Splaiul Independenței 202A, P.O. Box 61-170, Tx 11939, CBTxR, Fax (401) 3122425, București; AMCO PRESS, S.R.L., Bd. Nicolae Grigorescu 29A, ap. 66, P.O. Box 57-88, Fax (1) 3124569, București.

Manuscrisele, cărțile, revistele pentru schimb, precum și orice corespondență se vor trimite pe adresa Comitetului de redacție al revistei:

La revue «Studii și cercetări de antropologie» paraît une fois par an. Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: RODIPET S.A., Piața Presei Libere nr. 1, P.O., Box 33-57, București, România; ORION S.R.L., Splaiul Independenței 202A, P.O. Box 61-170, Tx 11939 CBTxR, Fax (401) 3122425, București, România.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, 76117 București
Telefon: 4103846 sau 4103200/int. 2123, 2107, 2119

STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 32

1995

SUMAR

Antropologie istorică

PETRU CANTEMIR, DAN BOTEZATU, Caracterizarea antropologică a populației feudale de la Gherăești (Jud. Neamț)	3
--	---

Antropologie contemporană

MARIA VLĂDESCU, IRINA POPESCU, Caracterizarea antropologică a rudarilor de la Prundu (Jud. Teleorman)	9
DAN BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, MARIA ROȘCA, ADRIANA TUDOSIE, Variabilitatea caracterelor antropologice cefalo-faciale ale populației din satele Săbăoani și Gherăești (Jud. Neamț)	23
GEORGETA MIU, PETRU CANTEMIR, DANUSIA PAVAL, ADRIANA TUDOSIE, Caracterizarea conformației corporale la populațiile din Săbăoani și Gherăești (Jud. Neamț)	29
MARIA ȘTIRBU, ANA-CEZARINA BĂLTEANU, GEORGETA MIU, Variabilitatea raportului statură-ponderal și a obezității la unele populații din Moldova	37
MARIA ISTRATE, Considerații privind limitele de normalitate ale lipidemiei și colesterolemiei la unele populații din Moldova	43
ELEONORA LUCA, Aplicații metodologice în cercetarea filiației prin caractere metrice ..	49
CORNELIU VULPE, IRINA POPESCU, Contribuție la cercetarea eredității unor caractere morfologice de ordin general, precum și a trăsăturilor urechii externe	57

Antropologie medicală

ELENA RADU, MATEI STROILA, CARMEN NĂSTASE, RODICA GAGHES, Tulburări psihonevrotice la populația tânără	67
CRISTIANA GLAVCE, DANIELA CUCU, RICHARD RUS, ANA-MARIA BĂLĂȘOIU GLAVCE, Studiul nivelelor de dezvoltare fizică și psihică a unui grup de copii marocani în funcție de gradul de urbanizare și mediul socio-economic	75

CORNELIA GUJA, RĂZVAN PETCU, VICTOR GUJA, Încercare de modelare antropologică a individului uman	83
CORNEL PICIOIU, MARGARETA PICIOIU, MANUELA JILĂVEANU, RĂZVAN PETCU, Aspecte privind variabilitatea conductibilității electrice cutanate în funcție de vârstă și sex (II)	93

Antropologie culturală

IOAN OPRESCU, Patologia mijloacelor de comunicare interumane	97
--	----

Varia

VASILE V. CAMELEA <i>in memoriam</i>	103
--	-----

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ A POPULAȚIEI FEUDALE DE LA GHERĂEȘTI (JUD. NEAMȚ)

PETRU CANTEMIR, DAN BOTEZATU

Materialul osteologic studiat în prezenta notă provine din săpăturile de salvare executate între anii 1991–1992, în necropola feudală de la Gherăești – jud. Neamț, de către arheologul Domnița Hordilă*, de la Muzeul de Istorie din Roman, care pe baza materialelor arheologice, datează necropola din secolele XVI–XVIII d.H. Cu această ocazie au fost scoase la iveală un număr de 74 schelete umane, mai mult sau mai puțin conservate, studiul acestora fiind deosebit de interesant, pe lângă contribuția adusă la cunoașterea aspectului antropologic al populației feudale din țara noastră și pentru posibilitatea de a compara aceste date, cu cele obținute în urma unui studiu antropologic efectuat de antropologi ieșeni, în 1994 asupra populației actuale, din aceeași localitate (2,5).

Date paleodemografice. Repartiția subiecților după sexe și vârsta la deces este prezentată în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Repartiția după sex și vârstă a scheletelor de la Gherăești

Vârsta	Sex indeterminabil		Bărbați		Femei		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Infans I (0-7 ani)	4	5,40	–	–	–	–	4	5,40
Infans II (7-14 ani)	3	4,05	–	–	–	–	3	4,05
Juvenis (14-20 ani)	1	1,35	2	2,70	3	4,05	6	8,10
Adultus (20-30 ani)	–	–	3	4,05	6	8,10	9	12,16
Maturus (30-60 ani)	–	–	34	45,94	17	22,97	51	68,91
Senilis (60-x ani)	–	–	1	1,35	–	–	1	1,35
Total	8	10,80	40	54,05	26	35,13	74	100,00

Datele prezentate în acest tabel ne permit să constatăm, în primul rând, o mortalitate redusă în rândul copiilor și adolescenților (17,55%), procent care se apropie puțin de cel al unei serii în curs de studiu dintr-o localitate apropiată – Săbăoani – jud. Neamț (28,4%), dar care diferă în general de alte serii feudale din Moldova (1, 3, 4), la care procentul mortalității în rândul copiilor este mult mai ridicat. Acest fapt s-ar putea explica printr-o caracteristică specifică socio-economică zonală sau ca fiind rezultatul săpăturilor întreprinse în necropolă, știut fiind faptul că, în cimitirele populației de confesiune catolică, copiii sunt înhumați în zone separate.

* Îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre, pentru materialul furnizat, indicațiilor arheologice și întreaga colaborare.

În al doilea rând, mortalitatea majoritară se înregistrează în rândul maturilor și adulților cu procente mai mari în rândul bărbaților față de femei, vârsta senilă fiind atinsă doar de un singur subiect.

Caracteristici antropologice. În tabelul nr. 2 au fost înscrise mediile principalelor dimensiuni și indicii cefalo-faciali, precum și a staturii, conform cu care putem caracteriza populația feudală de la Gherăești, după cum urmează.

Tabelul nr. 2

Variabilitatea și mediile principalelor caractere antropometrice
la populația de la Gherăești

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	Bărbați				Femei			
		N	min-max	M	O	N	min-max	M	O
1	g-op	9	172-195	181,79	8,07	9	163-185	173,12	7,73
8	eu-eu	9	141-152	145,34	3,44	9	126-150	140,56	7,50
9	ft-ft	9	95-112	102,34	5,17	9	91-110	99,20	6,56
10	co-co	9	120-132	125,45	3,82	9	108-135	121,22	9,00
20	po-b	6	110-125	118,95	5,02	8	108-125	115,33	4,80
45	zy-zy	8	121-138	130,08	5,58	7	115-137	124,87	6,38
48	n-pr	10	61-81	68,75	5,67	6	57-70	65,61	3,97
51	mf-ek	10	39-45	42,35	2,50	5	37-43	40,85	2,05
52	înălțimea orbitei	10	30-36	32,35	1,86	6	29-34	32,11	1,59
54	al-al	12	22-27	25,28	1,90	7	21-26	24,03	1,59
55	n-ns	10	48-53	50,65	1,98	6	46-51	48,45	1,63
8:1	I. cefalic	8	75-84	80,82	3,73	9	70-89	81,33	6,17
20:1	I. porio-bregm. long.	6	60-72	65,29	4,48	8	63-70	66,83	2,39
20:8	I. porio-bregm. transv.	5	78-86	81,25	2,78	8	76-95	81,20	5,65
9:8	I. fronto-parietal	7	66-76	71,17	3,91	9	65-74	70,45	3,29
9:10	I. fronto-transversal	9	77-86	81,34	3,38	9	79-87	82,23	2,52
48:45	I. facial superior	8	46-62	53,20	4,35	6	47-58	52,61	4,13
52:51	I. orbital	10	68-82	76,75	4,36	6	72-85	78,78	4,18
54:55	I. nazal	10	43-56	49,95	3,98	6	42-56	49,45	4,54
Statura după: Manouvrier		25	160-175	166,97	3,52	12	146-159	155,03	3,42
"	" Trotter-Gleser	25	162-179	172,20	4,20	12	150-163	159,11	3,69
"	" Bach-Breitinger	24	164-175	170,53	2,82	12	158-165	160,79	2,49
"	medie	25	162-177	169,89	3,87	12	151-162	158,28	3,10

Craniul neural este la ambele sexe în medie mijlociu de lung, larg și înalt, calota prezentând un aspect conformativ brahican moderat (datorită în special lărgimii sale), hipsican și metriocran. Fruntea este largă la ambele serii, oferind indici fronto-parietali de tip eurimetop și fronto-transversal ce arată că forma sa este ovală.

Occipitalul prezintă o lărgime accentuată și un grad de curbură mai accentuat la bărbați, față de femei.

Calota craniană în norma verticală are o formă ovoidă la bărbați și pentagonal-romboidă la femei, în norma occipitală ea fiind majoritar în formă de „casă” la primii și de „bombă” la cele din urmă. Relieful cranian se prezintă destul de atenuat la toate craniile, atât cel glabelar, cât și cel supraorbital, în schimb dezvoltarea regiunilor mastoidiene și supramastoidiene este în general bine marcată.

Regiunea facială prezintă în medie o înălțime a părții sale superioare și un diametru transversal de tip mijlociu, cu o oarecare tendință spre limita inferioară a categoriei la ambele dimensiuni, dar indicele facial superior este de tip mezen la ambele serii. Orbitale, mijlociu de largi, dar în general joase, au aspect mezoconic, cu valori medii puțin mai scăzute la bărbați față de femei. Nasul este scurt spre mijlociu și mijlociu de larg, cu indicele mediu de tip mezin, la cele două sexe. Malarele sunt în general mijlociu dezvoltate, dar ceva mai bine pronunțate la bărbați, poziția lor fiind intermediară între cea frontală și cea temporală, fosa canină este prezentă în majoritatea cazurilor, în câteva cazuri chiar bine marcată.

Scheletul postcranian și statura. Statura medie, calculată pe baza metodelor Manouvrier, Trotter-Gleser și Bach-Breitinger se situează la ambele sexe în categoria supramijlocie. Repartiția pe categorii a acestui caracter (tabelul nr. 3) ne arată în mod unitar frecvențe mai ridicate pentru staturile înalte, urmate de cele supramijlocii, categoriile mijlocii și submijlocii fiind mult mai puțin reprezentate.

Tabelul nr. 3

Repartiția pe categorii a staturilor

Categorii (cm)	Bărbați		Femei		
	N	%	Categorii (cm)	N	%
Foarte mică (x-149,9)	—	—	Foarte mică (x-139,9)	—	—
Mică (150-159,9)	—	—	Mică (140-148,9)	—	—
Submijlocie (160-163,9)	1	4,00	Submijlocie (149-152,9)	1	8,33
Mijlocie (164-166,9)	4	16,00	Mijlocie (153-155,9)	1	8,33
Supramijlocie (167-169,9)	5	20,00	Supramijlocie (156-158,9)	5	41,66
Înaltă (170-179,9)	15	60,00	Înaltă (159-167,9)	5	41,66
Foarte înaltă (180-x)	—	—	Foarte înaltă (160-x)	—	—

Oasele lungi ale scheletului prezintă un grad de robusticitate mijlociu, femurul este eurimer sau platimer, cu relief subtrohanterian atenuat, tibiile sunt euricneme sau mezocneme, formele platicneme întâlnindu-se doar la bărbați, ele nu prezintă fațete suplimentare de articulație cu astragalul.

Caracteristici tipologice și concluzii. Seria de schelete de la Gherăești oferă un ansamblu de caractere biometrice și somatoscopice, care ne permit să schițăm pe scurt următoarele aspecte tipologice: la bărbați predomină un ansamblu de caractere nordice și dinarice, în timp ce la femei, elementele predominante sunt cele mediteranoido-dinarice, la acestea adăugându-se și multe influențe esteuropide. Vom menționa că la două schelete (unul masculin și altul feminin) s-au semnalat și câteva trăsături mongoloide.

Așa după cum am arătat mai sus, pentru studiul antropologic al populației feudale târzii de la Gherăești, am putut beneficia și de datele obținute recent asupra populației actuale din această localitate, compararea datelor conformativă furnizându-ne unele concluzii interesante. Astfel, în decursul ultimelor secole se constată câteva modificări intervenite doar la nivelul calotei, care prezintă o tendință de brahicefalizare, de la un indice mediu cranian de 80,2 bărbați și 81,3 la femei la seria veche, la 84,0 bărbați și 85,5 femei, la seria actuală, acest fenomen datorându-se creșterii ușoare a diametrului antero-posterior, dar în special a celui transversal. Prin dimensiunile verticale ale calotei și vertico-transversale ale feței, cele două serii comparative nu prezintă deosebiri semnificative, calota fiind în ambele cazuri hipsicrană-hipsicefală, metriocrană-metriocefală, iar fața mezenă, cu nasul mezin. În privința staturii, mediile obținute pentru cele două populații sunt chiar identice, 169 cm la bărbați și 158 cm la femei, arătându-ne că nici din acest punct de vedere, în ultimul interval de timp, nu s-au petrecut modificări importante.

La caractérisation anthropologique de la population féodale de Gherăești (Dép. de Neamț)

RÉSUMÉ

Le matériel anthropologique étudié par les auteurs est représenté par 74 squelettes découverts dans la nécropole de Gherăești datant des XVIe-XVIIIe siècles après J.-C., par Domnița Hordilă (Musée d'Histoire de Roman).

Du point de vue démographique notre série indique une mortalité assez réduite parmi les enfants. La population médiévale de Gherăești est caractérisée par un indice crânien du type brachycrânien modéré, une hauteur verticale hipsicrâne et métriocrâne, un front eurymétopé et un occipital large. Le massif facial est du type moyen, aux orbites mésoconques et le nez mésorhinien. La taille correspond à la catégorie au-dessus de la moyenne chez les deux sexes.

Du point de vue typologique on remarque un mélange de caractères dinaro-nordoïdes chez les hommes et une prédominance des éléments méditerranéoïdes et dinaroïdes chez les femmes.

On constate une tendance de brachicéphalisation chez la population contemporaine en comparant la série féodale avec les échantillons de la population actuelle.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., MIU G., CANTEMIR P., *Studiul paleoantropologic al materialului osteologic descoperit la Bârlad, datând din perioada feudală (secolele XII-XVII)*, St. cerc. antropol., 26, 1989, p. 3-9.
2. BOTEZATU D., ȘTIRBU M., ROȘCA M., TUDOSIE A., *Variabilitatea caracterelor antropologice cefalo-faciale ale populației din satele Săbăoani și Gherăești* (jud. Neamț), St. cerc. antropol., 32, 1995 (sub tipar).
3. CANTEMIR P., BOTEZATU D., *Considerații antropologice asupra materialelor osteologice feudale de la Siret*, Arheologia Moldovei, tom XV, 1994 (sub tipar).
4. NECRASOV O., CRISTESCU M., *Contribution a l'étude anthropologique de la population moldave du XVI-ème siècle*, An. st. Univ. Iași, sect. II, 1957, 3 (1-2), 84-104.
5. MIU G., CANTEMIR P., PAVAL D., TUDOSIE A., *Caracterizarea conformației corporale la populațiile din Săbăoani și Gherăești*, St. cerc. antropol., 32, 1995 (sub tipar).

Primit la redacție
la 18 mai 1995

Centrul de cercetări antropologice
„F. Rainer”, București, Secția Iași

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ A RUDARILOR DE LA PRUNDU (JUD. TELEORMAN)

MARIA VLĂDESCU, IRINA POPESCU

ASPECTE INTRODUCTIVE

Despre ȣigani există o bogată literatură de specialitate. Dacă ne referim la România (fără pretenții exhaustive), autori mai vechi (5, 13, 15), sau mai noi (6, 20), se ocupă preferențial de elucidarea originilor, căilor de migrație spre Europa, particularitățile limbii, ocupații și obiceiuri, mărimea efectivelor demografice în diferite perioade sau țări, statutul lor de cetățean etc...

Caracterizarea tipologică, așa cum derivă ea din particularitățile bioantropologice este numai succint amintită, sau chiar se face abstracție de ea. Înainte de a aborda detaliat acest aspect, pe baza datelor pe care le-am parcurs, subscriem și noi la părerile mai larg acceptate despre originea hindusă și nu egipteană a ȣiganilor. Pornind de la lingvistica comparată (16), dar nu numai, pentru că ea a fost completată și cu date hemotipologice (3), s-au reconstituit drumurile prin care au pătruns în Europa, ca și răspândirea lor ulterioară pe acest continent. Punctul de plecare ar fi fost N-V Indiei, mai exact Punjabul de Nord.

Dacă în secolul V erau prezenți în Iran și Asia mediteraneană, în secolul IX sunt deja semnați în Imperiul Bizantin, iar în secolele X–XIV și în centrul Europei. Cauzele care au determinat aceste migrații variază de la un autor la altul. Ar fi pornit în exod datorită masacrelor lui Timur Lenk care, la sfârșitul secolului XIV, a pustiit nordul Indiei (10, 13). Motivelor politice li s-au adăugat altele, cu determinisme economice. Fiind predispuși la practicarea meseriilor, plecau atunci când nu-și găseau de lucru sau rivalizau cu populațiile băștinașe.

Un act de donație (din anul 1385) a unor sălașe de ȣigani către mănăstirea Vodița, de către domnitorul Dan Vodă, ar fi prima atestare documentară a ȣiganilor în Șările Române (6). Secole de-a rândul robi, ei au devenit cu adevărat cetățeni liberi în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Dacă în vremea lui M. Kogălniceanu existau 200.000 ȣigani în Principatele Române, după ultimul recensământ numai 401.456 (1,76%) cetățeni din țară s-au declarat ca aparținând acestei etnii (1).

După unii autori, rudarii sunt ȣigani, după alții nu. Etimologic, termenul de ȣigan se aseamănă cu cel de cengar, grup populațional care există și astăzi în India (6).

În Micul Dicționar Enciclopedic Român, rudarii apar citați ca o fracțiune ocupațională a ȝiganilor. Aceștia din urmă sunt: „căldărari, fierari, aurari, *rudari*, spoitori, cântăreți”. Și tot după aceeași sursă „în Evul Mediu erau denumiți *rudari* ȝiganii domnești care confecționau obiecte din lemn (linguri, fuse, albi...)” (10).

Din discuțiile avute cu bătrânii satului, rudarii de la Prundu s-au organizat într-o comunitate compactă între cele două războaie mondiale, venind aici din diferite puncte ale țării, probabil și din Munții Apuseni. Acolo se numeau băieși și se ocupau cu mineritul aurifer.

Satul Prundu este așezat în Lunca Dunării, la confluența marelui fluviu cu râul Olt și administrativ face parte din comuna Lunca, județul Teleorman. Din punct de vedere ocupațional, în timp ce femeile mai produc în mod tradițional obiecte de uz casnic din lemn, bărbații au devenit muncitori la o întreprindere de materiale de construcție din zonă.

DATE ȘI METODOLOGIE

Studiul se referă la 70 bărbați, reprezentând exhaustiv populația masculină în vârstă de 20–50 de ani. Întrucât deținem o cantitate numeroasă de informații antropometrice, femeile vor constitui subiectul unei alte lucrări.

Cercetarea, în teren, a avut loc în anul 1973, dar atunci rezultatele au fost refuzate spre publicare.

Analiza se axează în egală măsură pe aspecte taxonomice și constituționale și se referă la 15 caractere cefalo-faciale, din care două reprezintă pigmentația și 10 caractere corporale.

Cercetarea datelor în teren a îmbinat metode clasice (9) cu metode elaborate mai recent de către antropologi contemporani (4, 8, 12).

Variate sunt și metodele statistice de prelucrare a datelor. Pentru a scoate în evidență aspectele particulare ale acestui grup uman printre populațiile românești, calculele statistice, ale valorilor medii și parametrilor de dispersie, au fost dublate de metode de clasificare derivate din analiza statistică, multivariate cum ar fi distanța generalizată Mahalanobis (11). Pentru a fixa poziția taxonomică a ȝiganilor rudari în context european am recurs la comparații cu alte populații de aceeași etnie din fosta Cehoslovacie (2) și Franța (7). Datele sunt reprezentate sintetic sub formă de tabele și figuri.

REZULTATE ȘI COMENTARII

1. *Caracterizare cefalo-facială.* Structura taxonomică a rudarilor de la Prundu este dominant mediteranid-orientală.

Conform datelor medii din tabelul nr. 1 și a poziției lor în interiorul morfogramelor taxonomice din figura 1, calota cefalică este concomitent lungă, mijlociu spre îngustă și mijlociu de înaltă. Acest specific dimensional conduce la indici care marchează: mezocefalie, hipsicefalie moderată și metriocefalie.

Tabelul nr. 1

Variabilitatea comparativă a caracterelor cefalo-faciale

Carac- tere	Români sat Suhaia N=94 M.Vlădescu 1971		Rudari Români sat Prundu N=67 M.Vlădescu 1973		Țigani Slovaci N=135 J. Beneș 1968		Test „Student” între				Țigani Români N=42-473 E.Pittard 1902	Țigani Franța N=6 B.Ely 1966
							Rudari- Țigani Sl.		Rudari- Români			
	\bar{X}	σ	\bar{X}	σ	\bar{X}	σ	Dif.	„t”	Dif.	„t”	\bar{X}	\bar{X}
g-op	182,9	6,12	189,3	6,71	185,7	6,65	3,6	3,63	6,4	6,21	188,5	193
eu-eu	156,6	5,98	150,4	5,10	151,3	5,65	0,9	1,14	6,2	7,13	150,0	151
t-v	122,9	5,39	122,1	5,25	129,4	10,10	7,3	6,76	0,8	1,06	126,4	118
ft-ft	117,5	7,96	108,5	4,62	103,8	5,15	4,7	6,62	9,0	9,09	112,9	
zy-zy	143,7	5,32	140,6	5,15	134,4	4,91	6,2	7,06	3,1	3,69	139,9	135
go-go	111,7	5,71	113,7	6,11	106,3	6,50	7,4	7,96	2,0	2,11		
n-gn	129,9	6,11	129,4	5,50	121,9	7,05	7,5	8,24	0,5	0,53		128
n-sn	59,5	3,98	56,8	3,54	55,6	4,14	1,2	2,14	2,5	4,24	50,8	58
al-al	34,8	2,49	34,8	2,56	39,4	3,60	4,6	8,85	=	=	36,3	39
i.c.	85,7	3,71	79,5	5,25	79,4	5,97	0,1	0,14	6,2	11,32	79,5	78,0
i.v.l.	67,3	3,14	64,6	3,05	69,1	6,70	4,5	6,62	2,7	5,75	67,8	61,6
i.v.t.	78,6	3,50	81,3	3,05	85,2	7,35	3,9	5,20	2,7	5,19	85,0	79,1
ft/zy	81,8	5,2	77,2	3,01	77,2	4,58	=	=	4,6	7,30		
i.f.	90,5	4,38	92,1	3,98	90,3	6,05	1,8	2,54	1,6	2,35		95,1
i.n.	58,8	5,77	61,5	6,04	61,7	6,60	0,2	0,22	2,7	2,84		67,9

statura 161,2 cm statura 162 cm

Fața este înaltă, chiar cu tendința spre foarte înaltă în plan sagital. În plan orizontal, însă, ea este mai puternic dezvoltată prin mandibulă decât prin malare și arcade zigomatice. Mai există și alte asemenea necorelări. Spre exemplu, tot la nivel facial, energia de dezvoltare a nasului prin n-sn este mai mică decât cea a distanței n-gn. De aceea, la o fizionomie dominant extrem leptoprosopă se asociază indici nazali numai mezo/leptorini.

Tendința regiunii frontale către valori absolute mai frecvent late, realizează două tipuri de rapoarte: de categorie mare în indicele fronto/parietal (eurimetopie) și de categorie mare în indicele fronto/zigomatic.

Din punct de vedere intuitiv, dimensiunile cefalo-faciale se ordonează cu decalaje mari pe morfogramă (figura 1) și se combină interdependent după următoarea schemă: g-op>eu-eu<t-v<ft-ft; go-go>zy-zy<n-gn; al-al<n-sn.

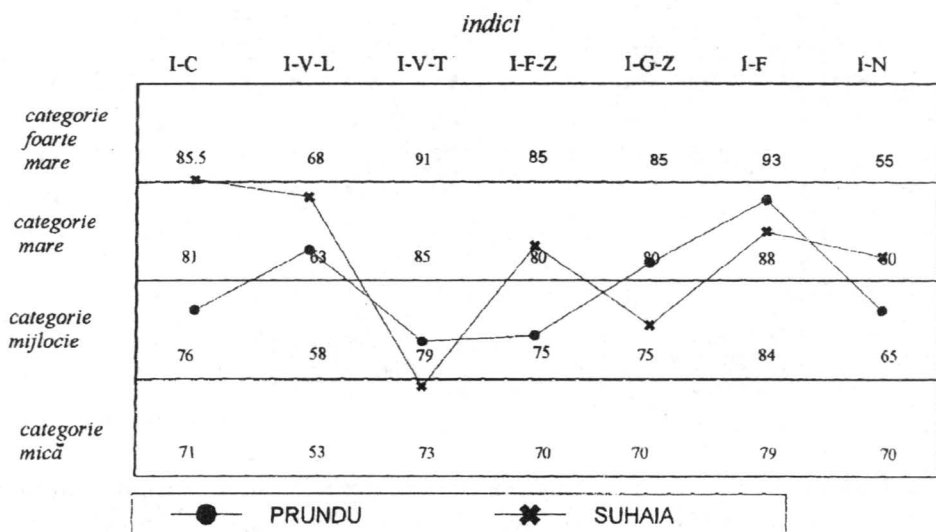
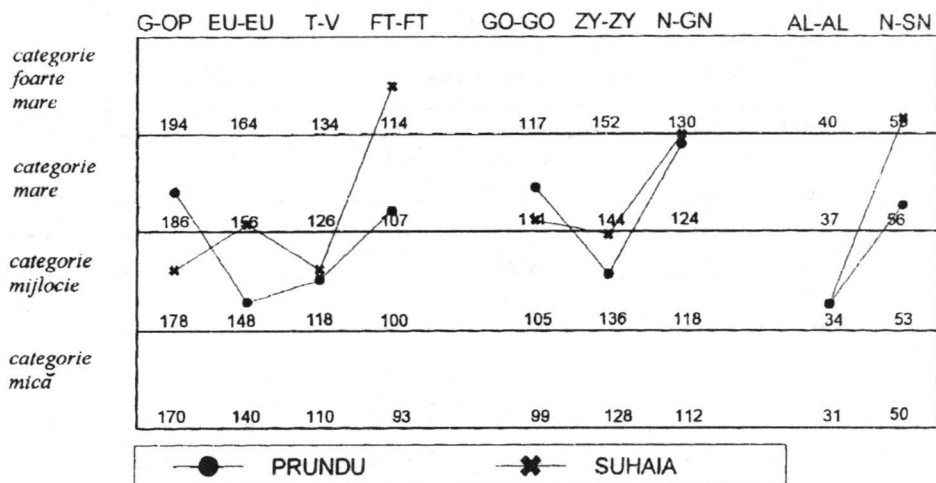

Fig. 1 – Morfograma taxonomică – bărbați.

Cât privește variabilitatea pe categorii procentuale, în general, categoria în care se plasează valoarea medie cumulează și cele mai mari frecvențe individuale (figurile 2 și 3). Sensul variabilității, în raport cu aceasta, se orientează apoi către incidențe însemnate și de: brahicefali (25%), ortocefali și tapeinocefali pentru cei 3 indici ai calotei. La indicele facial, categoriile înaltă și foarte înaltă cumulează peste 86% din populația masculină. Cât privește indicele nazal, pentru acesta trebuie să subliniem prezența unui număr însemnat de bărbați cu nas lat și foarte lat (camerinie=22%).

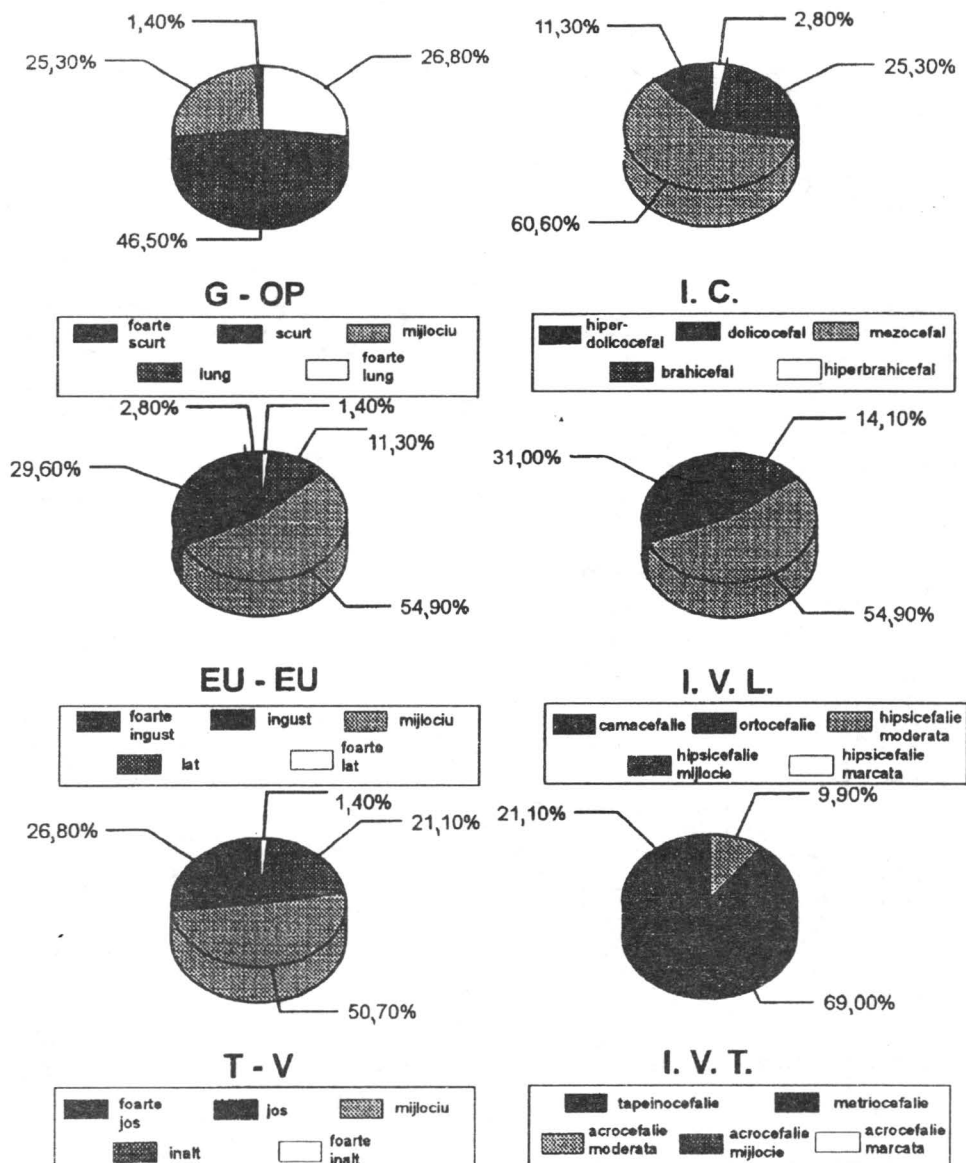

Fig. 2 – Repartiția procentuală pe categorii a caracterelor dimensionale și conformative cefalice (Sat Prundu – bărbați).

Rudarii sunt o populație cu pigmentație armonică și de categorie dominant închisă (figura 4). Ceea ce-i deosebește de populațiile cu aceeași coloratură este dominanța nuanțelor extreme 1 și 2 în scara cromatică Martin pentru iris (94%) și x-y în scara Fischer-Saller pentru păr (97%) (9).

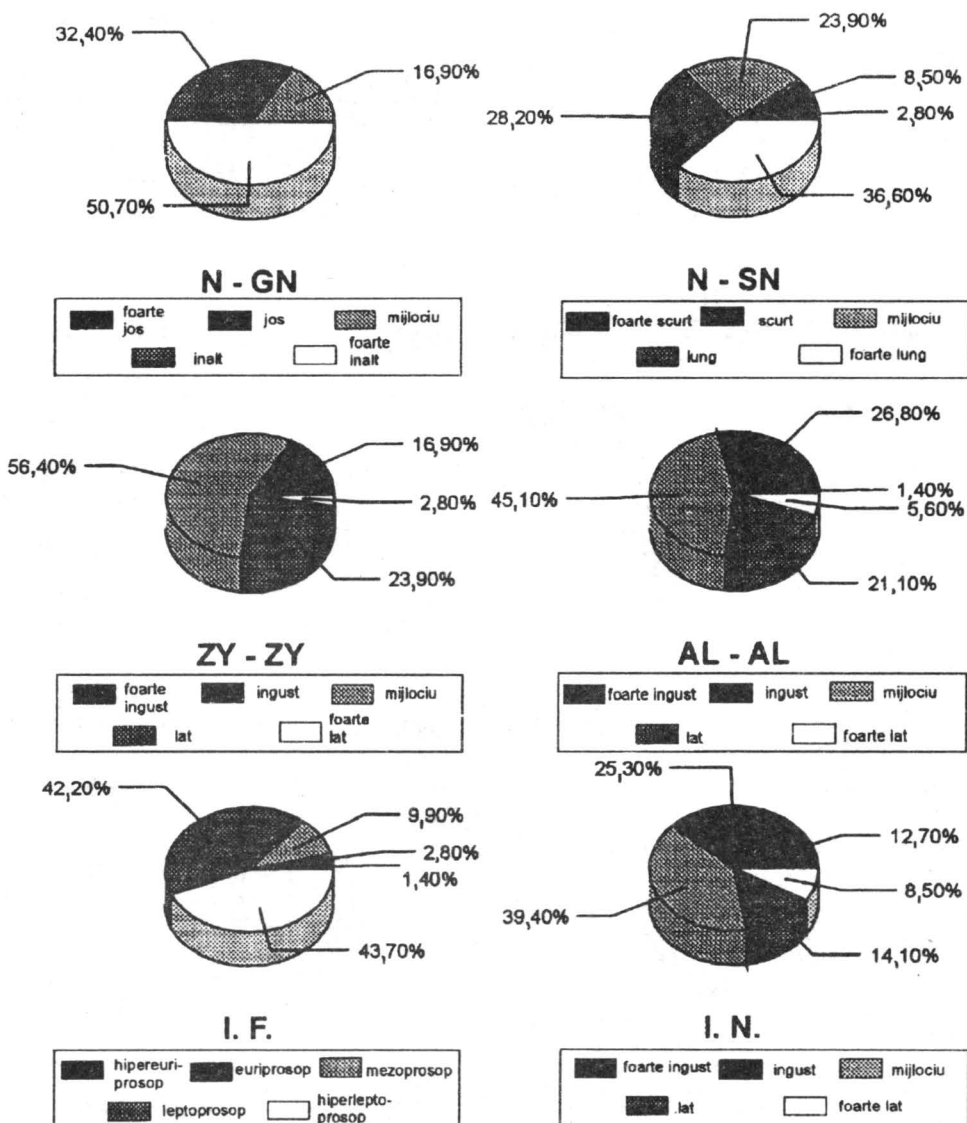
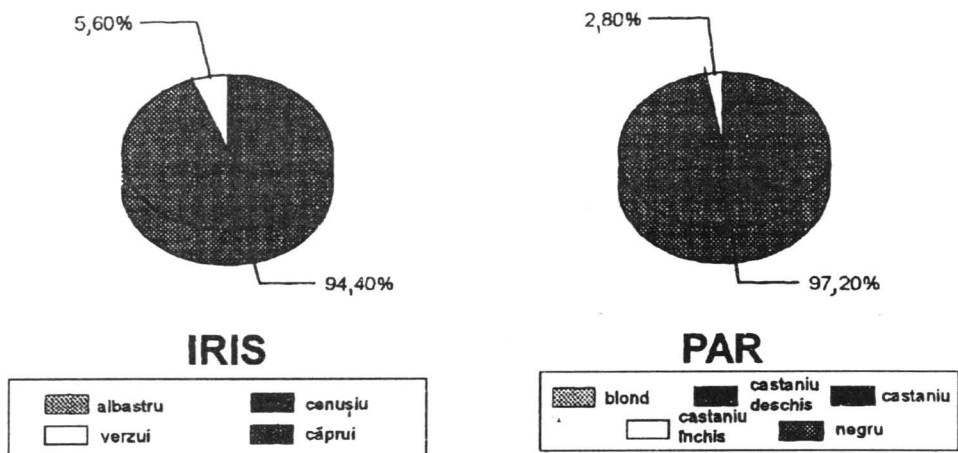

Fig. 3 – Repartiția procentuală pe categorii a caracterelor dimensionale și conformativ faciale (Sat Prundu – bărbați).

2. *Caracterizare constituțională.* Statura bărbaților rudari este supramijlocie (168,6 cm). Proporțiile corporale impuse de o asemenea talie indică metriocormie, macroskelie, subeutrofie și bust cu tendința spre forma trapezoidală (tabelul nr. 2). Bazându-ne pe aceste încadrări în scările clasice de clasificare (figura 5) putem sublinia următoarele: 1) bine proporționat în raport cu statura este numai bustul;

IRIS (scara Martin)			PAR (scara Fisher - Saller)		
Categorii	N	%	Categorii	N	%
albastru	0	0	blond	0	0
cenușiu	0	0	castaniu deschis	0	0
verzui	4	5.6	castaniu	0	0
caprui	67	94.4	castaniu închis	2	2.8
			negru	69	97.2

Fig. 4 – Repartiția procentuală pe categorii a pigmentației (Sat Prundu – bărbați).

2) celelalte raporturi indică dominante de tip longilin, cu membre inferioare relativ lungi și o pondere cu 4–5 kg mai mică decât cea ideală, dacă o calculăm prin formula Broca (12). Acest ultim aspect explică și incidența mare a indicelui Roehrer de tip subeutrofic.

Proporțiile definite prin indicii constituționali, mai sus menționați, nu sunt în dezacord cu cele diagnosticate prin metoda antropometrografică (4). Proiectând cele 10 valori corporale ale rudarilor pe graficul general (GG) al populației din Muntenia (tabelul nr. 3), în raport cu bazomorful (BB) se observă următoarele: 1) dimensiunile constituționale ale rudarilor au valori fie mai mari (statura, lungimea membrului inferior, lățimea umerilor), fie mai mici (pondere, circumferințe etc); 2) amplitudinea variațiilor oscilează între $\pm 1/2$ și 2 Gd; 3) nu există coincidențe valorice dar nici deviații de tip dizarmonic. Ținând cont deci de prevalențele longilin-

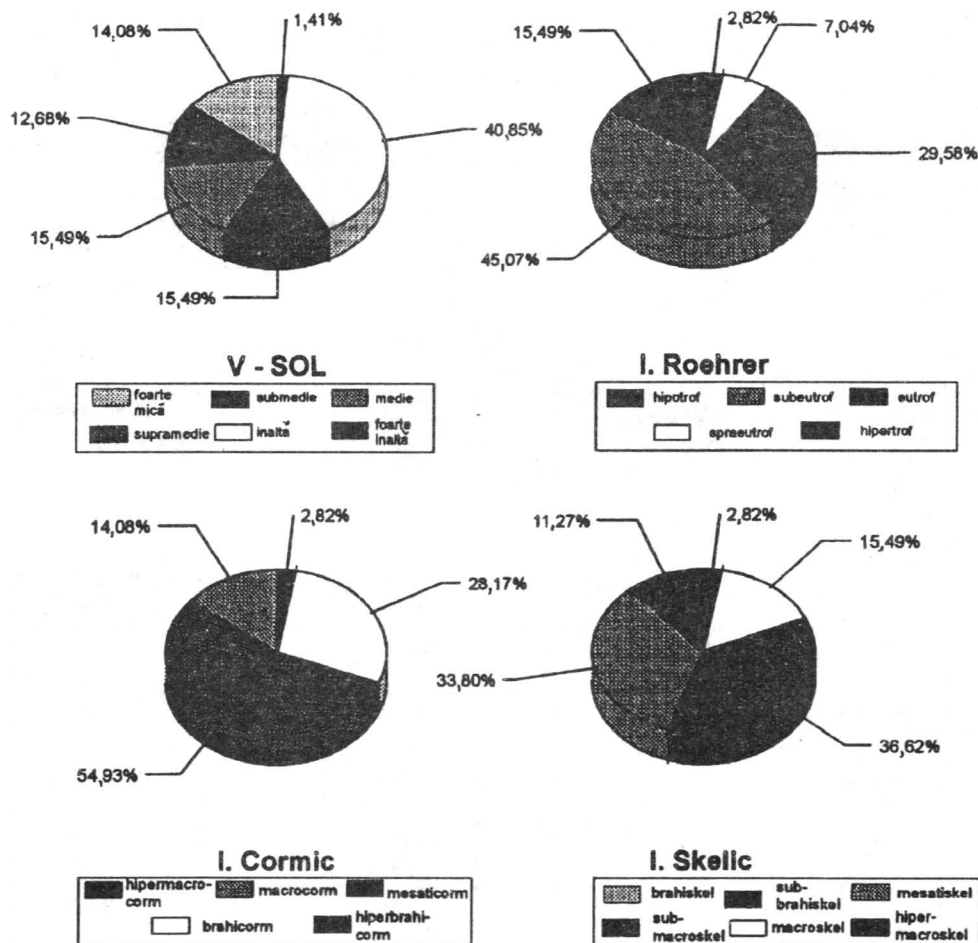

Fig. 5 – Repartiția procentuală pe categorii a caracterelor dimensionale și conformative corporale (Sat Prundu – bărbați).

Tabelul nr. 2

Variabilitatea comparativă a caracterelor corporale

Caractere	Români sat Suhaia N=94 M. Vlădescu		Rudari Români sat Prundu N=67 M. Vlădescu		Țigani Slovaci N=135 J. Beneș		Test „Student” între			
	\bar{X}	σ	\bar{X}	σ	\bar{X}	σ	Rudari- Țigani Sl.		Rudari- Români	
							Dif.	“t”	Dif.	“t”
v-sol.	169,4	5,99	168,6	6,17	164,3	7,50	4,3	4,39	0,8	0,82
v-șez.	90,4	2,68	88,1	3,86	86,7	3,54	1,4	2,46	2,3	4,11
l.m.i.	79,1	4,36	80,5	4,54	78,1	4,86	2,4	3,48	1,4	1,96
pondere	68,1	8,46	63,6	8,63	60,4	7,12	3,2	2,65	4,5	3,31

(continuare tabel nr. 2)

a-a	38,2	2,33	39,8	1,95	38,2	1,72	1,6	5,71	1,6	4,57
ic-ic	28,3	1,65	27,9	2,35	28,1	1,60	0,2	0,63	0,4	1,21
circ.tor.	93,1	4,82	90,7	5,44	87,1	4,38	3,6	4,68	2,4	3,43
circ.abd.	83,4	7,65	78,9	8,61	75,1	4,44	3,8	3,42	4,5	3,44
I.Skelic	87,5	4,42	91,6	6,53	90,3	7,00	1,3	1,29	4,1	4,46
I.Rochrer	1,40	0,15	1,33	0,17	1,36	0,14	0,03	1,50	0,07	2,33
I.Cormic			52,3	1,70	52					
i.a.ic.			70,3	5,88						

Tabelul nr. 3

Graficul general al populației masculine din Muntenia (Antropometrograma constituțională)
 Statura X = 1677; $\sigma = 65,7$; raport fundamental = 1,11

Grade		St.	Pond	L.m.i.	St.sez.	St.sez.	Dap.tor	A-A	IC-IC	Pm.to.	Pm.Ab.
RMa	+5	1868	73	870	990	638	232	424	313	1023	914
	+4	1829,8	71,6	852,8	970,4	625,4	227,4	415,6	306,8	1002,8	895,8
	+3	1791,6	70,2	835,6	950,8	612,8	222,8	407,2	300,6	982,6	877,6
	+2	1753,4	68,8	818,4	931,2	600,2	218,2	398,8	294,4	962,4	859,4
	+1	1715,2	67,4	801,2	911,6	587,6	213,6	390,4	288,2	942,2	841,2
BB		1677	66	784	892	575	209	382	282	922	823
RMi	-1	1638,8	64,6	766,8	872,4	562,4	204	373,6	275,8	901,8	804,8
	-2	1600,6	63,2	749,6	852,8	549,8	199,8	365,2	269,5	881,6	786,6
	-3	1562,4	61,8	732,4	833,2	537,2	195,2	356,8	263,4	861,4	768,4
	-4	1524,2	60,4	715,2	813,6	524,6	190,6	348,4	257,2	841,2	750,2
	-5	1486	59	698	794	512	186	340	251	821	732
RMa-RMi		382	14	172	196	126	46	84	62	202	182
Gd		38,2	1,4	17,2	19,6	12,6	4,6	8,4	6,2	20,2	18,2
		A		B			C			D	

LEGENDA

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ bazomorful caracteristic bărbaților rudari

St. = 1686

Dap. tor. = 208

Pond. = 64

A-A = 397

L.m.i. = 805

IC-IC = 280

St. sez. = 880

Pm.to. = 907

Sst. sez. = 569

Pm. Ab. = 789

brevilin (Lo/Br) dintre grupele de dimensiuni (ABCD), de mărimea deviațiilor (sub 2 1/2 Gd), cât și de numărul de dimensiuni, mai mici sau mai mari comparativ cu bazomorful regional (3/7), putem susține că fizionomia constituțională a bărbatului rudar în genere este micromorf-paralongilină ca în formula:

A + 1/2 - 1 1/2 Lo

B + 1 1/4 - 3/4 - 1 1/2 Lo, =

C - 1/4 + 2 - 1/4 Lo, Lo

D - 1/2 - 1 3/4 Lo

Deci, are o constituție dezvoltată în sens vertical în care rol definitoriu nu revine caracterelor cu prevalență mezologică (pondere, circumferințe).

3. *Aspecte comparative.* Abandonând treptat limba lor specifică, astăzi rudarii vorbesc românește. După unii autori, între care și C. S. Nicolaescu-Plopșor (6) ei nici nu ar fi țigani. Dacă este așa, mutația produsă în plan cultural nu este dublată și de una tipologic-morfologică. Din punctul nostru de vedere, rudarii de la Prundu sunt un izolat etnic și pentru a demonstra acest fapt am recurs la o dublă comparație: a) cu românii din arealul geografic unde este situat satul; b) cu alte populații de țigani.

a) Pentru primul aspect am luat drept martor Suhaia, mai reprezentativ tipologic pentru populația românească din 10 comunități situate în partea de vest a Munteniei, din Munții Carpați, până în Câmpia Română.

Testele Student din tabelele nr. 1 și 2 evidențiază că, din cele 27 caractere antropometrice cefalo-faciale și corporale comparate, numai 6 apar cu valori nesemnificative (t-v, n-gn, al-al, statura, lungimea membrului inferior, lățimea bazinului). Cât privește testele „t” semnificative, cele ale regiunii cefalo-faciale au o mai mare capacitate de delimitare decât cele constituționale. Așa încât, tipologia taxonomică a rudarilor se deosebește semnificativ de cea a românilor, în primul rând prin valorile celor 3 indici ai calotei, între aceștia, indicele cefalic, mai mic cu 6 unități, ar fi singur suficient ca să înțelegem că populațiile sunt diferite. În completarea acestor delimitări, mai remarcăm fruntea mai îngustă, atât absolut cât și relativ și nasul mai scurt, deci mai frecvent mezo- și chiar camerin. Pentru constituția corporală, testele „t” nu fac altceva decât să confirme exactitatea diagnozei stabilită prin metoda antropometrografică (4). Longilinia lor este evidențiată de valori semnificative și cu semn negativ pentru următoarele caractere: înălțimea în poziție șezând, greutatea, circumferința toracică și perimetrul abdominal. La staturi cvasi-egale, rudarii au membrele inferioare mai lungi iar greutatea cu circa 5 kg mai mică. Aceste fluctuații conduc la frecvente constituții cu bust submacroskel și robusticități corporale de tip subeutrofic (tabelele nr. 2 și 4).

Supunând populația de la Prundu unei analize complexe de tip D^2 – Mahalanobis (împreună cu 10 sate de români și 3 sate cu populație de origine bulgară) (17, 18) s-au obținut valorile din tabelul nr. 5. În calcule au fost introduse toate caracterele dimensionale cefalice și statura și s-au considerat ca semnificative valorile „ D^2 ” mai mari decât 2, prin aplicarea testului F(11).

Coloana a 14-a, din tabelul mai sus menționat, exprimă distanțele care separă rudarii de celelalte două categorii de populații. Mărima lor demonstrează indubitabil că este vorba de o etnie ale cărei particularități taxonomice se delimitează clar, din punct de vedere genetic, atât de români, cât și de bulgari. Este motivul pentru care noi considerăm un izolat așezarea de la Prundu.

b) Pentru cel de-al doilea aspect, din comparația rudarilor cu alte populații de țigani: români, slovaci (2) sau francezi (7), observăm imediat (chiar dacă la cei din urmă nu dispunem de date constituționale) că apropierea valorice între caractere sunt mai puține decât deosebiriile. Pentru paralela țigani slovaci – rudari am putut

Tabelul nr. 4

Distanța generalizată D^2 (Bărbați)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Dragoslavele	4,19	3,25	4,62	2,99	3,19	2,64	3,46	4,76	4,56	6,67	4,19	3,16	11,64
2. Dâmbovicioara	-	1,54	1,06	7,77	1,81	2,79	3,2	4,96	5,1	5,83	3,73	3,3	12,87
3. Aref		-	1,38	6,22	1,58	3,12	1,46	4,22	2,25	6,88	1,67	0,82	11,57
4. Nucșoara			-	8,41	2,07	2,61	4,00	5,71	4,13	7,73	2,74	2,77	13,28
5. Subaia				-	5,60	3,45	5,31	8,86	6,86	11,15	6,5	5,24	17,14
6. Recea					-	2,47	2,70	4,17	3,86	5,60	1,80	3,31	11,88
7. Tătăraștii de Jos						-	3,31	3,41	3,01	4,88	2,49	3,07	9,17
8. Bragadiru							-	3,34	1,63	3,92	2,10	0,95	8,03
9. Lunca								-	1,88	1,89	2,50	4,46	3,71
10. Călinești									-	4,54	1,12	1,38	5,90
11. Izvoarele										-	5,28	6,73	3,57
12. Calomfirești*											-	2,20	7,19
13. Licuriciu*												-	11,30
14. Prundu **													-

* Bulgari

** Rudari

chiar testa diferențele. Din 27 valori „t” calculate numai 9 sunt nesemnificative din punct de vedere statistic. Fiecare eșantion apare cu individualitatea sa. Dacă ne fixăm asupra asemănărilor atunci observăm că acestea nu sunt întâmplătoare. Ele se realizează printr-o serie de caractere cărora le putem atribui chiar valoare de markeri bio-antropologici ai etniei în general. Sunt cvasi-uniforme în interiorul grupelor dar se plasează departe, din punct de vedere genetic, de populația de români. Asemenea caractere sunt: indicii cefalic și nazal; indicii skelic și Roehrer. Țigani la care ne referim sunt în cea mai mare parte mezocefali (fenomen care apare chiar și la eșantionul cu numai 6 subiecți) și mezo/leptorini. Statura este un caracter variabil și la populațiile de țigani, în cercetarea noastră, se înscrie în limitele 161–168,6 cm. Însă proporțiile induse de ea conduc, pe de o parte, la indici skelici în care cel mai frecvent bustul este mai scurt decât membrele inferioare, iar pe de altă parte, la indicii Roehrer cu țesut adipos mai redus dacă ținem cont de tendințele subeutrofice (tabelele nr. 1 și 2).

Despre rudarii de la Prundu nu deținem date serologice.

Pentru o populație cu același nume, dar de la Drăgășani, M. Beroniade (3) stabilește că ordinea frecvențelor procentuale ale grupelor din sistemul OAB se ordonează după același model ca la o populație din Pakistan ($B > O > A > AB$). La populațiile românești dispoziția este de tip european ($A > O > B > AB$) și altfel decât la țăiganii europeni ($A > B > O > AB$). Cum se observă, deosebirile sunt marcate de rangul pe care-l deține procentajul de grup B în fiecare model, grup ale cărei incidențe cresc de la apusul Europei spre Asia.

Faptul că populațiile de țigani nu sunt identice nu trebuie să surprindă. Deosebirile ne fac să presupunem că ele, fie că n-au fost unitare chiar din ținuturile de origine, fie că au suferit diverse influențe în exodul lor spre Europa, influențe care au marcat nu numai limbajul, ci și tipologia taxonomic-constituțională.

Anthropological description of the “rudari” population from Prundu, Teleorman County, Romania

– SUMMARY –

The authors study the biological and anthropological structure of “rudari” – Gypsy population sample from Prundu village, using 27 anthropometric features and pigmentation. The compared analysis of the results with data from other groups of Gypsies and from the Romanian population (with various methodologies) drives to the following conclusions: 1. The Gypsies from Prundu are ethnically isolated. Genetically, they are clearly differentiated from the Romanian population, as shown by the multitude of significant values of the Student and Mahalanobis tests; 2. The differences are greater between Romanians and the “rudari” population, than between the “rudari” population and other categories of Gypsies. The last ones have some fundamental features, important as ethnical markers. It is the case, first, of the cephalic index, which is 6 units lower with the Gypsy population than with the Romanians; and of the body build, the Gypsies being of a more longilineal constitution; 3. The fact that the Gypsy samples are not homogenous is due either to an initial variability, depending on the emigration territory, or to the different influences occurring during the emigration to Europe; 4. The blood groups distribution, in the OAB systems, of another sample of “rudari” Gypsies in accordance with model of a population from Pakistan, confirms the assumption about the Indian origin of the Romanian – Gypsies, and the fact that the “rudari” – population is also a Gypsy population.

BIBLIOGRAFIE

1. ANUARUL STATISTIC AL ROMÂNIEI, Impr. Coresi, București, 1994.
2. BENES JAN, Zum physischen Charakter einer erwachsenen Zigeuner-population, *Anthropol.*, 1968, VI/3, p. 3–92.
3. BERONIADE SIMONA, DRĂGHICESCU TATIANA, ALOMAN S., *Preliminary serological investigations on a group of “Rudari”*, *Ann. Roum. Anthropol.*, 1974, 11, p. 57–62.
4. BRIAN L., *Problèmes actuels et objectifs souhaités de la recherches sur constitutions humaines*, *Bull. Mém. Soc. Anthropol.*, Paris, 1973, 3, XII.
5. CHELCEA I., *Rudarii. Contribuție la o „enigmă” etnografică*, Ed. Casa Școalelor, 1944.
6. CHERATA L., *Istoria țiganilor*, Ed. Z, București, 1994.
7. ELY B., *Les Gitans d'Avignon, étude d'un group de Tsiganes sédentaires*, *L'Anthropol.*, 1966, 70, nr. 1–2, p. 103–112.
8. GRINTESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., GEORGESCU VL., *Morfograma taxonomică. I dimensiuni*, *St. cerc. antropol.*, 1965, 2, nr. 1, p. 151–159.

9. MARTIN R., SALLER K., *Lehrbuch der Anthropologie in systematische Darstellung*, Stuttgart, 1956.
10. MIC DICȚIONAR ENCICLOPEDIC, Ed. Enciclopedică, București, 1972.
11. MOESCHLER P., *Craniologie comparée de la vallée du Rhone valaisan. Esquisse méthodologique*. Bul. Schweizerischen Gesellsch. Anthropol. Ethnol., 1967–1968, 44.
12. OLIVIER G., *Pratique anthropologique*, Vigot Freres, Paris, 1960.
13. PITTARD E., *La Roumanie*, Ed. Bossard, Paris, 1917.
14. PITTARD E., *Les peuples des Balkans*. Genève, Lyon, Paris, 1920.
15. POTRA G., *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, Fundația Regală 1939.
16. VAUX FR. de FOLETIER, *Mille ans d'histoire des tsiganes*, Ed. Fayard, Paris, 1970.
17. VLĂDESCU MARIA, Étude anthropologique de quelques populations de bulgares de la plaine du Danube, partie ouest de la Munténie, Ann. Roum. Anthropol., 1973, 10, p. 43–62.
18. VLĂDESCU MARIA, RUSU GEORGETA, MACARIE ELENA, BALDESCU SANDA, SAVU SILVIA, DAMȘA T., L'analyse statistique multivariée dans l'étude anthropologique comparée de quelques populations de Munténie–Roumanie Ann. Roum. Anthropol., 1974, 11, p. 39–49.
19. VLĂDESCU MARIA, Data bearing upon the morphological constitution according to sex and age in the population of the bulgarian villages Izvoarele, Calomfirești and Licuriciu (west Muntenia, Romania), Ann. Roum. Anthropol., 1994, 31.
20. ZAMFIR ELENA, ZAMFIR C., Țigani, Ed. Alternative, București, 1993.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de cercetări antropologice
„F. Rainer”, București

VARIABILITATEA CARACTERELOR ANTROPOLOGICE CEFALO-FACIALE ALE POPULAȚIEI DIN SATELE SĂBĂOANI ȘI GHERĂEȘTI (JUD. NEAMȚ)

DAN BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, MARIA ROȘCA, ADRIANA TUDOSIE

Acest studiu a fost întreprins în cadrul unei convenții de colaborare încheiată între Filiala din Iași a Academiei Române și Episcopia catolică Iași, în vederea studierii populației de confesiune catolică din unele sate situate în zona centrală a Moldovei. Campaniile de recoltare a datelor biometrice, morfologice și tipologice s-au desfășurat în lunile aprilie și mai 1994, când au fost analizați un număr de 436 indivizi, cu vârsta cuprinsă între 20 și 60 de ani, originari din satele Săbăoani și Gherăești, repartizați în patru serii sintetice, două aparținând primei localități (119 bărbați și 118 femei) și alte două provenind din cea de-a doua (98 bărbați și 101 femei).

REZULTATE OBTINUTE

Valorile medii ale dimensiunilor și indicilor cefalo-faciali (înscrise în tabelul nr. 1), stabilite după scările clasice ale acestor parametri, ne permit să caracterizăm populația din cele două așezări rurale, după cum urmează:

Tabelul nr. 1

Variabilitatea cefalo-facială a populației din satele Săbăoani și Gherăești

Dimensiuni și indici	SĂBĂOANI				GHERĂEȘTI			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	M	δ	M	δ	M	δ	M	δ
G - op	188,9	5,9	176,8	6,6	188,0	5,5	177,3	5,7
Eu - eu	159,9	5,6	151,4	4,8	157,9	5,7	151,4	6,0
Ft - ft	117,4	3,9	110,6	4,3	116,1	4,3	111,0	4,6
Zy - zy	138,8	4,7	137,9	5,2	134,9	7,9	136,8	5,3
Go - go	115,7	5,3	108,3	4,7	116,3	4,5	108,2	5,2
N - gn	125,5	5,8	114,9	5,6	123,4	6,3	116,9	6,6
N - sto	77,3	4,0	70,5	3,8	76,6	4,2	72,4	4,5
N - sbn	51,7	3,9	50,2	3,5	54,1	3,7	51,5	3,7
Al - al	34,2	2,8	32,8	2,3	34,3	3,1	32,2	2,8
T - v	126,5	4,0	123,5	4,2	130,4	4,8	123,2	4,2
I. cefalic	84,7	3,5	85,8	3,5	84,0	3,7	85,5	3,5
I. vertico-longitudinal	66,9	5,3	70,1	3,3	69,36	2,9	69,5	2,5
I. vertico-transversal	79,1	3,1	81,7	3,2	82,6	3,5	81,7	3,2
I. fronto-parietal	73,3	2,6	73,0	2,5	73,4	2,9	73,4	2,9
I. fronto-jugal	84,6	1,6	80,1	2,5	86,5	5,1	81,2	3,1
I. jugo-mandibular	83,6	3,5	78,6	3,1	86,5	4,5	79,0	3,1
I. jugo-parietal	85,5	2,6	91,1	2,7	85,1	4,5	90,4	2,8
I. facial total	90,4	4,7	83,5	4,4	92,3	5,9	85,7	4,7
I. facial superior	55,7	3,0	51,0	3,2	56,9	4,3	52,9	3,6
I. nazal	66,2	7,4	65,6	6,0	62,9	6,4	64,3	6,0

Calota cefalică, la ambele sate se caracterizează în medie prin diametre longitudinale de tip lung, transversale de tip larg și verticale de tip înalt, conferindu-i un aspect accentuat brahicefal, hipsicefal și metriocefal. Variabilitatea individuală analizată pe scările clasice evidențiază și ea caracterul puternic brahicefal al seriilor din cele două localități, categoria brahicefală (cu frecvențe maxime), hiperbrahicefală și ultrabrahicefală cuprinzând circa 90% din indivizi la Săbăoani și peste 80% la Gherăești, restul subiecților plasându-se în special în categoria mezocefală.

Frecvențele indicelui vertico-longitudinal se plasează în mod majoritar în categoria hipsicefală, cu procente cuprinse între 92% și 100%, însă dacă ținem cont de variantele acestei categorii, atunci constatăm că pentru bărbații de la Săbăoani, frecvența maximă se găsește în varianta hipsicefală moderată (59,6%), în timp ce pentru celelalte serii, adică femeile din același sat și ambele sexe de la Gherăești, frecvența maximă se plasează în varianta hipsicefală mijlocie, cu frecvențe cuprinse între 51 și 59%.

Aceeași conformație ca înălțime a calotei, determinată de o valoare medie mai scăzută a înălțimii acesteia la bărbații de la Săbăoani, o reflectă și indicele vertico-transversal, la care se constată pentru aceștia o frecvență de 99%, repartizată paritar între categoriile metriocefală (49,5%) și tapeinocefală (49,5%), în timp ce la celelalte serii predomină net categoria metriocefală (54–68%), față de celelalte două categorii metriocefală și acrocefală, cu frecvențe între 13 și 20%.

Regiunea anterioară a calotei, apreciată prin diametrul frontal minim este în medie de dimensiuni mari, încadrându-se la bărbați în categoria foarte largă, conferind majorității populației o frunte puternic eurimetopă (Săbăoani = 96,3% bărbați, 94,1 % femei și Gherăești = 91,8% bărbați și 93,1% femei).

Regiunea facială se caracterizează prin înălțimi totale de tip înalt, la ambele sexe la Săbăoani și la femeile de la Gherăești, în timp ce la bărbații din această localitate, ea se plasează la limita dintre categoriile mijlocie și înaltă; diametrul transversal este în medie la ambele localități de tip mijlociu la bărbați și larg la femei; ca rezultat conformația feței este leptoprosopă, cu excepția seriei de femei din Săbăoani, a cărei față este în medie mezoprosopă, datorită unor dimensiuni mai scurte și ceva mai largi. Variabilitatea individuală are aceeași tendință, cu o ușoară prevalență a fețelor leptoprosope, cu aceeași excepție a femeilor din Săbăoani, la care predomină fețele mezoprosope. Conformația leptoprosopă este mai accentuată la seriile de la Gherăești (în special la bărbați) unde, așa cum reiese din datele cuprinse în tabelul nr. 2 și frecvența fețelor hiperleptoprosope este mai bine marcată.

Etajul superior al feței este în medie de tip înalt, valorile medii ale indicelui facial superior, înscriindu-se în categoria mezenă, cu excepția femeilor din Săbăoani, la care acesta se plasează la limita superioară a categoriei euriene. Repartiția subiecților pe scările clasice ale acestui indice arată o predominanță a formelor mezene, urmate de cele euriene, cu excepția seriei feminine din Săbăoani, la care predomină formele euriene, urmate de cele mezene.

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a principalilor indici cefalo-faciali

Indici	Categorii	SĂBĂOANI				GHERĂEȘTI			
		Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
I. cefalic	hiperdolico	-	-	-	-	1	1,02	-	-
	dolico	1	0,92	-	-	1	1,02	-	-
	mezocefal	12	8,44	7	5,93	16	16,33	14	13,86
	brahicefal	57	52,29	54	45,76	48	48,98	50	49,50
	hiperbrahi	31	28,44	50	42,37	30	30,61	31	30,69
	ultrabrahi	8	7,34	7	5,93	2	2,04	6	5,94
I. facial total	hipereurip	10	9,17	8	6,78	1	1,02	4	3,96
	euriprosop	29	26,61	25	21,19	6	6,12	14	13,86
	mezoprosop	30	27,52	42	35,59	19	19,39	30	29,70
	leptoprosop	34	31,19	33	27,97	42	42,86	37	36,63
	hiperleptop.	6	5,50	10	8,47	30	30,61	16	15,84
I. facial superior	hipereurien	4	3,66	11	9,32	1	1,02	3	2,97
	eurien	43	39,45	66	55,93	30	30,61	37	36,63
	mezen	57	52,29	39	36,11	49	50,00	51	50,49
	lepten	5	4,59	2	1,69	16	16,33	8	7,92
	hiperlepten	-	-	-	-	2	2,04	2	1,98
I. nazal	hiperleptorin	2	1,83	3	2,54	10	10,20	10	9,90
	leptorin	13	11,93	16	13,56	24	24,49	25	24,75
	mezorin	23	21,10	43	36,44	27	27,55	35	34,65
	camerin	42	38,53	30	25,42	22	22,45	17	16,83
	hipercamerin	29	26,60	26	22,03	15	15,31	14	13,86

Raportul jugo-mandibular este majoritar de tip larg, conformație determinată în special de diametrul bigoniac, care este în medie de tip foarte larg la ambele populații.

Segmentul nazal, prin dimensiunile sale se comportă relativ unitar: lungimea sa medie aparține categoriei mijlocii la toate seriile, afară de bărbații de la Săbăoani, unde ea aparține categoriei scurte, în timp ce lărgimea nazală este în medie mijlocie la toate seriile. Indicele nazal mediu este ușor camerin la populația din satul Săbăoani și mezorin la cea de la Gherăești, dar valorile sale se plasează în general la limita dintre aceste două categorii. Și repartiția pe categorii a acestui indice ne arată aceeași mare variabilitate cu frecvențe predominante în categoria mezorină, cu excepția bărbaților de la Săbăoani, la care predomină formele camerine. Remarcăm frecvențe semnificativ mai mari de forme leptene și hiperleptene la populația din Gherăești, față de cea din Săbăoani.

CARACTERE MORFOLOGICE

Din totalitatea caracterelor morfologice cefalo-faciale vom face precizări numai asupra celor mai semnificative pentru diagnoza tipologică: occipitalul este majoritar mijlociu de bombat la toate seriile (51–56% bărbați, 60–68% femei), urmate de tipul plat (26–31% bărbați și 22–30% femei); urechea ca mărime este în general mijlocie, cu o poziție predominant mijlocie la Săbăoani și depărtată la Gherăești; conturul facial majoritar oval (42–78%), urmat la bărbați de cel pentagonal (27–35%) iar la femei de cel rotund (10–20%); malarele au o poziție mijlocie (51–85%) și în general mijlociu ca dezvoltare (50–52%); ramul mandibular este de oblicitate mijlocie (48–68%), urmat de cele oblice (26–34%); fanta palpebrală are o orientare majoritar dreaptă (76–96%); carena nazală este dreaptă (71–88%) cu planșeu orizontal (75–95%) și vârful drept (75–98%), remarcându-se la femei o frecvență relativ ridicată de planșeu ascendent (22–24%) și cu vârful în sus (14–18%).

PIGMENTAȚIA IRISULUI ȘI A PĂRULUI

Din tabelul nr. 3 rezultă că populația din satul Săbăoani prezintă în general o pigmentație mai închisă la ambele sexe, atât pentru iris, cât și pentru păr, față de cea din Gherăești, diferențele nefiind însă foarte ample.

CARACTERELE TIPOLOGICE

Ținând cont de dimensiunile și conformația cefalo-facială, de conformația somatoscopică, pigmentație și nivelele staturale, putem conchide că din punct de vedere tipologic, populația celor două sate este destul de asemănătoare, diferențierile înregistrate nefiind de mare amploare. Fondul tipologic comun ambelor populații este reprezentat de complexul dinaro-nordico-mediteranid, în cadrul căruia predomină elementele tipului dinaric. La acestea se adaugă puține elemente ale tipurilor esteuropide, alpine și un procent nesemnificativ de trăsături ale tipului mongoloid (0,7–1,4%).

CONCLUZII

Subliniem în concluzie că populația din cele două sate studiate de noi, comparativ cu o altă provenită din nord-estul Moldovei prezintă o calotă mai accentuat brahicefală (84,7 bărbați, 85,8 femei la prima, față de 82,4 bărbați și 82,9 femei la cea de-a doua), mijlociu hipsicefală (68,1 bărbați și 69,8 femei) și nu moderat hipsicefală (66,6 bărbați și 66,7 femei), dar metriocfală și eurimetopă la ambele zone. La nivelul feței diferențele dintre cele două populații sunt mai evidente la bărbați care sunt mai leptoprosopi (91,3) și accentuat mezeni (56,3) la seria

Tabelul nr. 3

Asocierea tipului pigmentar al irisului cu cel al părului și repartitia lor numerică și procentuală la populația de la Gherăești și Săbăoani

Culoarea irisului	Sex	Culoarea părului													
		Blond deschis I-J-K-L		Blond închis M-N-O		Castaniu deschis P-R-S-T		Castaniu închis U-V-W		Negru x-y		Roșcat I-VII		TOTAL	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
SĂBĂOANI															
Deschisă 1a-2c	B	-	-	1	0,92	3	2,75	214	12,84	3	2,75	-	-	21	19,27
	F	-	-	1	0,85	2	1,70	13	11,11	1	0,85	-	-	17	14,53
Intermediară 3-11	B	1	0,92	-	-	3	2,75	28	25,69	15	13,76	-	-	47	43,12
	F	1	0,85	2	1,70	8	6,84	33	28,20	11	9,40	1	0,85	56	47,86
Închisă 12-15	B	-	-	-	-	3	2,75	20	18,35	18	16,51	-	-	41	37,61
	F	-	-	1	0,85	3	2,56	24	20,51	36	13,62	-	-	44	37,61
TOTAL	B	1	0,92	1	0,92	9	8,26	62	56,88	36	33,02	-	-	109	99,99
	F	1	0,85	4	3,42	13	11,11	70	59,83	28	23,93	1	0,85	117	99,99
GHERĂEȘTI															
Deschisă 1a-2c	B	-	-	2	2,22	7	7,78	11	12,22	1	1,11	3	3,33	24	26,67
	F	-	-	4	3,96	10	9,90	10	9,90	-	-	1	0,99	25	24,75
Intermediară 3-11	B	1	1,11	5	5,55	3	3,33	21	23,33	5	5,55	-	-	35	38,87
	F	1	0,99	4	3,96	11	10,89	18	17,82	4	3,96	3	2,97	41	40,59
Închisă 11-14	B	-	-	-	-	4	4,44	13	14,44	14	15,55	-	-	31	34,44
	F	-	-	3	2,97	3	2,97	15	14,85	14	13,86	-	-	35	34,65
TOTAL	B	1	1,11	7	7,78	14	15,55	45	50,00	20	22,22	3	3,33	90	100,0
	F	1	0,99	11	10,89	24	23,76	43	42,57	18	17,82	4	3,96	101	100,0

noastră, dar mezoprosopi (86,9) și moderat mezeni (53,6) la seria de comparație, în timp ce femeile nu se diferențiază prin acest aspect. Prin conformația nasului, diferențele sunt mai evidente la femei, care deși au un nas mezin în ambele zone, seria noastră deține o medie mai accentuat mezină, față de cea din zona de comparație.

Din punct de vedere tipologic, populațiile de ambele sexe din cele două zone prezintă unele diferențieri, în sensul că în timp în zona studiată de noi predomină caracterele tipului dinaric, asociate cu cele ale tipului mediteranoid, în zona de comparație, elementele majoritare sunt cele ale tipului nordic, combinate cu elemente dinarice la bărbați și mediteranoide la femei.

Variabilité des caractères anthropologiques céphalo-faciaux de la population des villages Săbăoani et Gherăești (dép. de Neamț)

RÉSUMÉ

La population adulte des villages Săbăoani et Gherăești présente une calotte fortement brachycéphale, modérément hypsicéphale et métriocéphale, un massif facial leptoprosope et mésène, un nez camérhynien chez la population de Săbăoani et mésorhynien chez des séries de Gherăești. La pigmentation de l'iris et des cheveux est en général intermédiaire, mais un peu foncée chez ceux de Săbăoani.

Du point de vue typologique cette population appartient au complexe dinaro-nordico-méditerranéen (dans lesquelles prédomine le type dinarique) avec de puissants éléments est-européens et alpins et de très rares influences mongoloïdes.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., ȘTIRBU MARIA, GHIGEA SILVIA, MIU GEORGETA, *Caracteristicile antropologice ale populațiilor din satele Neagra Sarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (Valea Superioară a Trotușului)*. St. cerc. antropol., 1981, **18**, 27-33.
2. CRISTESCU MARIA, BOTEZATU D., TUDOSIE OLIMPIA, *Variabilitatea caracterelor cefalo-faciale și tipul antropologic al populației din satul Săliștea de Sus*. St. cerc. antropol., 1972, **9**, 177-186.
3. ȘTIRBU MARIA, BOTEZATU D., BĂLTEANU CEZARINA, GHIGEA SILVIA, *Cercetări comparative referitoare la caracteristicile cefalo-faciale la unele populații din mediul urban și rural din zona de nord-est a Moldovei*. St. cerc. antropol., 1988, **25**, 47-53.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„F. Rainer” București, Secția Iași

CARACTERIZAREA CONFORMAȚIEI CORPORALE LA POPULAȚIILE DIN SĂBĂOANI ȘI GHERĂEȘTI (JUD. NEAMȚ)

GEORGETA MIU, PETRU CANTEMIR, DANUSIA PAVAL, ADRIANA TUDOSIE

Cercetările antropologice complexe efectuate în anul 1994 asupra populațiilor de confesiune catolică din satele Săbăoani și Gherăești au fost efectuate în scopul evidențierii caracteristicilor cefalo-faciale și corporale, respectiv a diagnozei tipologice.

În prezentul articol ne-am propus să urmărim variabilitatea conformației corporale a unor eșantioane de adulți din satele amintite.

MATERIAL ȘI METODĂ

Pentru evidențierea acestor aspecte în cele două populații studiate au fost examinați un număr de 109 bărbați și 118 femei în satul Săbăoani, 98 bărbați și 101 femei în satul Gherăești, de vârstă cuprinsă între 20 și 60 ani.

Au fost studiate un număr de 15 dimensiuni corporale a căror valoare statistică, atât absolută cât și relativă este prezentată în tabel în tabelul nr. 1.

Tabelul nr. 1

Valorile statistice ale dimensiunilor corporale absolute și relative la populațiile studiate

Caracterul	SĂBĂOANI				GHERĂEȘTI			
	Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
	M	o	M	o	M	o	M	o
Greutatea	72,20	9,66	73,84	15,0	69,09	9,87	71,16	13,93
Statură	172,36	5,92	159,93	5,79	169,44	6,09	158,44	5,78
Șezândă	90,00	2,85	87,51	3,23	88,80	3,63	85,56	2,75
Sy-sol	87,59	4,38	80,62	4,38	85,62	4,30	80,31	3,87
A-A	38,98	1,71	37,06	1,78	38,90	1,84	36,22	1,86
Ic-ic	29,47	1,94	31,56	2,89	29,42	1,66	31,23	2,72
Diam.tr.la xy.	29,77	1,45	28,23	2,67	29,48	1,99	27,60	2,87
Diam.ap.la xy.	22,38	2,07	21,71	3,02	22,13	2,52	21,33	2,56
Per.tor.la xy.	93,78	6,63	92,94	9,29	90,07	5,82	94,03	10,92
Per.talie	90,48	9,98	89,15	14,89	85,63	8,83	88,01	13,22
Per.braț ext.	29,21	2,70	30,19	4,26	27,99	2,66	29,57	3,09

continuare tabel nr. 1

Per.braț fl.	31,17	2,67	32,16	4,21	29,44	2,68	30,96	3,70
Per. coapsă	49,91	4,01	53,74	4,56	48,45	4,22	52,50	4,14
Capacitate vitală	4525	825	3497	519	4596	989	3393	722
I.cap.vit./stat.	26,94	4,52	21,49	4,99	26,86	5,51	20,41	4,40
I.skelic	91,80	4,28	84,84	4,20	91,18	5,13	85,43	3,76
I.Rohrer	14,03	2,04	18,13	3,98	14,04	1,84	17,89	3,18
I.A-A/stat.	22,45	0,95	22,98	1,02	22,82	0,93	22,98	1,00
I.ic-ic/stat.	16,95	1,34	19,70	1,78	17,16	0,92	19,64	1,01
I.ic-ic/A-A	75,57	3,85	85,74	6,20	75,67	4,20	85,81	5,54
I.per.tor.xy./stat.	54,08	4,30	58,31	7,85	53,22	3,99	59,16	6,83
I.per.cps./stat.	28,70	2,48	33,46	3,20	28,69	1,97	32,90	2,94
I.per.br.fl./stat.	17,74	1,65	19,94	2,82	17,03	1,50	19,32	2,24

Prelucrarea statistică a datelor s-a realizat prin procedeele clasice (Martin-Saller, Manouvrier, Labzelter, G. Olivier, V. Eicktedt).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Statura. Analiza acestei dimensiuni precum și repartiția procentuală a indivizilor pe scara Martin au pus în evidență diferențe relativ semnificative între cele două sate. Astfel, valoarea medie a staturii la seria masculină a satului Săbăoani este de 172,36 cm, plasându-se pe scara dimorfică în categoria înaltă, iar la seria masculină din Gherăești de 169,44 cm, situată la limita superioară a categoriei supramijlocii.

În ceea ce privește seriile feminine, populația satului Săbăoani deține o statură de asemenea mai înaltă decât a celei de la Gherăești (diferența fiind de circa 1,5 cm), valorile medii plasându-se în aceleași categorii ca și la seriile masculine. Această variabilitate staturală se regăsește și în repartiția procentuală a indivizilor pe scara Martin. Dacă ambele serii masculine prezintă o predominanță a staturilor mari, la Săbăoani această categorie întrunește un procent mult mai marcat față de seria de la Gherăești (circa 55% față de circa 36%). Staturile supramijlocii și chiar mijlocii sunt mai frecvente la populația din Gherăești față de Săbăoani.

Referindu-ne la seriile feminine, se constată o repartiție procentuală similară cu a bărbaților în sensul predominării staturilor mari (circa 52% la Săbăoani și circa 45% la Gherăești), în ordinea frecvenței plasându-se staturile supramijlocii și mijlocii. Staturile de categorie mică și foarte mică sunt absente iar cele foarte mari întrunesc procente mici și practic egale (circa 6%).

Statura-șezând. Prezintă în cadrul seriilor studiate, o variabilitate orientată în același sens cu statura, populația din Săbăoani, atât masculină cât și feminină diferențându-se printr-o dezvoltare dimensională mai mare decât cea din Gherăești.

Lungimea membrului inferior (sy-sol). Oferă valori medii diferite numai în cazul bărbaților, seria de la Săbăoani deținând valori superioare în medie cu 1,97 cm. La femei, valorile medii sunt practic egale, diferența fiind de numai 0,31 cm (în favoarea celor din Săbăoani).

Indicele skelic. Tipul de proporție între lungimea membrului inferior și cea a bustului este destul de asemănătoare la cele două populații. La seriile masculine, mediile indicelui skelic, între care nu există diferențe semnificative (0,52 u.i. în favoarea seriei de la Săbăoani) se plasează pe scara Manouvrier în apropierea limitei inferioare a categoriei submacroskelice.

Repartiția pe categorii (scara Manouvrier) oferă o concentrare maximă a indivizilor în categoriile submacroskelică și mesatiskelică urmată de cea macroskelică, categorie care la Săbăoani este mai frecvent reprezentată decât la Gherăești.

În ceea ce privește seriile feminine, valoarea medie a indicelui skelic se plasează la limita superioară a categoriei subbrahiskelică la Săbăoani și la limita inferioară a categoriei mesatiskelică la Gherăești.

Repartiția pe categorii arată predominanța categoriei subbrahiskelă la Săbăoani (circa 47%) și a categoriilor subrahi- și mesatiskelă, în frecvențe apropiate la Gherăești. Se pare că la femei nu există un paralelism între mediile mai mari ale staturii și valorile crescute ale indicelui skelic. Astfel, seria de la Gherăești cu o valoare medie a staturii mai mică decât la Săbăoani, prezintă o valoare a indicelui skelic mai ridicată.

Din analiza procentelor realizate de fiecare categorie rezultă că, din punct de vedere al dimorfismului sexual, în ambele populații femeile oferă o tendință mai accentuată spre mesatiskelic (împreună cu categoria subbrahiskelă formează un procent de circa 78% la Săbăoani și circa 86% la Gherăești), în timp ce la bărbați identificăm o tendință spre macroskelie, tendință mai accentuată la Săbăoani (submacroskelic + macroskelic : circa 58% și respectiv circa 54%).

Diametrele trunchiului. Lărgimea umerilor (a-a), oferă la seriile masculine valori medii absolute practic egale (38,98 cm și respectiv 38,90 cm), cele relative (în raport de statură) situându-se de asemenea în aceeași categorie pe scara dimorfică – categoria de umeri mijlocii. Repartiția pe categorii indică o tendință spre umeri mai largi la bărbații din Gherăești.

În ceea ce privește seriile feminine, lărgimea umerilor în valoare absolută este ceva mai mare la Săbăoani (cu 0,84 cm), dar, în valoare relativă seriile nu se diferențiază, valorile medii fiind egale (22,98) și aparținând categoriei umerilor largi. Această categorie deține frecvența majoritară a subiecților la ambele serii (circa 63% și respectiv circa 65%).

Lărgimea bazinului (ic-ic), oferă valori medii practic egale, atât la seriile masculine, cât și la cele feminine. Raportul său la statură prezintă de asemenea medii destul de apropiate la bărbați (ușor superioare la Gherăești – cu 0,21 u.i.) situate în categoria de bazine mijlocii și practic egale la femei, plasându-se în categoria bazinelor largi. Repartiția în categoriile aceleiași scări (Brugsch) arată la bărbați predominanța formelor de bazin mijlociu la Săbăoani și o ușoară predominanță a bazinelor largi la Gherăești, la femei predominând net formele de bazin larg în ambele populații.

Indicele acromio-iliac, care redă forma trunchiului, deține valori medii practic egale atât la seriile masculine, cât și la cele feminine, fiind de tip dreptunghiular (scara Vallois). Menționăm însă că, în timp ce la bărbați valorile medii se situează la limita inferioară a categoriei de trunchi dreptunghiular, la femei mediile sunt accentuat dreptunghiulare, această categorie deținând circa 97% din indivizi la Săbăoani și 100% la Gherăești.

Perimetrele toracice, ale brațului și coapsei. Perimetrul toracic xifoidian în valoare absolută prezintă diferențe semnificative la bărbați în sensul unei superiorități a valorilor medii la cei din Săbăoani față de cei din Gherăești (cu 3,71 cm) dar în valoare relativă (indicele perimetrul xifoidian/statură) diferențele se atenuează, ambele serii prezintă în medie un torace de tip mijlociu, categorie ce întrunește frecvența maximă (circa 49% și circa 52%).

La femei, în schimb, valorile absolute sunt mai apropiate dar superioritatea o deține seria din Gherăești (cu 1,09 cm), aceasta reflectându-se și prin variabilitatea valorilor relative (0,85 u.i.). Ambele valori însă se plasează în aceeași categorie pe scara dimorfică (Goldstein) de torace larg, frecvența maximă fiind deținută de acest tip de torace (circa 58% la Săbăoani și circa 65% la Gherăești).

Perimetrul brațului (în flexie) prezintă diferențe semnificative, atât la bărbați, cât și la femei, în sensul unei ușoare superiorități a valorilor la populația din Săbăoani (cu 1,73 cm la bărbați și 1,20 cm la femei).

Prin raportul său la statură, diferențele se atenuează, valorile medii rămânând ușor mai mari la populația din Săbăoani (0,71 u.i. la bărbați și 0,62 u.i. la femei).

Perimetrul coapsei oferă medii diferite în cadrul celor două comunități, mai mici la Gherăești decât la Săbăoani, atât la bărbați (cu 1,46 cm), cât și la femei (1,24 cm). Valorile medii relative ale acestei dimensiuni devin însă practic egale la seriile de bărbați și foarte apropiate (dar ușor superioare la Gherăești) la seriile feminine.

Greutatea și indicele Rohrer. Greutatea prezintă în cadrul seriilor studiate o variabilitate medie orientată în același sens cu statura, valorile medii ale greutateii fiind superioare la Săbăoani, atât la bărbați (cu 3,11 kg), cât și la femei (cu 2,68 kg).

La seriile de bărbați se constată un raport destul de echilibrat între greutate și statură, la femei existând un puternic dezechilibru, valorile medii ale greutateii depășesc cu mult pe cele staturale. Această situație se reflectă și prin valorile indicelui Rohrer care la bărbați sunt practic egale, situându-se în categoria eutrofică, în timp ce la femei valorile sunt accentuat hipereutrofice.

Capacitatea vitală. Analiza variabilității acestui indicator ne permite să constatăm că seriile masculine din cele două comunități nu se diferențiază din acest punct de vedere, valorile medii ale capacității vitale, atât absolute, cât și relative (capacitatea vitală/statură) sunt practic egale. Menționăm că în acest sens nu există așa cum ne-am fi așteptat o bună corelare a acestui parametru cu statura, bărbații din Săbăoani deși sunt în medie cu circa 2,5 cm mai înalți decât cei din Gherăești, nu realizează o capacitate vitală mai crescută. Contrar seriilor masculine, seriile feminine înscriu ușoare diferențe în realizarea valorilor medii ale capacității vitale, circa 100 cm³, prezentând o variabilitate medie orientată în același sens cu statura, seria din Săbăoani diferențiindu-se de cea de la Gherăești printr-o statură în medie mai înaltă și corelativ cu aceasta, printr-o capacitate vitală în medie mai crescută.

Aceasta se reflectă și prin valorile indicelui capacitătea vitală³/talie, menționând totodată și un diametru transvers al cuștii toracice în medie mai mare la Săbăoani față de Gherăești (28,23 cm față de 27,60 cm).

CONCLUZII

Confruntând rezultatele obținute în cele două populații se pot desprinde următoarele concluzii referitoare la caracteristicile comune ale acestora pe de o parte și unele particularități diferențiale pe de altă parte:

Din analiza comparativă a caracterelor biometrice corporale se poate conchide că, atât populația din Săbăoani, cât și cea din Gherăești se caracterizează în general prin staturi mari, cu ușoare avantaje pentru populația din Săbăoani și în special pentru cea feminină (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categoriile scărilor clasice a caracterelor biometrice corporale

Scara	Dimensiuni și indici	SĂBĂOANI				GHERĂEȘTI			
		Bărbați		Femei		Bărbați		Femei	
		N	%	N	%	N	%	N	%
Martin-Saller	<i>Statura</i>								
	Nanism	-	-	-	-	-	-	-	-
	f. mică	-	-	-	-	-	-	-	-
	mică	2	1,83	5	4,23	6	6,18	6	5,94
	submijlocie	4	3,66	7	5,93	9	9,27	10	9,90
	mijlocie	10	9,17	19	16,10	12	12,37	14	13,86
	supramijlocie	22	20,18	19	16,10	29	29,89	20	19,80
	mare	60	55,04	61	51,69	35	36,08	45	44,55
	f. mare	11	10,09	7	5,93	6	6,18	6	5,94
Manouvrier	<i>Ind. skelic</i>								
	hiperbrahiskel	-	-	-	-	-	-	-	-
	brahiskel	1	0,91	14	11,86	-	-	5	4,95
	subbrahiskel	6	5,50	56	47,45	12	12,37	44	43,56
	mesatiskel	34	31,19	36	30,50	28	28,86	43	42,57
	submacroskel	35	32,11	11	9,32	36	36,08	7	6,93
	macroskel	28	25,68	1	0,84	17	17,52	2	1,98
	hipermacroskel	5	4,58	-	-	4	4,12	-	-
Brugsch	<i>Ind. A-A/statură</i>								
	umeri înguști	32	29,35	8	6,77	17	17,52	10	9,90
	umeri mijlocii	50	45,87	36	30,50	37	38,14	25	24,75
	umeri largi	27	24,77	74	62,71	43	44,32	66	65,34
Brugsch	<i>Ind. ic-ic/statură</i>								
	bazin îngust	31	28,44	10	8,47	17	17,52	4	3,96
	bazin mijlociu	48	44,03	25	21,18	38	39,17	26	25,74
	bazin larg	30	27,57	83	70,33	42	43,29	71	70,29
Vallois	<i>Ind. ic-ic/A-A</i>								
	trunchi trapez	5	4,58	1	0,84	6	6,18	-	-
	trunchi intermediar	40	36,69	2	1,68	37	38,14	-	-
	trunchi dreptunghiular	64	58,71	115	97,45	54	55,67	101	100,00
Goldstein	<i>Ind. per. tor. xy/stat.</i>								
	torace îngust	28	25,68	28	23,72	27	27,83	18	17,82
	torace mijlociu	53	48,62	22	32,35	50	51,54	17	16,83
	torace larg	28	25,68	68	57,62	20	20,61	66	65,34

Din punct de vedere al proporțiilor corporale, populația masculină se caracterizează prin submacroscelie cu tendință de variație spre mezatiscelie, dimensiuni relative ale umerilor mijlocii și largi, cu tendință spre dimensiuni mai largi la Gherăești, ale bazinului de tip predominant mijlociu, cu aceeași tendință de variație spre forme mai largi la Gherăești (categorie preponderentă), rezultând proporții ale trunchiului predominant dreptunghiular.

Seriile feminine se caracterizează prin subbrachiscelie cu tendință spre mesatiscelie, mai accentuată la Gherăești decât la Săbăoani, cu dimensiuni medii ale umerilor de tip larg cu tendință spre forme mijlocii, ale bazinelor de tip larg (categorie majoritară la ambele comunități – circa 70%) și prin forme ale trunchiului exclusiv de tip dreptunghiular.

În ceea ce privește alte caracteristici ce vin să completeze aspectul de conformație corporală, cum ar fi perimetrul toracelui, al brațului și coapsei, dacă valorile medii absolute ale acestora sunt ușor superioare la populația din Săbăoani, valorile medii relative nu oferă diferențe pentru nici un sex. De asemenea, indicele de troficitate prezintă valori extrem de asemănătoare în cele două populații, la seriile masculine fiind aproape identice.

Menționăm totuși o ușoară tendință de diferențiere între cele două populații exprimată printr-o statură mai înaltă și prin dimensiuni relativ mai mici ale umerilor și bazinelor la populația din Săbăoani în comparație cu cea din Gherăești, atestând prin aceasta o conformație ușor mai longilună la această populație.

Din cele analizate se poate conchide că populația celor două sate, privită în ansamblu, prezintă o conformație corporală destul de unitară, asemănările existente ar putea fi puse pe seama apartenenței la același fond antropologic, diferențele întâlnite putând fi considerate mici variații specifice comunității respective.

La caractérisation de la conformation corporelle des populations de Săbăoani et Gherăești

RÉSUMÉ

L'analyse des données concernant la conformation du corps de la population de deux villages étudiés, nous indique que celle-ci se présente, dans son ensemble, assez unitaire.

Malgré leur caractère très unitaire, les deux populations étudiées offrent certaines tendances de différenciation. Les deux échantillons de Săbăoani (masculin et féminin) offrent une stature en moyenne plus élevée, les dimensions des épaules, le bassin un peu bas attestant une conformation plus longiligne.

BIBLIOGRAFIE

1. GHIGEA SILVIA, SERAFINA ANTONIU, MARIA ȘTIRBU, D. BOTEZATU, GEORGETA MIU, *Conformația somatică a unei populații din regiunea montană a Dornelor (satul Panaci)*, St. cerc. antropol., 1980, 17, p. 37-41.

2. MARTIN R. U. SALLER K., *Lebruch der Anthropologie*, G. Ficher, Stuttgart, 1960.
3. NECRASOV OLGA, MARIA-ELENA ROȘCA, ANA LAZĂR, OLIMPIA PETROVICI,
Conformația corporală și variabilitatea ei dimorfică la populația din Fundata, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2, p. 161–169.
4. OLIVIER G., *Morfologie et types humains*, 1965, Paris.
5. ROȘCA MARIA-ELENA, LAZĂR TARCĂ ANA, ȘTEFĂNESCU GH., ONOFREI MARIA,
Conformația corporală și variabilitatea ei dimorfică la populația din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
6. ROȘCA MARIA-ELENA, ANA TARCĂ, GH. ȘTEFĂNESCU, *Caracterizarea conformației corporale la populația din Săliștea de Sus*, St. cerc. antropol., 1972, 9, 2, p. 187–199.
7. SCHREIDER E., *Les types humains*, 1937, Paris.
8. VANDERVAEL F., *Biométrie humaine*, 1964, Paris.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de cercetări antropologice
„F. Rainer” București, Secția Iași

VARIABILITATEA RAPORTULUI STATURO-PONDERAL ȘI A OBEZITĂȚII LA UNELE POPULAȚII DIN MOLDOVA

MARIA ȘTIRBU, ANA-CEZARINA BĂLTEANU, GEORGETA MIU

Raportul staturo-ponderal este unul din caracterele care ne furnizează informații atât asupra aspectului fizic al unui individ, cât și asupra stării de sănătate, știut fiind că deficitul, dar mai ales excesul ponderal favorizează, dacă nu chiar determină, instalarea unor maladii. Iată de ce pentru caracterizarea populației din satele Gherăești și Săbăoani am considerat necesar să abordăm și acest aspect.

MATERIALUL ȘI METODA DE LUCRU

Materialul care face obiectul lucrării noastre este constituit dintr-un număr de 425 subiecți, 227 din Săbăoani (109 bărbați și 118 femei) și 198 din Gherăești (97 bărbați și 101 femei), a căror vârstă este cuprinsă între 20 și 60 de ani.

Raportul staturo-ponderal a fost apreciat atât pe baza formulei Broca, cât și pe baza indicelui Rohrer. Pentru fiecare subiect s-a calculat valoarea indicelui Rohrer pe de o parte, iar pe de altă parte greutatea ideală și abaterile față de aceasta în valoare absolută și relativă, conform formulei Broca.

În tabelul nr. 1 am înscris frecvența subiecților cu greutate normală, precum și a celor cu deficit sau exces de greutate, exprimat în procente, iar în tabelul nr. 2 am înregistrat repartitia pe categorii a valorilor indicelui Rohrer, conform scării clasice Martin-Saller.

Tabelul nr. 1

Frecvența subiecților normoponderali, precum și a celor cu exces și deficit de greutate la populațiile din Gherăești și Săbăoani (județul Neamț) comparativ cu populațiile din Popricani și Trifești (județul Iași), după formula Broca

Categoriile	BĂRBAȚI											
	Seria din satele:				Total		Total		Seria din satele:			
	Gherăești		Săbăoani						Popricani		Trifești	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Subponderali	26	26,80	27	24,77	53	25,72	30	14,77	20	20,20	10	9,70
Normoponderali	62	63,91	65	59,63	127	61,65	133	65,51	63	63,00	70	67,96
Supraponderali	5	5,15	9	8,25	14	6,79	27	13,30	12	12,00	15	14,56
Obezi	4	4,12	8	7,34	12	5,82	13	6,40	5	5,00	8	7,76
Total obezi +supraponderali	9	9,27	17	15,59	26	12,62	40	19,70	17	17,00	23	22,33

FEMEI												
Subponderali	6	5,94	5	4,23	11	5,02	21	9,13	13	13,00	8	6,15
Normoponderali	29	28,71	40	33,89	69	31,50	97	42,17	34	34,00	63	48,46
Supraponderali	23	22,77	20	16,95	43	19,63	47	20,43	23	23,00	24	18,46
Obezi	43	42,57	53	44,91	96	43,83	65	28,26	30	30,00	35	26,92
Total obezi +supraponderali	66	65,34	73	61,86	139	63,47	112	48,69	53	53,00	59	45,38

Tabelul nr. 2

Repartiția pe categorii a valorilor indicelui Rohrer (scara Martin-Saller) la populația din Gherăești și Săbăoani comparativ cu cea din Popricani și Trifești

Categorie	BĂRBAȚI											
	Seria din satele						Seria din satele					
	Gherăești		Săbăoani		Total		Total		Popricani		Trifești	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
x-11,9												
hipoeutrofic	13	13,40	15	13,76	28	13,59	10	4,87	4	4,00	6	5,71
12-13,4												
subeutrofic	30	30,92	36	33,02	66	32,03	48	23,41	31	31,00	17	16,19
13,5-15,4												
eutrofic	37	38,14	35	32,11	72	34,95	93	45,36	45	45,00	48	45,71
15,5-16,9												
supraeutrofic	10	10,31	10	9,17	20	9,70	29	14,14	11	11,00	18	17,14
17-x												
hipereutrofic	7	7,21	13	11,92	20	9,70	25	12,13	9	9,00	16	15,24
	FEMEI											
x-11,9												
hipoeutrofic	2	1,98	2	1,69	4	1,82	8	3,47	5	5,00	3	2,31
12-13,4												
subeutrofic	6	5,94	12	10,17	18	8,22	24	10,43	10	10,00	14	10,71
13,5-15,4												
eutrofic	18	17,82	19	16,10	37	16,89	62	26,95	23	23,00	39	30,00
15,5-16,9												
supraeutrofic	17	16,83	18	15,25	35	15,98	40	17,39	17	17,00	23	17,69
17-x												
hipereutrofic	58	57,42	67	56,78	125	57,07	96	41,74	45	45,00	51	39,23

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Din analiza cifrelor înscrise în tabelul nr. 1 se poate sublinia că, la fel ca la toate populațiile studiate de noi, seriile masculine din cele două comunități, cu populație de confesiune catolică, se caracterizează printr-un raport staturo-ponderal echilibrat, în timp ce seriile feminine sunt intens dezechilibrate din acest punct de vedere. Într-adevăr, dacă la seriile masculine predomină subiecții normoponderali (59,63% la Săbăoani și 63,91% la Gherăești), la seriile feminine predomină cei cu exces ponderal (61,86% la Săbăoani și 65,34% la Gherăești). Trebuie să subliniem de asemenea că, la seriile masculine din cei 15,59% subiecți cu exces de greutate la Săbăoani și 9,27% la Gherăești, doar 7,34% în primul sat și 4,12% în cel de-al doilea sunt obezi. La seriile feminine însă frecvența obezelor este de 44,91% la Săbăoani și de 42,57% la Gherăești. Mai mult decât atât, în timp ce la bărbați obezitatea este ușoară sau medie, subiecții obezi înscriindu-se cu o depășire cuprinsă între 21–25% la Săbăoani și între 21–30% la Gherăești, la femei un procent de

16,92% la Săbăoani și de circa 13% la Gherăești înregistrează depășiri de peste 30%. Din acestea 8,46%, în primul sat, și 2% în cel de-al doilea sunt cu obezitate accentuată (cu abateri de peste 40% față de greutatea ideală). Rezultă deci că obezitatea la femei este față de bărbați nu numai cu mult mai frecventă, dar și cu mult mai drastică.

În ceea ce privește frecvența subiecților subponderali, aceștia sunt într-un procent care se situează pe locul al doilea la seriile masculine, imediat după normoponderali, în timp ce la femei ocupă ultimul loc, cu un procent de numai 4,23% la Săbăoani și 5,94% la Gherăești. Trebuie însă să remarcăm că, atât la bărbați cât mai ales la femei, valoarea deficitului ponderal se înscrie în general între 11 și 20%. Cazurile cu deficit de peste 20% sunt de circa 6% la seriile masculine și de circa 2% la cele feminine.

Situația constatată pentru populațiile din satele Săbăoani și Gherăești, de confesiune catolică, nu este deloc diferită de cea întâlnită la populațiile din satele Popricani și Trifești de confesiune ortodoxă. Pentru edificare am prezentat în tabelul nr. 1 rezultatele obținute (de unul din noi) prin aceeași metodologie la populațiile din aceste din urmă două sate, populații a căror ocupație și condiții socio-economice sunt asemănătoare cu a celor din satele Săbăoani și Gherăești. Într-adevăr, dacă la femei, populația din Gherăești și Săbăoani înregistrează o frecvență mai mare de obezi decât cea de la Popricani și Trifești, la bărbați, seriile din ultimele două sate înscriu un procent mai ridicat de supraponderali decât cele din primele două sate. În plus seria masculină de la Popricani este mai apropiată prin rezultatele obținute de seria de la Gherăești și nu de cea de la Trifești.

Analiza raportului staturponderal pe baza indicelui Rohrer ne subliniază o situație similară cu cea constatată pe baza formulei Broca. Așa cum rezultă din cifrele înscrise în tabelul nr. 2, la seriile masculine frecvențele cele mai ridicate se înregistrează în categoriile eu- și subeutrofică, în timp ce la seriile feminine predomină categoria subiecților hipereutrofici. O analiză mai detaliată ne evidențiază mici diferențe în ceea ce privește ierarhizarea celor cinci categorii ponderale, în funcție de frecvența subiecților, la seriile masculine, dar nu și la seriile feminine. În timp ce la bărbații de la Gherăești pe primul loc ca frecvență se situează categoria eutrofică, după care urmează în ordine descrescândă categoriile sub-, hipo-, supra- și hipereutrofică, la cei de la Săbăoani pe primul loc se situează categoria subeutrofică, urmată îndeaproape, (cu o diferență de numai un procent), de cea eutrofică, după care pe locul al treilea se plasează, ca și la Gherăești, categoria hipoeutrofică, dar pe locul al patrulea categoria hipereutrofică și pe locul ultim cea supraeutrofică.

La seriile feminine, ierarhizarea celor cinci categorii ponderale, în funcție de frecvența subiecților, este absolut identică în ambele comunități, ea fiind în ordine descrescândă următoarea: hiper-, eutrofică, supra-, sub-, și hipoeutrofică. Diferențele dintre cele două serii feminine sunt mici și neînsemnate, constând doar într-o frecvență mai mică sau mai mare la o serie față de alta de circa un procent. Singura diferență mai mare este la nivelul categoriei subeutrofice, unde frecvența subiecților este de 5,94% la Gherăești, dar de 10,17% la Săbăoani.

Analiza comparativă a seriei de confesiune catolică, luată de noi în studiu, cu seria de confesiune ortodoxă, ne indică și în acest caz o variabilitate care se regăsește și la seriile aparținând aceleiași confesiuni. Subliniem totuși că la seriile de confesiune ortodoxă, de ambele sexe, frecvența eutroficilor este cu circa 10% mai mare decât la seriile de confesiune catolică. Frecvența mai redusă a eutroficilor la seriile de confesiune catolică se datorează, la bărbați unui procent mai mare de subiecți cu deficit de greutate (subeutrofici, dar mai ales hipoeutrofici), iar la femei, unui procent mai ridicat de subiecți hipereutrofici.

CONCLUZII

Trebuie să reținem în concluzie că populațiile din cele două comunități rurale luate de noi în studiu prezintă un raport staturo-ponderal bine echilibrat la seriile masculine, dar accentuat dezechilibrat la seriile feminine. Astfel, în medie, seriile masculine au o greutate ideală, după formula Broca (la statura medie de 169,44 cm greutatea medie este de 69,09 kg la Gherăești, iar la Săbăoani la statura medie de 172,36 cm, greutatea medie este de 72,20 kg). După indicele Rohrer, a cărui valori medii sunt de 14,04 la Gherăești și 14,03 la Săbăoani, bărbații din ambele sate sunt în medie eutrofici.

Seriile feminine însă sunt în medie supraponderale după formula Broca (abaterile medii față de greutatea ideală fiind de 17,87% la Gherăești și de 18,83% la Săbăoani) și hipereutrofe, la limita inferioară a categoriei după valorile indicelui Rohrer (17,89 la Gherăești și 18,13 la Săbăoani).

Trebuie să subliniem de asemenea că obezitatea nu este numai cu mult mai frecventă la femei față de bărbați, dar și cu mult mai drastică.

Toată această situație se regăsește și la populațiile de români din satele Popricani și Trifești, așa cum bine reiese din datele înscrise în tabelele 1 și 2. Rezultă deci, că variabilitatea raportului staturo-ponderal de la o populație la alta este similară atât în interiorul aceleiași confesiuni, cât și de la o confesiune la alta, situație la care ne-am așteptat având în vedere similitudinea în ceea ce privește modul de viață, ocupația și în general condițiile economico-sociale, care au o influență importantă asupra greutății, caracter puternic mezolabil.

La variabilité du rapport staturo-pondéral et d'obésité chez quelques populations de Moldavie

– RESUMÉ –

Les auteurs relèvent la variabilité du rapport staturo-pondéral chez deux populations de confession catholique.

On constate que les séries masculines sont bien équilibrées de ce point de vue, en prévalant les normopondéraux (environ 60%), tandis que chez les femmes prédominent les sujets surpondéraux (environ 63% dont approx. 44% sont des obèses).

En comparant nos séries, du point de vue du rapport staturo-pondéral, avec la situation rencontrée chez une autre population, mais de confession orthodoxe, nous avons constaté qu'il n'existe pas de différences significatives.

BIBLIOGRAFIE

1. BOUR H., *Obésité: quelques données générales*, Rev. Prat., 1976, cité d'après Lacatiș D., Crețeanu Gh.
2. LACATIȘ D., CREȚEANU GH., *Obezitatea*, Junimea, Iași, 1978.
3. MINCU I., HÂNCU N., *Lipidologia clinică, II*, Ed. Medicală, București, 1983.
4. PAVEL I., SDROVICI D., *Obezitatea boală cu extindere în masă*, Ed. Academiei, București, 1970.
5. ȘTIRBU MARIA, *La prévalence de l'obésité dans quelques populations de Moldavie*, Ann. roum. anthropol., 1984, 21, p. 45-50.
6. VLĂDESCU MARIA, *Data on the Rohrer Index in the Romanians*, Ann. roum. anthropol., 1980, 17, p. 21-27.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

*Centrul de cercetări antropologice
„F. Rainer” București, Secția Iași*

CONSIDERAȚII PRIVIND LIMITELE DE NORMALITATE ALE LIPIDEMIEI ȘI COLESTEROLEMIEI LA UNELE POPULAȚII DIN MOLDOVA

MARIA ISTRATE

Cercetările recente arată că primele tulburări metabolice care determină ateroscleroza apar încă din copilărie (fapt constatat și de noi la adolescenții din municipiul Suceava).

În acest context, evidențierea modificărilor biochimice reprezintă un mijloc valoros de estimare a riscului pentru ateroscleroză. Majoritatea autorilor recunosc ca „markeri” pentru depistarea precoce a evoluției spre ateroscleroză, concentrația colesterolului și a lipidelor totale din ser, ținându-se cont însă că variabilitatea concentrației serice a celor doi indicatori depinde de foarte mulți factori: ereditate, vârstă, sex, nivel socio-economic, alimentație, mod de viață etc.

Cercetările privind variabilitatea lipidemiei în țara noastră sunt mai restrânse, mai numeroase fiind cele care vizează variabilitatea colesterolului (considerat ca principalul factor biochimic ce determină ateroscleroza).

În privința limitelor de normalitate ale lipidemiei și colesterolemiei, datele furnizate de mulți autori nu țin cont de sex și nici de vârstă. De aceea, în lucrarea de față, ne-am propus să stabilim limitele de normalitate ale lipidemiei și colesterolemiei, la unele populații din Moldova, ținând cont de sex și vârstă, prin două metode diferite.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu, a fost recoltat între anii 1979–1984 din trei zone diferite ale Moldovei: Țara Dornelor (Panaci, N. Sarului și Coverca, Valea Trotușului (Agăș, Brusturoasa, Bolovăniș) și zona Neamț (Bistrița, Vânători și Nemțșor). Numărul subiecților analizați este de 2605 (1114 bărbați și 1495 femei). Lipidele totale au fost dozate prin metoda Chabrol-Charonnat, iar colesterolul prin metoda Huang-Etienne-Etienne modificată.

Prelucrarea statistică s-a efectuat în funcție de sex și pe etape de vârstă la stabilirea cărora am ținut cont de influența hormonilor sexuali asupra metabolismului lipidic. Stabilirea limitelor de normalitate s-a făcut prin metoda sigmatică ($M \pm 2 \delta$) și a percentililor 10 și 90, prin care 10% din valorile cele mai scăzute și respectiv cele mai crescute sunt considerate patologice.

REZULTATELE OBTINUTE

Din datele prezentate în tabelul nr. 1 putem conchide că, pentru toate zonele analizate, limitele inferioare de normalitate calculate prin metoda $M - 2 \delta$ sunt mai mici decât cele obținute prin metoda percentilului 10, deoarece foarte puțini subiecți se abat de la medie depășind intervalul minus 2δ . În schimb, limitele superioare sunt mai mari prin metoda sigmatică, datorită gradului mare de dispersie a subiecților, ale căror valori individuale depășesc uneori și spațiul $M + 3 \delta$.

Tabelul nr. 1

Limitele de normalitate ale lipidemiei și colesterolemiei stabilite prin metoda percentilelor (10 și 90) și în funcție de scara sigmatică (M+2σ) a fiecărei populații

Seria	20-49 ani				50-x ani			
	limita inf.		limita sup.		limita inf.		limita sup.	
	perc. 10	M-2σ	perc. 90	M+2σ	perc. 10	M-2σ	perc. 90	M+2σ

LIPIDE TOTALE

BĂRBAȚI

Țara Dornelor	4,38	3,68	8,46	9,40	4,52	3,27	8,44	9,63
Valea Troțușului	4,73	3,79	8,28	10,59	5,28	4,24	8,38	10,12
Zona Neamț	4,60	3,45	7,94	9,21	4,52	3,84	7,84	8,88

FEMEI

Țara Dornelor	4,40	3,32	8,54	9,40	5,21	3,97	9,98	11,05
Valea Troțușului	5,09	3,85	8,75	9,69	5,64	4,44	9,97	11,16
Zona Neamț	4,64	3,55	8,14	9,07	4,75	3,62	8,76	10,06

COLESTEROL

BĂRBAȚI

Țara Dornelor	1,60	1,30	2,43	2,82	1,51	1,31	8,46	2,71
Valea Troțușului	1,64	1,24	2,74	3,12	1,71	1,37	2,77	3,05
Zona Neamț	1,53	1,18	2,50	3,02	1,52	1,28	2,52	2,88

FEMEI

Țara Dornelor	1,49	1,22	2,49	2,70	1,72	1,39	2,79	3,07
Valea Troțușului	1,61	1,31	2,65	2,87	1,83	1,47	3,05	3,31
Zona Neamț	1,54	1,20	2,51	2,88	1,54	1,22	2,87	3,22

Față de valorile medii ale lipidemiei obținute în cele trei zone analizate, putem remarca că o aceeași eșalonare valorică se obține doar pentru limitele superioare de normalitate calculate prin metoda sigmatică. Într-adevăr, pentru ambele sexe și etape de vârstă, populația de pe Valea Troțușului prezintă cele mai crescute cifre ale valorilor medii și ale limitelor superioare de normalitate după care urmează populația din Țara Dornelor, valorile minime găsindu-se la populația din zona Neamț. Prin metoda percentilului 90, populația din zona Neamț prezintă în toate cazurile valorile cele mai mici ale limitelor superioare de normalitate, pentru celelalte două zone însă, situația se modifică substanțial. Astfel, la bărbați în ambele etape de vârstă, valorile limitelor superioare de normalitate sunt mai mari în Țara Dornelor, comparativ cu seriile de pe Valea Troțușului. La femei, în etapa 20-49 ani, seria de pe Valea Troțușului deține superioritatea valorică, iar după 50 de ani, limitele superioare de normalitate ale celor două serii sunt egale.

În privința colesterolemiei, populația de pe Valea Troțușului prezintă din nou cele mai crescute valori medii, pe locul doi plasându-se însă populația din

zona Neamț (la care se observă o tendință spre hipercolesterolemie), urmată de populația din Țara Dornelor, cu valori ușor inferioare sau practic egale (femeile etapei 50 – x ani). Aceeași eșalonare valorică se regăsește și în privința limitelor de normalitate, calculate prin ambele metode, prin metoda percentilului 90, diferența dintre ultimele două zone fiind însă mai discretă decât prin metoda sigmatică.

Comparând limitele superioare de normalitate calculate pentru cele două etape de vârstă ale aceluiași sex, putem remarca faptul că la bărbați, prin metoda percentilului 90 valorile obținute sunt practic egale. Prin metoda sigmatică însă, valorile obținute pentru etapa 20 – 49 ani sunt ușor superioare celor din etapa 50 – x ani, situație oarecum mai asemănătoare variabilității cu vârsta a valorilor medii ale celor doi indicatori biochimici. La femei, prin ambele metode utilizate, limitele superioare de normalitate ale lipidemiei și colesterolemiei sunt net superioare în etapa 50 – x ani comparativ cu cele ale etapei 20 – 49 ani, diferența valorică fiind aproximativ aceeași, atât pentru metoda percentilului 90, cât și pentru cea sigmatică.

Dimorfismul sexual, în etapa 20 – 49 ani este bine marcat doar pentru limitele superioare de normalitate calculate prin metoda sigmatică, în toate zonele, bărbații prezentând valori superioare femeilor, atât în privința lipidemiei, cât și a colesterolemiei. În schimb, după vârsta de 50 de ani, diferențele sexuale sunt bine marcate, prin ambele metode utilizate, limitele superioare de normalitate fiind cu mult mai mari la femei decât la bărbați.

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Limitele inferioare de normalitate calculate prin metoda sigmatică sunt mai mici comparativ cu metoda percentilului 10. În schimb, datorită gradului mare de dispersie a subiecților în spațiul plus sigmatic limitele superioare de normalitate sunt mai mari prin aplicarea metodei sigmatice decât prin cea a percentilului 90.

În privința lipidemiei, populația de pe Valea Trotușului prezintă cele mai crescute valori ale limitelor superioare de normalitate, pe locul doi plasându-se populația din Țara Dornelor, populația din zona Neamț având cele mai mici valori.

Populația de pe Valea Trotușului rămâne pe primul loc și în privința limitelor superioare ale colesterolemiei, în schimb datorită tendinței spre hipercolesterolemie a populației din zona Neamț, aceasta se plasează pe locul al doilea, prezentând valori ușor mai crescute față de populația din Țara Dornelor.

În privința limitelor de normalitate ale lipidemiei (datele din literatură fiind mai restrânse) și ale colesterolemiei, datele furnizate de autori nu țin cont de sex și de foarte multe ori nici de vârstă. Astfel, Moga A. (6) consideră că la adulții sănătoși lipidemia variază între 400–800 mg% iar colesterolemia este normală până la 220 mg%.

Mincu I. și Hâncu N. (5) dau limitele maxime ale lipidemiei și colesterolemiei, pe decade de vârstă, dar fără a ține seama de sex. Față de datele furnizate de acești autori, valorile obținute de noi pentru limitele superioare de normalitate sunt mai mari pentru ambii indicatori și prin ambele metode de calcul.

Simona Beroniade și Tatiana Drăghicescu (1) studiind colesterolemia în 9 comunități din Oltenia și Hunedoara, aplică metoda $M \pm 2 \delta$ pentru eliminarea subiecților cu valori sub 1 gr‰ și peste 3 gr‰. Limitele superioare de normalitate obținute de cele două autoare sunt mai mari comparativ cu cele obținute de noi prin aceeași metodă în cele trei zone analizate.

Comparând datele obținute de noi cu cele obținute de Mircea Cucuianu (3) la populația din județul Cluj prin metoda percentilului 90, remarcăm că limitele superioare de normalitate ale populației din Moldova sunt mai mari decât ale celei din județul Cluj.

Față de limitele de normalitate date de C. Velican (9), corelate doar cu vârsta, datele obținute de noi sunt net inferioare.

În privința variabilității limitelor de normalitate în funcție de sex, datele noastre sunt în concordanță cu cele obținute de Mircea Cucuianu și vin oarecum în contradicție cu cele ale Simonei Beroniade, care găsesc o scădere mult mai bruscă a colesterolemiei la femei decât la bărbați, după vârsta de 50 de ani.

Considérations sur les limites de la normalité de la lipidémie et de la cholestérolémie chez quelques populations de Moldavie

RÉSUMÉ

Dans ce travail l'auteur présente la lipidémie et la cholestérolémie déterminées chez 2605 sujets, originaires de trois zones de Moldavie, avec différentes conditions écologiques et établie les limites de la normalité spécifique pour chaque zone, par deux méthodes différentes: la méthode des percentiles et la méthode des espaces sigmatiques.

Les limites inférieures de la normalité calculées par la méthode sigmatique sont plus basses que celles obtenues par la première méthode. Les limites supérieures de la normalité sont, au contraire, plus élevées quand nous avons utilisé la méthode des percentiles que celles obtenues par la méthode des espaces sigmatiques, conséquence d'une grande dispersion des valeurs individuelles dans le domaine plus sigmatique (dépassant même le domaine $M + 3 \delta$).

BIBLIOGRAFIE

1. BERONIADE SIMONA, TATIANA DRĂGHICESCU, *Asocierea între colesterol și grupele sanguine AB0*, St. cerc. antropol., 1972, 9.

2. CUCUIANU M., *Biochimie clinică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1977.
3. CUCUIANU M., RUS H. G., NICULESCU D., VONICA A., *Biochimie, aplicații clinice*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991.
4. ISTRATE MARIA, *Variabilité de la lipidémie et de la cholestérolémie chez trois populations des Carpates Orientales*, Ann. roum. anthropol., 1984, 21.
5. MINCU I., HÂNCU N., *Bolile metabolice în practica medicală*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
6. MOGA A., HĂRĂGUȘ ȘT., *Ateroscleroza*, Ed. Academiei București, 1974.
7. TIBERA-DUMITRU MARIA, DRĂGHICESCU TATIANA, *Constantele biochimice în zona de deal din Oltenia*, St. cerc. antropol., 1965, 2.
8. TIBERA-DUMITRU MARIA, DRĂGHICESCU TATIANA, *Recherches sur quelques constantes biochimiques de la population de Roumanie*, Ann. roum. anthropol., 1965, 2.
9. VELICAN C., DOINA VELICAN, *Etiopatogenia aterosclerozei*, Ed. Medicală, București, 1984.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de cercetări antropologice
„F. Rainer” București, Secția Iași

APLICAȚII METODOLOGICE ÎN CERCETAREA FILIAȚIEI PRIN CARACTERE METRICE

ELEONORA LUCA

Cercetările lui F. Keiter și G. Baumann urmăresc stabilirea unor curbe de repartiție a probabilității de paternitate/nonpaternitate în care să se poată căuta un grad de securitate care definește fenomenul „tată”. Autorii consideră că utilizarea logaritmilor și a calculului probabilității dezvăluie mai bine raporturile semnificative pe care se bazează ipotezele și autorizează previziunile în cercetarea paternității prin caractere morfologice și metrice, stabilind o probabilitate generală de paternitate a acestor caractere polifactoriale „cu valoare și semnificație apropiată de a celor monofactoriale”. (1, 5)

Ținând cont de atitudinea actuală a geneticienilor față de heritabilitatea caracterelor polifactoriale, metoda urmărește reducerea influențelor mezologice (ecogeografice, culturale), a asortimentului matrimonial, a vârstei, sexului etc., iar rezultatele se raportează la populația examinată, la fenotipul său în condiții mezologice tipice, la perioada în care a fost studiată. (8, 9, 11, 12)

Aplicabilă și în circumstanțe de stabilire a maternității, metoda este valabilă pentru cercetarea filiației în general.

Lucrarea de față încearcă o modelare matematică sugerată de Keiter și Baumann, dar numai pe caractere metrice și pe populații cu paternitate cunoscută (autorii au lucrat pe populația din expertize), stabilind pentru fiecare și pentru toate caracterele considerate, logaritmi de paternitate/nonpaternitate și limite logaritmice pentru includerea/excluderea unui bărbat în/din paternitate (11, 12).

MATERIAL ȘI METODĂ

Populația de peste 200 de familii cercetate de noi între 1988–1993 provine din două zone rurale de altitudine (Apuseni și Culoarul Rucăr-Bran).*

Volumul eșantionului utilizat de noi suferă fluctuații în funcție de etalon și de măsurători (11, 12). Astfel, pentru caracterele morfologice s-au constituit 318 triplete mamă-tată-copil, pentru măsurătorile cefalo-faciale 291 triplete, pentru lungimi corporale 257, iar pentru lățimi corporale 173.

Au fost prelevate 14 dimensiuni absolute și s-au calculat 8 dimensiuni relative (proporții cefalo-faciale).

Valorile metrice ale subiecților au fost comparate cu o populație-etalon românească, utilizând valori normate și plasând fiecare subiect în categoria de variație a caracterului corespunzătoare cu vârsta și sexul său (scări de variație cu 5 categorii) (1, 3, 7, 8, 11, 12).

* Sunt recunoscătoare d-lui dr. M. Guiașu, dr. C. Vulpe, d-nei Gabriela Călin și fiului meu Mircea Șt. Ciuhuța, pentru ajutor pe teren și sfaturi competente.

Alcătuind tripletele mamă-tată-copil pentru fiecare caracter, am calculat frecvențele absolute de situare a copilului față de cuplul cu tatăl adevărat (tabel nr. 1). În cazul cuplurilor cu mai mulți copii am apreciat tripletele considerând aceiași părinți cu fiecare copil. Pentru nonpaternitate, lotul comparativ, cu tați falși, a fost alcătuit înlocuind tații adevărați cu bărbați extrași aleator din altă populație (tabelele nr. 2, 3).

Tabelul nr. 1

Variabilitatea de situare a copiilor în tripleta mamă-tată-copil
printr-un caracter metric - V-sol (model)

Nr.** comb. MTC	Poziția copilului față de cuplul parental (categorii de variație)					
	numai cu tata MTC*	n	comună n	numai cu mama MTC	n	interme- diară n
1.	211	5	111	12	121	1
2.	311	3	222	22	131	1
3.	411	1	333	7	212	11
4.	322	6	444	1	232	4
5.	422	4			313	7
6.	522	2			323	12
7.	122	8			343	2
8.	433	6			353	1
9.	133	7			424	3
10.	233	7			434	8
11.	244	6			454	1
12.	344	5				
13.	455	1				
14.						
15.						
16.						
17.						
18.						
19.						
20.						
21.						
22.						
23.						
24.						
Total n		61	42		51	31
						72

* MTC- Tripleta mamă-tată-copil, combinație indicând categoria de variație din care face parte fiecare din cei trei pentru caracterul metric respectiv.

** Datorită eșantionului, pentru nici un caracter nu apar toate combinațiile posibile.

Tabelul nr. 2

Calculul logaritmului de paternitate pentru un caracter metric - g- op - (model)

Nr. crt.	Triplete care indică paternitatea	Frecvențe cu tați cunoscuți		Frecvențe cu „tați” aleatori		Valoarea critică V.C.	Logaritmul de paternitate log. V.C.
	MTC	n	%	n	%		
1.	311	3	1,27	1	0,42	3,02	0,48
2.	322	14	5,93	17	7,20	0,82	-0,09
3.	422	2	0,85	2	0,85	1,00	0
4.	122	7	2,97	11	4,66	0,64	-0,19
5.	433	7	2,97	3	1,27	2,34	0,37
6.	233	13	5,51	12	5,08	1,08	0,03
7.	244	3	1,27	2	0,85	1,49	0,17
8.	344	6	2,54	1	0,42	6,05	0,78
9.	111	7	2,97	4	1,69	1,76	0,24
10.	222	18	7,63	12	5,08	1,50	0,18
11.	333	13	5,51	12	5,08	1,08	0,03
12.	444	3	1,27	3	1,27	1,00	0
13.	132	2	0,85	2	0,85	1,00	0
14.	142	2	0,85	3	1,27	0,67	-0,17
15.	143	2	0,85	2	0,85	1,00	0
16.	243	6	2,54	3	1,27	2,00	0,30
17.	253	1	0,42	1	0,42	1,00	0
18.	254	1	0,42	1	0,42	1,00	0
19.	312	9	3,81	4	1,69	2,25	0,35
20.	413	3	1,27	4	1,69	0,75	-0,12
21.	423	3	1,27	6	2,54	0,50	-0,30
22.	523	1	0,42	1	0,42	1,00	0
23.	524	2	0,85	1	0,42	2,02	0,30
Total		128		108		34,97	+2,36

Disponând de 5 categorii de variație a fiecărui caracter metric, am calculat 125 de tipuri posibile de triplete în care copilul se poate situa după cum urmează: asemănător numai cu tata – 20 triplete, numai cu mama – 20, comune – 5, intermediar – 20, divergent de cuplu – 60. După Baumann, în favoarea paternității s-ar alege tripletele în care copilul este asemănător numai cu tata și comun cu părinții = 25 triplete, iar pentru nonpaternitate divergențele și asemănările numai cu mama. Noi am selectat în favoarea paternității caracterele asemănătoare numai cu bărbatul, comune și intermediare = 45 combinații posibile și am omis asemănările numai cu mama, având în favoarea nonpaternității doar divergențele = 60 combinații posibile (10).

Pentru paternitate am calculat raportul de asemănare tați cunoscuți/tați aleatori, obținând o valoare critică al cărei logaritm zecimal l-am calculat pentru fiecare variantă combinatorie a fiecărui caracter (de exemplu tabelul nr. 2). Pentru

Tabelul nr. 3

Calculul logaritmului de nonpaternitate pentru un caracter metric - g- op - (model)

Nr. crt.	Triplete care indică nonpaternitate	Frecvențe cu tați cunoscuți		Frecvențe cu „tați” aleatori		Valoarea critică V.C.	Logaritmul de nonpaternitate log.V.C.
		n	%	n	%		
1.	112	8	3,86	4	1,93	0,50	-0,30
2.	113	6	2,90	7	3,38	1,17	0,07
3.	114	2	0,97	1	0,48	0,49	-0,31
4.	221	4	1,93	2	0,97	0,50	-0,30
5.	223	11	5,31	14	6,76	1,27	0,10
6.	224	7	3,38	9	4,35	1,29	0,11
7.	331	2	0,97	1	0,48	0,49	-0,31
8.	332	6	2,90	7	3,38	1,17	0,07
9.	334	6	2,90	7	3,38	1,17	0,07
10.	335	1	0,48	1	0,48	1,00	0
11.	443	2	0,97	2	0,97	1,00	0
12.	123	10	4,83	7	3,38	0,70	-0,15
13.	124	3	1,45	1	0,48	0,33	-0,48
14.	134	1	0,48	4	1,93	4,02	0,60
15.	234	4	1,93	3	1,45	0,75	-0,12
16.	213	4	1,93	4	1,93	1,00	0
17.	214	1	0,48	1	0,48	1,00	0
18.	342	2	0,97	3	1,45	1,49	0,17
19.	314	4	1,93	5	2,42	1,25	0,10
20.	321	5	2,42	3	1,45	0,60	-0,22
21.	324	9	4,35	14	6,76	1,55	0,19
22.	432	4	1,93	3	1,45	0,75	-0,12
23.	425	1	0,48	1	0,48	1,00	0
Total		103		104		24,49	-0,83*

* Logaritmul general de paternitate pentru g-op se obține însumând algebric logaritmul de paternitate/g-op (tabelul nr. 2) cu logaritmul de nonpaternitate/g-op: $+2,36 - (-0,83) = 3,19$.

nonpaternitate am calculat raportul de neasemănare tați aleatori/tați cunoscuți, obținând pentru fiecare variantă combinatorie o valoare critică și logaritmul corespunzător (de exemplu tabelul nr. 3). Prin însumarea algebrică a logaritmilor de paternitate/nonpaternitate pentru fiecare variantă combinatorie, am calculat logaritmul de paternitate/nonpaternitate al fiecărui caracter și apoi logaritmul general pentru fiecare caracter (de exemplu pentru g-op, cf. tabelul 3, explicația din subsol).

Pentru stabilirea intervalelor care delimitează situațiile de paternitate probabilă, incertă sau nonpaternitate probabilă (fig. 1), am calculat media, deviația standard și triplul ei pe cele 3 șiruri de logaritmi de paternitate, nonpaternitate și general de paternitate ai celor 22 de caractere, obținând astfel trei repartiții gaussiene ale logaritmilor respectivi (tabelul nr. 4, fig. 1).

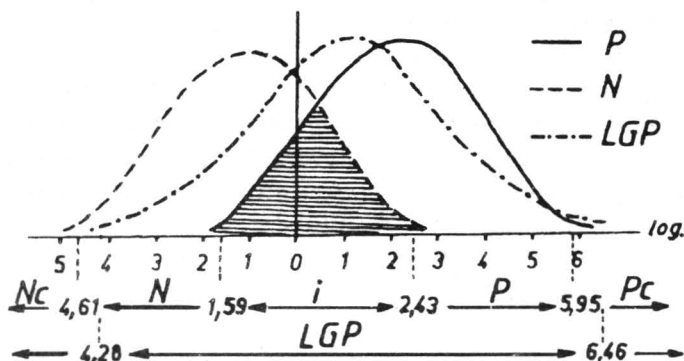

Fig. 1 – Reprezentarea grafică a repartiției logaritmulor de paternitate, nonpaternitate și a logaritmulor generali de paternitate pentru 22 de caractere metrice, N – interval de nonpaternitate probabilă, i – interval de paternitate/nonpaternitate incertă, P – interval de paternitate probabilă, Pc – paternitate certă, Nc-nonpaternitate certă.

Tabelul nr. 4

Valorile medii ale logaritmului de paternitate, nonpaternitate și general pentru caracterele metrice cercetate (N=22)

Logaritm	Amplitudine		Media	$\pm \sigma$	$\pm 3\sigma$
	maxim	minim			
Paternitate	+4,86	-0,38	+2,18	1,25	3,77
Nonpaternitate	+3,43	-0,83	+1,09	1,17	3,52
General	+4,58	-1,84	+1,09	1,79	5,37

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru că interesul imediat al lucrării îl reprezintă aplicarea metodei Keiter-Baumann pe familiile cercetate de noi, nu vom face referiri la comportarea diferitelor caractere metrice, la valoarea lor mai mult sau mai puțin semnificativă (11, 12).

În figura 1 se poate observa că intervalul de paternitate probabilă este cuprins între logaritmi 2,43 și 5,95 pe abscisă în dreapta ordonatei, iar intervalul de nonpaternitate probabilă între logaritmi 1,59 și 4,61 pe abscisă în stânga ordonatei.

Zona incertitudinii este cuprinsă între logaritmul de nonpaternitate 1,59 și logaritmul de paternitate 2,43.

Limita de unde s-ar putea vorbi de certitudinea paternității ar fi logaritmul de paternitate 5,95. Este logaritmul numărului 891250,94. Prin urmare un bărbat ar avea 89125094 șanse la 100 pentru a fi tată: probabilitate de paternitate egală cu 0,999998878. Limita minimă a certitudinii de nonpaternitate l-ar reprezenta

logaritmul de nonpaternitate 4,61. Este logaritmul numărului 40738,03. Un bărbat ar avea 4073803 șanse la 100 de a nu fi tată: probabilitate de nonpaternitate: 0,999975454.

Întocmirea unor tabele cu logaritmi de paternitate/nonpaternitate este laborioasă dar, în final, acestea pot fi ușor manipulate și rezultatele ușor de interpretat.

În tabelul nr. 5 sunt prezentate câteva aplicații ale metodei pe cazuri. Special pentru demonstrație, am ales trei situații diferite: exemplul 1 – paternitate probabilă ($p=0,99993$); exemplul 2 – nonpaternitate probabilă (cu $p=99343$); exemplul 3 – incertitudine ($p=0,99343$ mai mică decât 0,9963 a limitei pentru paternitate probabilă).

Tabelul nr. 5

Aprecierea paternității / nonpaternității prin caractere metrice (exemple)

Nr. car.	Caracterul	1		2		3	
		Tripleta MTC	Logaritm coresp.	Tripleta MTC	Logaritm coresp.	Tripleta MTC	Logaritm coresp.
1.	g-op	433	0,37	113	0,07	111	0,24
2.	cu-cu	524	0,47	111	0,30	211	0
3.	ft-ft	354	0,40	213	0,30	543	0
4.	zy-zy	335	-0,30	231	0,48	311	0,37
5.	go-go	555	0,30	132	-0,24	113	-0,17
6.	n-gn	253	0,70	221	0,22	211	0,65
7.	n-sn	233	0,22	331	0	421	-0,48
8.	al-al	434	cu mama	322	-0,17	331	-0,10
9.	t-v	142	0,30	143	-0,40	111	0,07
10.	V-sol	244	0,78	333	0	312	0
11.	V-sez	234	-0,30	432	0,60	222	0,10

Logaritm general	+4,14*		-2,18*		+2,18*	
Situare pe curba de variație logaritmică	+2,423 +5,95		-1,59- -4,61		-1,59- +2,43	
prezumție paternitate probabilă	nonpaternitate probabilă				paternitate incertă	

Applications méthodologiques dans la recherche en paternité par les caractères métriques

RÉSUMÉ

L'étude a été effectuée entre 1988 et 1993 dans huit villages d'altitude. L'objectif principal du travail réside dans le perfectionnement de la méthodologie de la recherche en paternité par les caractères métriques, polyfactoriels, en utilisant les logarithmes d'après la méthode de Keiter et Baumann (1, 11, 12). L'auteur fait quelques interventions personnelles concernant le phénotype maternel et intermédiaire.

En calculant les logarithmes de paternité/nonpaternité et leurs valeurs moyennes on a obtenu le distribution gaussienne des logarithmes et les intervalles

de paternité, non-paternité et incertitude. On prouve la facilité d'utilisation. Ce modèle mathématique assure un degré plus objectif en présomption de la paternité et de la filiation, en général.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. BAUMANN G., BAUMANN J. A., GARCIA BOHNY U., LANG R., La méthode anthropobiométrique de recherche en paternité, Paris, 1975.
2. DARMOIS G., Probabilități și statistică, în Istoria generală a științei, Ed. științifică, 1972, 3, III, 87–102.
3. IOSIFESCU M., MOINEAGU G., TREBICI VL., URSIANU E., Mică enciclopedie de statistică, Ed. științifică și enciclopedică, 1985, 305.
4. IZVORANU M., Genetică umană, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1993.
5. MORARU I., Medicina legală, Ed. Medicală, București, 1967, 771.
6. RUFFIE J., Traité du vivant, Flammarion, 1986.
7. SĂHLEANU V., Metode matematice în biologie, Univ. Cluj, 1965.
8. SUSANNE CH., Recherche sur la transmission des caractères mesurables de l'homme, Inst. Roy. Sci. Nat. Belgique, 1971.
9. SUSANNE CH., Bases génétiques, în L'homme, son évolution, sa diversité, Paris, Doin, 1986, 3.
10. SZCOTKA H., SZCOTKOWA ZOFIA, ROGUCKA ELŻBIETA, Estimation of representativeness of a material of anthropological paternity tests, Mat. Prace. Anthropol., Wrocław, 1990, 110, 33–41.
11. *** ANNUAIRE ROUMAIN D'ANTHROPOLOGIE, 1984, 21, 21–29; 1988, 25, 55–66; 1989, 26, 29–39; 1990, 27, 63–67; 1991, 28, 49–50; 1993, 30, 49–56.
12. *** STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE, 1986, 23, 40–51; 1989, 26, 75–81; 1990, 27, 11–18; 1991, 28, 47–52.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

CONTRIBUȚIE LA CERCETAREA EREDITĂȚII UNOR CARACTERE MORFOLOGICE DE ORDIN GENERAL, PRECUM ȘI A TRĂSĂTURILOR URECHII EXTERNE

CORNELIU VULPE, IRINA POPESCU

Studii anterioare asupra eredității unor caractere morfologice (4, 5, 6) au pus în lumină date de ansamblu referitoare la unele aspecte ale capului, feței, mâinii, piciorului, nasului, ochilor, gurii și urechii. Acum ne propunem să analizăm în detaliu doar unele caractere generale, cât și anumite trăsături ale urechii externe, întrucât spațiul nu ne permite să prezentăm aici în totalitate materialul investigat pe teren.

Așa cum procedăm, de obicei, în expertizele de cercetare a paternității, pornind de la general la particular, tot astfel am procedat și cu copiii ce provin din familii cu maternitatea și paternitatea certă.

Spre deosebire de lucrările precedente, unde apreciam caracterele morfologice în mod global, (de exemplu: cele 24 de caractere ale urechii externe erau însumate cu cele 23 de trăsături ale gurii și mentonului, cu cele 19 caractere ale ochilor, 18 ale nasului și 12 caractere generale), în prezentul studiu vom analiza modul de transmitere al fiecărui caracter din cele 24 ale urechii externe (de exemplu: helix, antehelix, scafa, conca, tragus, lob etc.), precum și al celor 12 caractere generale (de exemplu: occipital, față, mână, picior etc.).

MATERIAL ȘI METODĂ

Lotul asupra căruia s-au făcut investigații antropo-genetice provine de la 122 de familii, cu un număr total de 285 copii, dintre care 137 de sex masculin și 148 de sex feminin. Și părinții și copiii sunt de origine din localități rurale: una din județul Alba (Bucium) și alte cinci din județul Brașov (Sohodol, Moeciu de Sus, Moeciu de Jos, Poarta, Șimon).

În lucrarea de față vom face observații detaliate asupra celor 12 caractere generale, cât și asupra celor 24 de trăsături ale urechii externe, urmând ca, din motive de spațiu editorial, să publicăm într-o lucrare ulterioară datele despre nas, ochi și gură. Caracterele generale și cele ale urechii externe sunt trecute în tabelele nr. 1, 2 și 2 bis, iar pentru fiecare trăsătură în parte s-a înregistrat numărul de asemănări mamă-copil (M), tată-copil (B), mamă-tată-copil (C – caractere comune

celor trei persoane), precum și caracterele intermediare (I) întâlnite la copil față de cele opuse ale părinților și trăsăturile divergente (D), deosebite la copil față de părinți.

Întrucât acest studiu va folosi și ca material de referință în expertizele antropologice de cercetare a paternității, am utilizat în lucrare aceleași prescurtări referitoare la asemănările părinți-copii, ca și în expertize, cu mențiunea că inițiala B, care în investigarea paternității definește situația incertă de asemănare bărbat (bănuț) – copil, în materialul prezentat de noi aici va exprima situația certă de asemănare tată-copil.

REZULTATUL OBSERVAȚILOR

Caractere generale

Forma occipitalului. Gradul de asemănare cu părinții se manifestă printr-un număr aproximativ egal de caractere atât la băieți ($M=16,7\%$; $B=15,1\%$), cât și la fete ($M=15,4\%$; $B=14,1\%$). Trăsăturile comune părinți-copii sunt predominante, frecvența lor fiind de $46,2\%$ pentru copiii de sex masculin și de $51,0\%$ pentru copiii de sex feminin. Proporția trăsăturilor divergente – deosebite la descendenți față de parentali – este de $20,5\%$ la băieți și de $18,8\%$ la fete. Caracterele intermediare întâlnite la urmași sunt cele mai puțin numeroase (băieți: $1,5\%$; fete: $0,7\%$) (tabelul nr. 1).

Aspectul feței. Aici vom observa că descendenții de ambele sexe (băieți și fete) se aseamănă mai ales prin forma feței, dar și prin proeminența zigomelor, mai mult cu tata ($B=24,6\%$ și respectiv $22,8\%$; $M=15,3\%$ și respectiv $18,5\%$), iar prin existența sau nonexistența prognatismului maxilar superior și inferior, mai mult cu mama ($M=17,8\%$ și respectiv $18,5\%$; $B=10,7\%$ și respectiv $10,3\%$). Și la aspectul feței, ca și la forma occipitalului, caracterele comune dețin cele mai ridicate valori (băieți + fete: între $37,7\%$ și $67,3\%$), iar trăsăturile intermediare pe cele mai coborâte (băieți + fete: între 0 și $3,9\%$). Caracterele divergente legate de aspectul feței apar într-o proporție mai coborâtă comparativ cu cele întâlnite la occipital. Astfel, vom găsi frecvențe cuprinse între $3,9\%$ (prognatismul maxilarului inferior – cea mai scăzută valoare dintre cele ale tuturor caracterelor generale) și $17,1\%$ (proeminența zigomelor), la fete și băieți luați împreună (vezi tabelul nr. 1).

Părul. Prin culoare, părul se aseamănă mai mult cu mama decât cu tata, fie la băieți ($M=22,0\%$; $B=12,1\%$), fie la fete ($M=24,1\%$; $B=14,1\%$). În schimb, prin forma sa, părul băieților se aseamănă mai frecvent cu tata ($B=14,4\%$; $M=11,4\%$), iar al fetelor mai ales cu mama ($M=24,1\%$; $B=8,0\%$). Caracterele comune părinți-copii indică o cifră mai ridicată pentru forma părului ($55,2\%$) și alta mai coborâtă pentru culoarea lui ($32,4\%$) la copiii de ambele sexe luați împreună (tabelul nr. 1).

Trăsăturile divergente înregistrează la culoarea părului cea mai crescută frecvență ($29,2\%$) față de toate celelalte caractere generale luate în studiu; din

Tabelul nr. 1
Caractere generale

		Cap	Față				Păr		Mână		Picior		
Asemănări	Deosebiri	Formă occipital	Proeminența zigome	Formă	Prognatism maxilar superior	Prognatism maxilar inferior	Culoare	Formă	Formă unghii	Formă vârf degete	Bolta	Dispoziție degete picior (1-2)	Spațiul I interdigital plantar
		Băieți = 132											
M	N	22	23	22	20	19	29	15	30	29	15	27	29
	%	16,7	17,4	16,7	15,1	14,4	22,0	11,4	22,7	22,0	11,4	20,5	22,0
C	N	61	46	54	68	97	46	74	36	52	63	41	27
	%	46,2	34,9	40,9	51,5	73,5	34,9	56,1	27,3	39,4	47,7	31,0	20,5
B	N	20	35	32	16	10	16	19	31	32	25	37	38
	%	15,1	26,5	24,2	12,1	7,6	12,1	14,4	23,5	24,2	18,9	28,0	28,8
I	N	2	6	4	1	-	2	1	6	4	-	4	4
	%	1,5	4,5	3,0	0,7	0	1,5	0,7	4,5	3,0	0	3,0	3,0
D	N	27	22	20	27	6	39	23	29	15	29	23	34
	%	20,5	16,7	15,2	20,5	4,5	29,5	17,4	22,0	11,4	22,0	17,4	25,7
Fete = 149													
M	N	23	29	21	30	33	36	36	33	20	29	33	46
	%	15,4	19,5	14,1	20,1	22,1	24,1	24,1	22,1	13,4	19,5	22,1	30,9
C	N	76	60	58	85	92	45	81	43	73	66	55	31
	%	51,0	40,2	39,0	57,0	61,7	30,2	54,4	28,9	49,0	44,3	36,9	20,8
B	N	21	29	37	14	19	21	12	31	30	26	31	30
	%	14,1	19,5	24,8	9,4	12,8	14,1	8,0	20,8	20,1	17,4	20,8	20,1
I	N	1	5	6	1	-	4	-	3	2	-	-	7
	%	0,7	3,4	4,0	0,7	0	2,7	0	2,0	1,3	0	0	4,7
D	N	28	26	27	19	5	43	20	39	24	28	30	35
	%	18,8	17,4	18,1	12,8	3,3	28,9	13,4	26,2	16,1	18,8	20,1	23,5
Băieți + Fete = 281													
M	N	45	52	43	50	52	65	51	63	49	44	60	75
	%	16,0	18,5	15,3	17,8	18,5	23,1	18,1	22,4	17,4	15,7	21,3	26,7
C	N	137	106	112	153	189	91	155	79	125	129	96	58
	%	48,7	37,7	39,9	54,4	67,3	32,4	55,2	28,1	44,5	45,9	34,2	20,6
B	N	41	64	69	30	29	37	31	62	62	51	68	68
	%	14,6	22,8	24,6	10,7	10,3	13,2	11,0	22,1	22,1	18,1	24,2	24,2
I	N	3	11	10	2	-	6	1	9	6	-	4	11
	%	1,1	3,9	3,5	0,7	0	2,1	0,4	3,2	2,1	0	1,4	3,9
D	N	55	48	47	46	11	82	43	68	39	57	53	69
	%	19,6	17,1	16,7	16,4	3,9	29,2	15,3	24,2	13,9	20,3	18,9	24,6

aceiași punct de vedere, forma părului se plasează pe o poziție de mijloc (15,3% trăsături divergente), datele referindu-se la toți copiii (băieți + fete). Caracterelor intermediare se mențin, de asemeni, în limitele cele mai scăzute pe întreg eșantionul de copii (0,4% la forma părului și 2,1% la culoarea părului) (vezi tabelul nr. 1).

Mâna. Forma unghiilor de la degetele mâinii se aseamănă fie cu mama, fie cu tata, prin valori apropiate atât la băieți ($M=22,7\%$; $B=23,5\%$) cât și la fete ($M=22,1\%$; $B=20,8\%$). Caracterelor comune părinți-copii sunt în proporție de 28,1%, cele divergente au o frecvență de 24,2%, iar cele intermediare prezintă cea mai coborâtă valoare – 3,2% (băieți + fete). Vârful degetelor este mai asemănător cu tata decât cu mama și la băieți ($B=24,2\%$; $M=22,0\%$), dar mai ales la fete ($B=20,1\%$; $M=13,4\%$). Comparativ cu forma unghiilor vom constata că la forma degetelor similitudinile părinți-copii (caracterelor comune) sunt mai numeroase (fete: 49,0%; băieți: 39,4%), în timp ce trăsăturile divergente înregistrează valori mai coborâte (fete: 16,1%; băieți: 11,4%). Trăsăturile intermediare se mențin la valori apropiate (fete: 1,3%; băieți: 3,0%) (vezi tabelul nr. 1).

Piciorul. Prin cele trei caractere cercetate (boltirea tălpii, dispoziția degetelor 1 și 2, lărgimea spațiului I interdigital plantar) observăm că băieții se aseamănă mai mult cu tata ($B=18,9\%$; 28,0% și respectiv 28,8%), decât cu mama ($M=11,4\%$; 20,5% și respectiv 22,0%). Pe de altă parte fetele se aseamănă mai mult cu mama, cel mai mult prin spațiul interdigital plantar, ($M=19,5\%$; 22,1% și respectiv 30,9%), decât cu tata ($B=17,4\%$; 20,8% și respectiv 20,1%). Numărul cel mai ridicat de caractere comune îl dă boltirea tălpii (45,9%), apoi dispoziția degetelor (34,2%) și în final lărgimea spațiului interdigital (20,6%), la copiii de ambele sexe luați împreună. Trăsăturile divergente indică frecvențe cuprinse între 18,9% și 24,6%, iar cele intermediare între 0 și 3,9% (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 1).

Urechea

Aspectul general al urechii, exprimat prin cele două particularități – mărime și orientare față de craniu – arată că atât băieții, cât și fetele se aseamănă mai mult cu mamele (băieți: 27,0% pentru ambele caractere; fete: 22,3% pentru mărime și 16,2% pentru orientare). Similitudinile cu tatăl sunt evident mai reduse, cu frecvențe ce oscilează între 8,8% și 16,8%, la copiii de ambele sexe. Conformația urechii la băieți este mai frecvent asemănătoare cu tata (26,3%), decât cu mama (20,4%), în timp ce la fete situația este inversă – mai adesea asemănătoare cu mama (27,7%), decât cu tata (25,0%) (tabelul nr. 2). Pentru toate cele trei caractere generale ale urechii (mărime, orientare, conformație) se constată că similitudinile părinți-copii (trăsăturile comune) prezintă frecvențe cuprinse între 31,8% și 64,9%, trăsăturile intermediare între 0 și 6,8%, iar cele divergente între 5,1% și 15,3%, observațiile fiind făcute pe copii de sexe diferite (tabelul nr. 2).

Helixul prin crus helicus, se aseamănă la copiii de ambele sexe, aproape în aceeași măsură, atât cu mama, cât și cu tata (băieți: $M=16,1\%$; $B=16,8\%$; fete: $M=19,6\%$; $B=18,2\%$). Segmentul superior se aseamănă prin lățime și rulare, mai frecvent cu mama (băieți: 24,1% și respectiv 20,4%; fete: 18,9% și respectiv 20,3%) și mai puțin frecvent cu tata (băieți: 16,8% și respectiv 13,9%; fete: circa 14% pentru ambele caractere). Segmentul posterior al helixului se aseamănă ca formă,

Tabelul nr. 2

Caracterele urechii

Asemănări Deosebiri	Generalități			Origine crus helcis	Segment superior lățime	Segment superior rulare	Segment posterior formă	Segment posterior lățime	Segment posterior rulare	Anthelix		
	Mărime	Conformație	Orientare							Corpus- relief	Profil longitudinal	
Băieți = 137												
M	N	37	28	37	22	33	28	32	37	28	29	23
	%	27,0	20,4	27,0	16,1	24,1	20,4	23,4	27,0	20,4	21,2	16,8
C	N	61	52	77	71	47	77	57	30	60	34	86
	%	44,5	38,0	56,2	51,8	34,3	56,2	41,6	21,9	43,8	24,8	62,8
B	N	23	36	12	23	23	19	23	34	31	41	14
	%	16,8	26,3	8,8	16,8	16,8	13,9	16,8	24,8	22,6	29,9	10,2
I	N	4	-	4	-	7	-	-	3	2	12	-
	%	2,9	0	2,9	0	5,1	0	0	2,2	1,5	8,8	0
D	N	12	21	7	21	27	13	25	33	16	21	14
	%	8,8	15,3	5,1	15,3	19,7	9,5	18,2	24,1	11,7	15,3	10,2
Fete = 148												
M	N	33	41	24	29	28	30	45	42	38	41	26
	%	22,3	27,7	16,2	19,6	18,9	20,3	30,4	28,4	25,7	27,7	17,6
C	N	67	47	96	68	58	82	48	38	56	33	82
	%	45,3	31,8	64,9	46,0	39,2	55,4	32,4	25,7	37,8	22,3	55,4
B	N	23	37	16	27	22	21	27	40	25	32	18
	%	15,5	25,0	10,8	18,2	14,9	14,2	18,2	27,0	16,9	21,6	12,2
I	N	10	2	4	1	14	1	1	-	3	8	-
	%	6,8	1,3	2,7	0,7	9,4	0,7	0,7	0	2,0	5,4	0
D	N	15	21	8	23	26	14	27	28	26	34	22
	%	10,1	14,2	5,4	15,5	17,6	9,4	18,2	18,9	17,6	23,0	14,8
Băieți + Fete = 285												
M	N	70	69	61	51	61	58	77	79	66	70	49
	%	24,6	24,2	21,4	17,9	21,4	20,4	27,0	27,7	23,2	24,6	17,2
C	N	128	99	173	139	105	159	105	68	116	67	168
	%	44,9	34,7	60,7	48,8	36,8	55,8	36,8	23,9	40,7	23,5	59,0
B	N	46	73	28	50	45	40	50	74	56	73	32
	%	16,1	25,6	9,8	17,5	15,8	14,0	17,5	26,0	19,7	25,6	11,2
I	N	14	2	8	1	21	1	1	3	5	20	-
	%	4,9	0,7	2,8	0,3	7,4	0,3	0,3	1,0	1,7	7,0	0
D	N	27	42	15	44	53	27	52	61	42	55	36
	%	9,5	14,7	5,3	15,4	18,6	9,5	18,3	21,4	14,7	19,3	12,6

la toți copiii, mai mult cu mama (băieți: 23,4%; fete: 30,4%), decât cu tata (băieți: 16,8%; fete: 18,2%). Lățimea acestui segment indică mai multe similitudini cu mama la băieți ($M=27,0\%$; $B=24,8\%$), în timp ce la fete distribuțiile sunt destul de apropiate ($M=28,4\%$; $B=27,0\%$). În schimb, la rulara segmentului posterior al helixului, fetele sunt cele care se aseamănă mai mult cu mama ($M=25,7\%$; $B=16,9\%$), iar băieții prezintă de data aceasta o situație echilibrată ($M=20,4\%$; $B=22,6\%$). Helixul a pus în evidență, prin toate elementele sale, un număr de caractere comune părinți-copii cu valori ce oscilează între 23,9% și 55,8%, apoi o serie de trăsături divergente, cu valori între 9,5% și 21,4% și un număr mai mic de caractere intermediare (0,3% la 7,4%) la copiii de ambele sexe luați împreună (vezi tabelul nr. 2).

Antehelixul, prin relieful corpusului, arată că băieții se aseamănă mai frecvent cu tații (în proporție de 29,9%) și mai puțin frecvent cu mamele (21,2%), pe când fetele se aseamănă mai adesea cu mamele (27,7%) și mai puțin cu tații (21,6%). Prin profilul longitudinal și băieții și fetele prezintă mai multe similitudini cu mamele (16,8% și respectiv 17,6%) comparativ cu tații, unde valorile sunt mai coborâte (băieți: 10,2%; fete: 12,2%). Numărul caracterelor comune părinți-copii este mai mic la relieful corpusului (în medie 23,5%) față de o valoare mai mult decât dublă la profilul longitudinal (59,0%) pentru descendenții de ambele sexe luați împreună. Trăsăturile intermediare sunt în medie de 7% la corpus – relief și lipsesc la profilul longitudinal, în timp ce caracterele divergente ating valoarea medie de 19,3% la relieful corpusului și 12,6% la profilul longitudinal (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 2).

Scafa, ca lățime, dă una dintre cele mai ridicate frecvențe privind asemănarea cu mamele, atât a băieților (30,7%), cât și a fetelor (38,5%), pe când similitudinile cu tații sunt vizibil mai reduse (băieți: 19,7%; fete: 14,9%). Trecerea în lob a scafei este mai adesea asemănătoare cu tata și la băieți (20,4%) și la fete (23,6%), față de asemănările cu mama (băieți: 14,6%; fete: 15,5%). Pentru caracterele comune părinți-copii vom constata că lățimea scafei prezintă o frecvență medie de 23,2%, în timp ce trecerea în lob are o valoare medie mult mai mare (53,0%), cele două cifre rezultând din raportarea la descendenții de ambele sexe luați împreună. Referindu-ne tot la cele două caractere ale scafei – lățime și trecere în lob – vom constata că trăsăturile intermediare sunt cele mai puțin numeroase (7,7% și respectiv 0,3%), iar caracterele divergente apar cu o frecvență mai ridicată (17,2% și respectiv 9,5%) la toți copiii (băieți + fete) (tabelul nr. 2 bis).

Conca, prin înălțime, este mai frecvent asemănătoare cu mamele, la băieți ($M=19,7\%$; $B=11,0\%$), pe când la fete similitudinile cu cei doi părinți sunt aproape egale ($M=14,2\%$; $B=16,9\%$). Caracterele comune parentali-progeni sunt în medie de 46,7%, trăsăturile divergente în proporție de 18,3%, iar cele intermediare într-un procent de 4,2% (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 2 bis).

Tragusul se aseamănă, ca formă, de cele mai multe ori cu mama atât la băieți ($M=27,0\%$; $B=9,5\%$), cât și la fete ($M=29,7\%$; $B=10,8\%$). Caracterele comune adulți-copii prezintă o valoare medie de 51,6%, trăsăturile divergente o valoare de 8,4%, iar cele intermediare de 1,4% (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 2 bis).

Tabelul nr. 2 bis
Caracterele urechii

Asemănări Deosebiri	Scafa		Conca	Tragus	Antitragus		Incizura intertragică lățime	Lobul					Tuberculum Darwini
	Lățime	Trecere în lob	Înălțime	Forma	Mărimē	Orientare		Mărimē	Lungime	Forma	Orientare spațială	Concrescență	
Băieți = 137													
M	N 42 30,7	N 20 14,6	N 27 19,7	N 37 27,0	N 28 20,4	N 27 19,7	N 33 24,1	N 29 21,2	N 27 19,7	N 39 28,5	N 14 10,2	N 13 9,5	N 25 18,2
C	N 30 21,9	N 76 55,5	N 61 44,5	N 76 55,5	N 60 43,8	N 46 33,6	N 53 38,7	N 66 48,2	N 50 36,5	N 19 13,9	N 96 70,1	N 106 77,4	N 33 24,1
B	N 27 19,7	N 28 20,4	N 15 11,0	N 13 9,5	N 22 16,1	N 25 18,2	N 22 16,1	N 22 16,1	N 29 21,2	N 28 20,4	N 6 4,4	N 11 8,0	N 37 27,0
I	N 13 9,5	N - 0	N 8 5,8	N 1 0,7	N 4 2,9	N 7 5,1	N 8 5,8	N 2 1,5	N 5 3,6	N 14 10,2	N - 0	N - 0	N 4 2,9
D	N 25 18,2	N 13 9,5	N 26 19,0	N 10 7,3	N 23 16,8	N 32 23,4	N 21 15,3	N 18 13,1	N 26 19,0	N 37 27,0	N 21 15,3	N 7 5,1	N 38 27,7
Fete = 148													
M	N 57 38,5	N 23 15,5	N 21 14,2	N 44 29,7	N 24 16,2	N 35 23,7	N 40 27,0	N 25 16,9	N 29 19,6	N 33 22,3	N 21 14,2	N 7 4,7	N 35 23,6
C	N 36 24,3	N 75 50,7	N 72 48,6	N 71 48,0	N 74 50,0	N 37 25,0	N 35 23,6	N 72 48,7	N 43 29,0	N 33 22,3	N 105 71,0	N 109 73,7	N 56 37,8
B	N 22 14,9	N 35 23,6	N 25 16,9	N 16 10,8	N 25 16,9	N 45 30,4	N 35 23,6	N 31 20,9	N 42 28,4	N 36 24,3	N 11 7,4	N 20 13,5	N 28 18,9
I	N 9 6,1	N 1 0,7	N 4 2,7	N 3 2,0	N 6 4,1	N 7 4,7	N 11 7,4	N 3 2,0	N 6 4,1	N 19 12,8	N - 0	N - 0	N 6 4,1
D	N 24 16,2	N 14 9,5	N 26 17,6	N 14 9,5	N 19 12,8	N 24 16,2	N 27 18,3	N 17 11,5	N 28 18,9	N 27 18,2	N 11 7,4	N 12 8,1	N 23 15,5
Băieți + Fete = 285													
M	N 99 34,7	N 43 15,1	N 48 16,8	N 81 28,4	N 52 18,3	N 62 21,7	N 73 25,6	N 54 18,9	N 56 19,7	N 72 25,2	N 35 12,3	N 20 7,0	N 60 21,1
C	N 66 23,2	N 151 53,0	N 133 46,7	N 147 51,6	N 134 47,0	N 83 29,1	N 88 30,9	N 138 48,4	N 93 32,6	N 52 18,2	N 201 70,5	N 215 75,4	N 89 31,2
B	N 49 17,2	N 63 22,1	N 40 14,0	N 29 10,2	N 47 16,5	N 70 24,6	N 57 20,0	N 53 18,6	N 71 24,9	N 64 22,5	N 17 6,0	N 31 10,9	N 65 22,8
I	N 22 7,7	N 1 0,3	N 12 4,2	N 4 1,4	N 10 3,5	N 14 4,9	N 19 6,7	N 5 1,8	N 11 3,9	N 33 11,6	N - 0	N - 0	N 10 3,5
D	N 49 17,2	N 27 9,5	N 52 18,3	N 24 8,4	N 42 14,7	N 56 19,6	N 48 16,8	N 35 12,3	N 54 18,9	N 64 22,5	N 32 11,2	N 19 6,7	N 61 21,4

Antitragusul băieților, prin cele două caractere luate în studiu (mărime și orientare) este mai adesea asemănător cu mamele ($M=20,4\%$ și respectiv $19,7\%$), decât cu tații ($B=16,1\%$ și respectiv $18,2\%$). În schimb, la fete, mărimea antitragusului prezintă procente apropiate privind similitudinile cu mama ($16,2\%$) și cu tata ($16,9\%$), dar apar deosebiri dacă ne referim la orientarea antitragusului, unde asemănările sunt mai frecvente cu tata ($30,4\%$) comparativ cu mama ($23,7\%$). Caracterele comune părinți-descendenți (raportate la cele două particularități ale antitragusului – mărime și orientare) sunt în medie de $47,0\%$ și respectiv $29,1\%$, trăsăturile divergente au frecvențe medii de $14,7\%$ și respectiv $19,7\%$, iar cele intermediare de $3,5\%$ și respectiv $4,9\%$ (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 2 bis).

Incizura intertragică are lățimea, de cele mai multe ori, asemănătoare cu mama atât la băieți ($M=24,1\%$; $B=16,1\%$), cât și la fete ($M=27,0\%$; $B=23,6\%$). Caracterele comune părinți-copii prezintă un decalaj evident între băieți ($38,7\%$) și fete ($23,6\%$), în timp ce trăsăturile divergente și intermediare înregistrează procente apropiate la copiii de ambele sexe, dând medii de $16,8\%$ și respectiv $6,7\%$ (băieți + fete) (tabelul nr. 2 bis).

Lobul, ca mărime, este mai frecvent asemănător cu mama la băieți ($M=21,2\%$; $B=16,0\%$) și cu tata la fete ($B=20,9\%$; $M=16,9\%$). Același lucru se observă și la forma lobului, unde băieții se aseamănă mai mult cu mama ($M=28,5\%$; $B=20,4\%$), iar fetele mai mult cu tata ($B=24,3\%$; $M=22,3\%$). Orientarea spațială indică mai multe asemănări cu mamele la copiii de ambele sexe (băieți: $M=10,2\%$; $B=4,4\%$; fete: $M=14,2\%$; $B=7,4\%$). Lungimea lobului nu dă diferențe între similitudinile băieți-mame ($19,7\%$) și băieți-tați ($21,2\%$). În schimb, apar deosebiri între similitudinile fete-tați ($28,4\%$), vizibil mai numeroase decât cele fete-mame ($19,6\%$). Concrescența lobului prezintă mai multe asemănări cu tata la fete ($B=13,5\%$; $M=4,7\%$) și ceva mai multe cu mama la băieți, diferența fiind de data aceasta minoră, ($M=9,5\%$; $B=8,0\%$). Ceea ce ne atrage atenția la acest parametru al lobului este numărul foarte mare de caractere comune părinți-copii (băieți: $77,4\%$; fete: $73,7\%$). Un număr aproape la fel de mare de caractere comune se întâlnește și la orientarea spațială a lobului (băieți: $70,1\%$; fete: $71,0\%$) (vezi tabelul nr. 2 bis). Pentru ceilalți parametri ai lobului – formă, lungime, mărime – caracterele comune sunt în medie de $18,2\%$, $32,6\%$ și respectiv $48,4\%$ (băieți + fete). Trăsăturile divergente cele mai puțin numeroase le întâlnim la concrescența, orientarea și mărimea lobului (în medie de $6,7\%$, $11,2\%$ și respectiv $12,3\%$), iar cele mai ridicate le dețin forma ($22,5\%$) și lungimea lobului ($18,9\%$) la copiii de ambele sexe însumăți. Caracterele intermediare lipsesc la concrescența și orientarea lobului, iar pentru forma, lungimea și mărimea lobului ele apar în proporție de $11,6\%$, $3,9\%$ și respectiv $1,8\%$, la fete și băieți luați împreună (vezi tabelul nr. 2 bis).

Tuberculum Darwinii, după modul de transmitere de la părinți la copii, se manifestă diferit în funcție de sex. Astfel, la băieți, el este mai adesea asemănător cu tații ($B=27,0\%$; $M=18,3\%$), pe când la fete se aseamănă mai frecvent cu mamele ($M=23,6\%$; $B=18,9\%$). Caracterele comune genitori-progeni apar într-o proporție mai mare la fete ($37,8\%$), față de băieți ($24,1\%$), în timp ce trăsăturile divergente

sunt mai frecvent întâlnite la băieți (27,7%), comparativ cu fetele (15,5%). Caracterele intermediare se întâlnesc ceva mai frecvent la fete (4,1%), decât la băieți (2,9%) (vezi tabelul nr. 2 bis).

CONCLUZII

Din analiza tabelului nr. 1 rezultă că băieții se aseamănă mai mult cu tații și mai puțin cu mamele prin proeminența zigomelor și forma feței, prin forma părului, prin caracterele mâinii și ale piciorului. Se aseamănă mai frecvent cu mamele comparativ cu tații prin culoarea părului, prognatismul maxilarului superior și inferior și mai puțin prin forma occipitalului.

Fetele se aseamănă preponderent cu mamele prin majoritatea caracterelor luate în studiu și numai prin doi parametri – forma feței și forma degetelor de la mână – se aseamănă mai mult cu tații decât cu mamele.

Dacă vom compara întreg eșantionul de copii (băieți + fete) (vezi tabelul nr. 1) cu cei doi părinți vom constata că prin cinci caractere se aseamănă mai mult cu tata decât cu mama (proeminența zigomelor, forma feței, forma degetelor mâinii, bolta piciorului și poziția degetelor de la picior), iar prin șase trăsături se aseamănă mai mult cu mama decât cu tata (prognatismul maxilarului superior și inferior, culoarea și forma părului, spațiul I interdigital plantar și forma occipitalului). Prin forma unghiilor de la mână toți copiii (băieți + fete) se aseamănă în egală măsură și cu mama și cu tata.

Mărimea procentelor ce exprimă gradul de asemănare mamă-copil și tată-copil se înscrie într-o suită ce urcă, în general, de la 8% la 28%. Caracterele comune mamă-tată-copil dețin valori mai ridicate, cuprinse în majoritatea covârșitoare a cazurilor între 20% și 57%. Suita procentuală dată de caracterele divergente oscilează, în general, între 11% și 26%, în timp ce trăsăturile intermediare înregistrează suita cu frecvențele cele mai coborâte, cuprinse între 0 și 4%.

Din cele 24 de caractere ale urechii externe, printr-o treime din ele (aproximativ 7–8 trăsături), atât băieții (prin conformația urechii, originea și rularea helixului, reliefurile antitragusului, trecerea în lob a scafei și tuberculum Darwinii), cât și fetele (prin trecerea în lob a scafei, conca – înălțime, caracterele antitragusului și ale lobului în majoritate), se aseamănă cu tații, iar prin două treimi din caractere se aseamănă cu mamele. Deci, indiferent de sexul copilului, urechea externă se aseamănă predominant cu mama și mai puțin cu tata.

Valorile procentuale privind asemănările mamă-copil și tată-copil, în afară de unele mici excepții, oscilează între 10% și 30%. Caracterele comune mamă-tată-copil prezintă o suită valorică mai ridicată, cu procente ce urcă, în general, de la 21% la 56%, atât la băieți, cât și la fete. Scara procentuală corespunzătoare trăsăturilor divergente, întâlnite la băieți și la fete, deține valori cuprinse în majoritatea cazurilor între 9% și 24%. Caracterele intermediare dețin cele mai scăzute frecvențe, cu valori cuprinse între 0 și 10% (vezi tabelele nr. 2 și 2 bis).

Contributions to the heredity research of some morphological features: general characteristics and external ear characteristics

SUMMARY

The present work studies 12 morphological features concerning the head, the face, the hands and the legs; and 24 characteristics of the external ear concerning the helix, the antehelix, the tragus, the lobe and others. In keeping with the investigations of 122 families, with 285 children, results that through more than half of the general characteristics, the boys take after their fathers more than after their mothers. The girls instead, take after their mothers through the majority of the general features, and less after their fathers.

The general features and the ones of the external ear, indicate some limits of variability between different types of similarities and differences. So, for the parents-children similarities, the limits of variability are generally between 10% and 30%. For the common features mother-father - offspring the frequencies oscillate between 20% and 57%. For the divergent features we find, in most cases, frequencies that raise from 9% to 20%. For the intermediary characteristics of the external ear, there are the lowest values, that oscillate between 0 and 10%.

BIBLIOGRAFIE

1. VULPE C., *Variabilitatea unor caractere morfologice ale urechii externe la populația din Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, 6, p. 73-78.
2. VULPE C., *Aspecte ale morfologiei urechii externe la populația din Sohodol*, St. cerc. antropol., 1971, 8, p. 175-179.
3. VULPE C., *Observations sur les caractères morphologiques de l'oreille externe chez la population de Moeciu de Sus*, Ann. roum. anthropol., 1971, 8, p. 93-98.
4. VULPE C., ELEONORA LUCA, GABRIELA CĂLIN, GEORGETA BADRAJAN, GABRIELA FĂRCĂȘANU, *Observații asupra transmiterii unor caractere morfologice de la părinți la descendenți (nota I)*, St. cerc. antropol., 1992, 29, p. 67-78.
5. VULPE C., ELEONORA LUCA, GABRIELA CĂLIN, GEORGETA BADRAJAN, GABRIELA FĂRCĂȘANU, *Aspecte ale transmiterii unor caractere morfologice de la părinți la descendenți (nota II)*, St. cerc. antropol., 1993, 30, p. 51-61.
6. VULPE C., ELEONORA LUCA, GUIAȘU M., GABRIELA FĂRCĂȘANU, *Studiul familial al unor caractere metrice și morfo-fizionomice cu aplicabilitate în studiul filiației*, St. cerc. antropol., 1994, 31, p. 51-63.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

TULBURĂRI PSIHONEVROTICE LA POPULAȚIA TÂNĂRĂ

ELENA RADU, MATEI STROILĂ, CARMEN NĂSTASE, RODICA GAGHEȘ

Cercetarea antropologică din ultimii ani a acordat un interes crescând, deficiențelor, disfuncțiilor, disabilităților psihice, care se află în faza „preclinică” și care se întâlnesc în cursul vieții de zi cu zi.

Aproape toate stările psihopatologice clinice, își au echivalentul în trăirile normale, uzuale, de care se diferențiază progresiv și gradual.

Aceste perturbări ale echilibrului psihic se pot întâlni de-a lungul întregii existențe a individului.

Erickson a atras atenția asupra necesității studierii „ciclurilor vieții”, atât pentru vârsta adolescenței, cât și pentru vârsta adultă.

Jung la rândul său a insistat asupra metamorfozării adultului care pe măsură ce trăiește variate evenimente și câștigă progresiv experiență de viață, se definește tot mai mult ca o persoană concretă, individual-originală unică printr-un proces de „individuație”.

Tranziția între diferite perioade de viață, între diversele cicluri sau subcicluri este marcată de perioade „critice” cu o mare încărcătură afectivă, în cursul cărora persoana este vulnerabilă la apariția tulburărilor psihonevrotice.

În acest context, demersul nostru are în vedere evidențierea tulburărilor psihonevrotice la populația tânără în perioada de tranziție prin care trece societatea românească.

MATERIAL ȘI METODĂ

Având în vedere că, procesele afective, constituie un ecou extrem de fidel al oricărui proces psihic în curs de elaborare, dar în același timp și de evaluare anticipativă a unei strategii de adaptare, am utilizat în cercetarea noastră „inventarul de personalitate Woodworth-Mattheus” care testează „nevrozismul” și din acest punct de vedere poate fi utilizat în cercetările populaționale.

Au fost luate în studiu 227 studenți, din primul an de studiu, de la Institutul Politehnic, Facultatea de Arte Plastice și Facultatea de Stomatologie, băieți și fete.

S-a utilizat metoda Brian de diagnosticare a constituțiilor somatice, în funcție de principalii parametrii antropologici.

A fost aplicată o analiză de varianță Kruskal-Wallis, pentru evidențierea diferențelor dintre valorile mediane ale tendințelor psihonevrotice.

Variabilele tendințelor psihonevrotice au o distribuție necunoscută, în nici într-un caz, o distribuție gaussiană, de aceea s-a procedat la o statistică neparametrică.

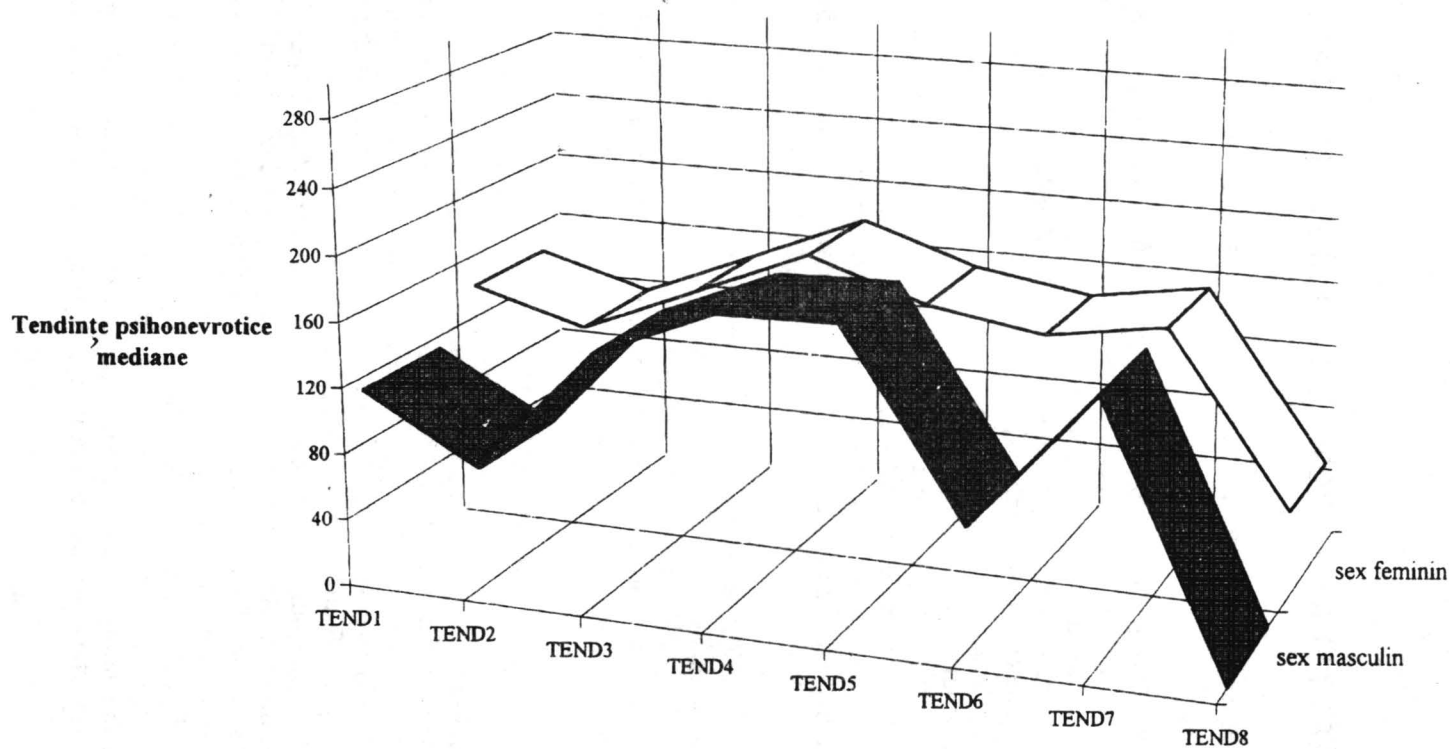

Fig. 1 – Variabilitatea tendințelor psihonevrotice mediane în funcție de sex

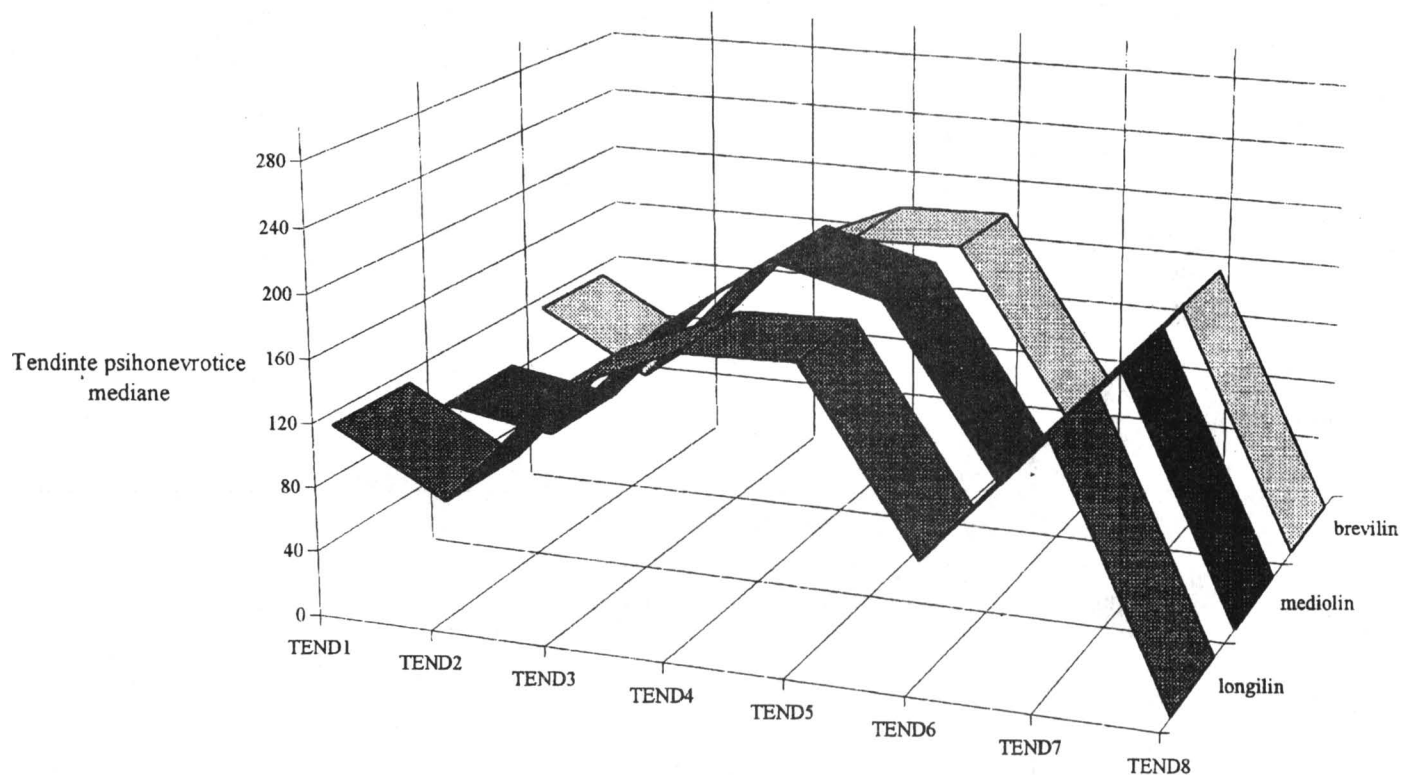

Fig. 2 – Variabilitatea constituțională a tendințelor psihonevrotice mediane la populația masculină.

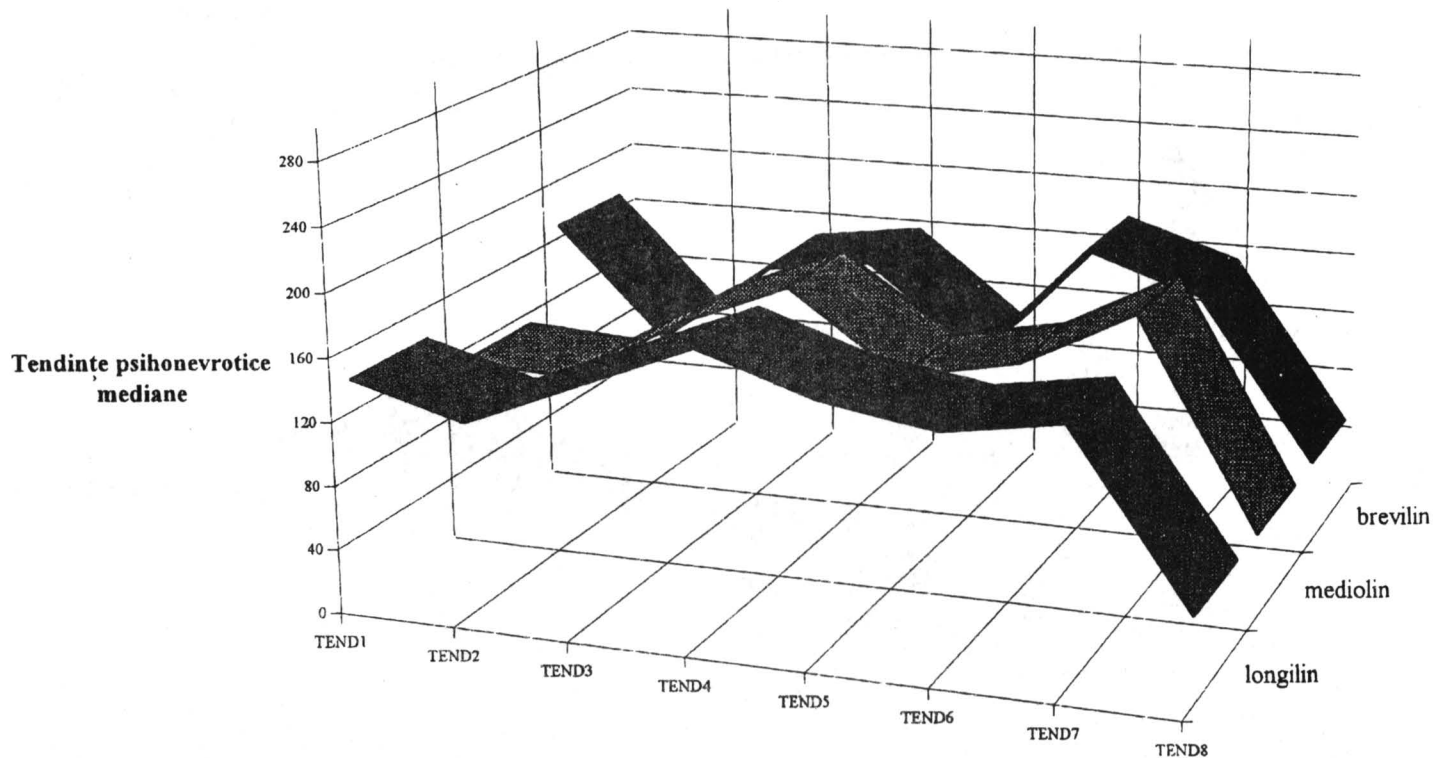

Fig. 3 – Variabilitatea constituțională a tendințelor psihonevrotice mediane la populația feminină.

Ca măsură a tendinței centrale s-a luat mediana și ca analiză de variante „Ahoval neparametrice Kruskal-Wallis”.

„H” este statistica care se calculează în acest caz și după nivelul ei se determină semnificația diferențelor dintre mediane (p). Se respinge ipoteza de nul, atunci când $p \leq 0,05$. S-a analizat de asemenea distribuția variabilelor, aplicând statistica „chi pătrat” folosind același prag de semnificație (0,05).

S-au calculat coeficienții de corelație Spearmann pe toate perechile de tendințe psihonevrotice, fie pe sexe, fie în cadrul fiecărui tip constituțional în funcție de sex (fig. 1, 2, 3).

DISCUȚIA REZULTATELOR ȘI CONCLUZII

Analiza tendințelor psihonevrotice mediane în cele două eșantioane, evidențiază o variabilitate diferențiată (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice în funcție de sex

SEX	TEND1	TEND2	TEND3	TEND4	TEND5	TEND6	TEND7	TEND8	Număr
FEMININ	140	120	150	180	156	144	156	52	120
MASCULIN	112	72	150	180	182	72	156	0	125

Tendințele psihonevrotice cu valori mediane semnificativ mai mare pentru eșantionul feminin, față de cel masculin sunt hiperemotivitatea, tendințe obsesivo-fobice și psihostenice, tendințele impulsive, tendințe al căror scor este situat mult peste scorul de normalitate (120) și tendințele antisociale, care se situează în limitele normalității (tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2

Significația diferenței dintre medianele tendințelor psihonevrotice în funcție de factorul sex

VARIABILA	H	p(H)	chi-pătrat	p(chi-pătrat)
TEND1	30,15	0,00	20,58	0,00
TEND2	33,36	0,00	18,77	0,00
TEND3	0,21	0,64	2,17	0,14
TEND4	1,21	0,27	1,39	0,24
TEND5	26,77	0,00	26,82	0,00
TEND6	48,30	0,00	23,93	0,00
TEND7	4,42	0,04	0,07	0,79
TEND8	5,89	0,02	11,30	0,00

Singura tendință psihonevrotică a cărei valoare mediană este semnificativ mai ridicată pentru eșantionul masculin, față de cel feminin, este tendința depresivă și hipocondriacă.

Tendințele schizoide, paranoide și de instabilitate au aceleași valori mediane, indiferent de sex și semnificativ crescute față de scorul de normalitate.

O primă analiză a valorilor mediane ale tendințelor psihonevrotice, ne indică că populația tânără feminină se caracterizează prin valori crescute ale emotivității și impulsivității, în timp ce populația masculină prin tendințele depresive și hipocondriace.

Se înregistrează și o diferență semnificativă a distribuțiilor în cadrul tendințelor psihonevrotice.

Analiza variabilității constituționale a tendințelor psihonevrotice a evidențiat o serie de diferențieri, care se intrică cu diferențierile legate de sex. Pe de-o parte semnalăm tendințele psihonevrotice cu un scor semnificativ diferențiat față de scorul de normalitate (120), dar indiferent de sex, pentru tendințele schizoide, tendințele paranoide și tendințele de instabilitate psihică. Pe de altă parte, pentru populația feminină se înregistrează scoruri semnificativ mai ridicate, pentru tendințele psihonevrotice de emotivitate și impulsivitate, în timp ce pentru populația masculină pentru tendințele depresive și hipocondriace (tabelele nr. 2 și 3).

Tabelul nr. 3

Variabilitatea constituțională a tendințelor psihonevrotice

SEX	TIP CONST.	TEND1	TEND2	TEND3	TEND4	TEND5	TEND6	TEND7	TEND8	Număr
FEMININ	longilin	140	120	150	180	156	144	156	52	101
FEMININ	mediolin	112	108	150	180	130	144	182	52	10
FEMININ	brevilin	168	96	150	160	104	180	156	52	9
MASCULIN	longilin	112	72	150	180	182	72	156	0	78
MASCULIN	mediolin	84	72	150	200	182	72	156	0	19
MASCULIN	brevilin	112	72	150	180	182	72	156	0	28
TOTAL		TEND1	TEND2	TEND3	TEND4	TEND5	TEND6	TEND7	TEND8	Număr
	sex feminin	140	120	150	180	156	144	156	52	120
	sex masculin	112	72	150	180	182	72	156	0	125

La o primă analiză a faptelor, s-ar părea că diferențele legate de sex, maschează sau acoperă într-un anume sens, diferențele constituționale ale tendințelor psihonevrotice.

În acest context, am considerat necesară analiza corelației dintre tendințele psihonevrotice în cadrul fiecărui tip constituțional și în funcție de sex, prin calculul coeficienților de corelații Spearman.

Au fost calculați coeficienții de corelație pentru toate perechile de tendințe psihonevrotice în cadrul fiecărui tip constituțional, de sex diferit, înscriindu-se într-un tabel coeficienții de corelație $R \geq 0,49$, cu nivel de semnificație de $p \leq 0,05$ (tabelul nr. 4).

Din analiza tabelului nr. 4 se remarcă o diferențiere a corelațiilor dintre tendințele psihonevrotice, purtând amprente constituționale.

Tabelul nr. 4

Coeficienți de corelație Spearman dintre tendințele psihonevrotice în funcție de tipul constituțional și sex

SEX	TIP CONST.	Pereche de variabile	Număr	R	t	p
MASCULIN	LONGILIN	TEND2-TEND8	78	0,52	5,17	0,00
MASCULIN	LONGILIN	TEND6-TEND8	78	0,51	5,32	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND1-TEND2	28	0,54	3,27	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND1-TEND6	28	0,49	2,89	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND2-TEND6	28	0,56	3,48	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND4-TEND6	28	0,62	4,06	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND4-TEND8	28	0,57	3,51	0,00
MASCULIN	BREVILIN	TEND6-TEND8	28	0,49	2,91	0,00
FEMININ	LONGILIN	TEND1-TEND2	101	0,49	5,54	0,00
FEMININ	LONGILIN	TEND1-TEND6	101	0,65	8,59	0,00
FEMININ	BREVILIN	TEND1-TEND2	9	0,75	3,03	0,02
FEMININ	BREVILIN	TEND2-TEND6	9	0,75	2,97	0,02
FEMININ	BREVILIN	TEND3-TEND7	9	0,78	3,33	0,01

La constituțiile longiline, seria masculină prezintă corelații între *tendințele antisociale*, pe de-o parte și *tendințele obsesivo-fobice și psihostenie* și *tendințele de impulsivitate*, în timp ce la seria feminină *tendința de emotivitate*, se corelează cu *tendințele obsesivo-fobice și psihastenia* și cu *tendințele de impulsivitate*.

La constituțiile breviline pentru seria masculină, *tendința psihonevrotică* cu cea mai extinsă corelație este *impulsivitatea*, corelată semnificativ cu *emotivitatea*, cu *tendințele obsesivo-fobice și psihastenie*, cu *tendințele paranoice și tendințele antisociale*. Se mai remarcă corelația dintre *tendințele paranoice și cele antisociale* și dintre *emotivitate și tendințele obsesivo-fobice și psihastenice*.

La seria feminină, nu mai întâlnim aceeași extindere a corelațiilor dintre *tendințele psihonevrotice*, în acest caz *tendințele obsesivo-fobice și psihastenie* se corelează cu *emotivitatea*, *depresia cu hipocondrie*, și *tendințele schizoide cu tendințele de instabilitate psihică*.

Suntem obligați să avem oarecare rezerve în ceea ce privește constituțiile breviline la seria feminină, dat fiind reprezentativitatea numerică discutabilă.

Rămâne de văzut în continuare, dacă se poate susține că, în cadrul fiecărui tip constituțional, se va păstra aceeași tendință „dominatoare” care „trage” după sine, prin corelație, celelalte tendințe psihonevrotice, în ideea de specificitate constituțională a acestora.

Psychoneurotic disorders in young population

SUMMARY

“Critical” periods with a higher affective load during which the individual is more vulnerable to the psychoneurotic disorders are recorded in the transition of different periods of life, between diverse cycles or subcycles.

Our research emphasizes the psychoneurotic disorders in young population in the transition period: from the teen-age period to the young-adult period.

An accentuated psychic vulnerability is recorded in the female population in comparison with the male population, and schizoid, paranoia and psychic instability psychoneurotic tendencies are emphasized in young population of both sexes.

BIBLIOGRAFIE

1. A. ATHANASIU, *Elemente de psihologie medicală*, 1983, Ed. Medicală, București.
2. VIRGIL-TIBERIU DRAGOMIRESCU, *Determinism și reactivitate umană*, 1990, Ed. Științifică, București.
3. S. FISCHER, *The Causes and Control of Anxiety*, Brit. J. Hosp. Med., 1990, 44.
4. P. KIELHOLZ, *Depression in Everyday Practice*, H. Huber, Bern, 1974.
5. L. HARTMAN, *Reflections on Human Values and Biopsychosocial Integration*, Am. J. Psychiatry, 1992.
6. E. D. PAMFIL, D. OGODESCU, *Nevrozele*, Ed. Facla, 1974; Idem *Psihozele*, Ed. Facla, 1976.
7. ELENA RADU și colab., *Tendințele psihonevrotice în unele afecțiuni psihosomatice*, St. cerc. antropol., 1994, 31.
8. ELENA RADU et collab., *Neuropsychic Disorders from an Anthropological Perspective (I)*, Ann. roum. anthropol., 1992, 29.
9. ELENA RADU et collab., *Psychosomatic Disorders from an Anthropological Perspective (II)*, Ann. roum. anthropol., 1993, 30.
10. ELENA RADU et collab., *From Normal to Pathological in the Perspective of the Populational Anthropology*, Ann. roum. anthropol., 1994, 31.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

STUDIUL NIVELULUI DE DEZVOLTARE FIZICĂ ȘI PSIHICĂ A UNUI GRUP DE COPII MAROCANI ÎN FUNCȚIE DE GRADUL DE URBANIZARE ȘI MEDIUL SOCIO-ECONOMIC

CRISTIANA GLAVCE, DANIELA CUCU, RICHARD RUS,
ANA-MARIA BĂLĂȘOIU GLAVCE

Lucrarea de față continuă și completează studiul antropologic realizat în Maroc pe o populație de copii de 8–9 ani (1). Într-o primă etapă au fost studiate aspectele dimensionale în funcție de sex și de condițiile socio-economice legate de gradul de urbanizare. În etapa actuală se studiază relațiile dintre dezvoltarea fizică (exprimată prin tipul constituțional) și psihică (determinată prin testul de inteligență generală 11) a subiecților cercetați în funcție de sex și condițiile socio-economice specifice mediului urban și rural în care trăiesc.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul este constituit din 181 copii de 8–9 ani (108 fete și 73 băieți) provenind din familii marocane arabe. Din punct de vedere mezologic subiecții sunt grupați după mediul lor de proveniență urban/rural. Populația urbană de copii este formată din două eșantioane ce provin din două localități cu grade diferite de urbanizare și anume: Kenitra (150.000 de locuitori, mare port comercial și centru industrial – urban I) și Sidi-Yahia (50.000 de locuitori, centru industrial – urban II). Pentru populația rurală nu dispunem decât de un eșantion de băieți din satul Ouled Bouhrama, situat în apropierea orașului Sidi-Yahia. Din punct de vedere al statutului socio-economic al părinților, eșantioanele sunt formate din copii care frecventau școlile de stat. Copiii elitei urbane fiind în școli particulare, iar copiii din categoriile sociale defavorizate socio-economic nefiind școlarizați, nu sunt prinși în studiu. Băieții și fetele din Kenitra (urban I) provin din familii de intelectuali, comercianți (60%) și de muncitori permanenți (40%). Cei din Sidi-Yahia (urban II) din familii de intelectuali și comercianți (30%), de mici meseriași și muncitori permanenți (60%) și de proprietari de pământ (10%). În mediul rural majoritatea părinților sunt în același timp agricultori și muncitori navetiști (80%) sau numai agricultori (20%).

Din setul de măsurători prelevate au fost utilizate în studiul actual numai dimensiunile corporale necesare determinării tipului constituțional (prin metoda

Brian) și calculării indicilor conformaționali (skelic, cormic Rohrer și sexual), în vederea aprecierii nivelului de dezvoltare morfologică în faza ontogenetică studiată (8–9 ani).

Pentru aprecierea nivelului de dezvoltare psihică a fost utilizat testul de inteligență generală II (specific pentru categoria de vârstă 7–14 ani), cu ajutorul căruia se poate determina vârsta mentală a subiecților. Cunoscând vârsta cronologică și cea mentală, se determină coeficientul de inteligență (QI) și poziția fiecărui individ pe scara internațională a valorilor acestui coeficient.

Metodele statistice și matematice utilizate au urmărit atât descrierea populației din perspectiva statisticii univariate, cât și a celei multivariate. Metodele de statistică univariată au fost folosite pe de-o parte în calculele necesare aplicării metodei constituționale Brian, a calculării indicilor conformaționali, iar pe de altă parte în descrierea și testarea statistică a datelor primare. Metodele de statistică multivariate au urmărit aplicarea analizei discriminatorii asupra grupelor delimitate în funcție de sex și mediu de proveniență și caracterizate printr-un set de 7 variabile corporale (greutate, V-sol, V-sez., lungimea membrului inferior, D-tor., A-A, Ic-Ic).

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Având în vedere că toți copiii din eșantioane provin din familii arabe și se caracterizează prin parametri antropologici calitativi comuni, putem să-i considerăm provenind dintr-o populație unitară din punct de vedere tipologic (pigmentație foarte închisă a ochilor și a părului, pielea creolă, părul buclat sau creț, constituția gracilă și indici cefalici cu valori foarte apropiate, în jur de 79).

Deci se admite că principalii factori de diferențiere morfologică (grad de urbanizare și condiții socio-economice) se datorează condițiilor mezologice.

Din literatura de specialitate se cunoaște faptul că gradul de urbanizare produce o accelerare a dezvoltării corporale, iar din punct de vedere dimensional o creștere a masei corporale.

Astfel, în ceea ce privește nivelul de dezvoltare dimensională pentru majoritatea parametrilor, copiii din Sidi-Yahia se situează pe prima poziție, indiferent de sex, în ciuda gradului de urbanizare mai mic decât cei din Kenitra. Explicația constă în faptul că în Sidi-Yahia populația avea o situație materială mai bună, ce se datorează fabricii de celuloză locale finanțată de un concern străin.

Pentru eșantionul de băieți din mediul rural se observă de asemenea o dezvoltare mai bună decât a celor din urban I, situație contrară datelor din literatura de specialitate. Și în acest caz inversarea nivelului de dezvoltare (mai bună în mediul rural decât urban) se datorează situației socio-economice a părinților, care sunt în același timp agricultori și muncitori permanenți în industrie (tabelul nr. 1).

Dar dacă din punct de vedere dimensional condițiile socio-economice din mediul urban II și rural determină o tendință de supradimensionare, în schimb din

Tabelul nr. 1

Caractere antropometrice ale băieților

Nr. subiecți	rural	15						
	urban I	39						
	urban II	19						
CARACTER	ZONA	MEDIE	SIGMA	C.V.		t	P(T<=t)	t Critical
V-sol	rural	1234,69	58,05	4,70	rural-urbI	0,37	0,3568	1,69
	urban I	1227,05	65,54	5,34	rural-urbII	0,46	0,3252	1,71
	urban II	1242,35	52,27	4,21	urbI-urbII	0,91	0,1851	1,70
V-sez	rural	668,25	27,67	4,14	rural-urbI	0,08	0,4685	1,69
	urban I	669,05	32,51	4,86	rural-urbII	0,42	0,3385	1,71
	urban II	671,58	23,95	3,57	urbI-urbII	0,31	0,3801	1,70
L. m. inf.	rural	566,44	37,69	6,65	rural-urbI	0,66	0,2582	1,69
	urban I	558,00	39,12	7,01	rural-urbII	0,40	0,3455	1,71
	urban II	570,78	33,14	5,81	urbI-urbII	1,25	0,1095	1,69
D. tor	rural	598,19	28,09	4,70	rural-urbI	0,11	0,4574	1,69
	urban I	597,10	32,34	5,42	rural-urbII	0,02	0,4909	1,71
	urban II	598,38	26,54	4,44	urbI-urbII	0,15	0,4399	1,69
Circ. coapsă	rural	340,13	21,13	6,21	rural-urbI	0,32	0,3769	1,69
	urban I	337,55	27,70	8,21	rural-urbII	0,22	0,4137	1,69
	urban II	341,58	24,99	7,31	urbI-urbII	0,55	0,2937	1,69
A-A	rural	258,69	15,52	6,00	rural-urbI	1,94	0,0305	1,70
	urban I	268,70	15,14	5,64	rural-urbII	1,24	0,1132	1,70
	urban II	264,48	16,59	6,27	urbI-urbII	0,99	0,1648	1,68
IC-IC	rural	194,44	11,70	6,02	rural-urbI	1,83	0,0379	1,69
	urban I	186,80	13,26	7,10	rural-urbII	1,09	0,1432	1,71
	urban II	190,85	9,47	4,96	urbI-urbII	1,22	0,1164	1,70
I. sex	rural	75,20	2,29	3,05	rural-urbI	7,40	0,0000	1,69
	urban I	69,49	2,31	3,32	rural-urbII	3,11	0,0015	1,68
	urban II	72,35	4,51	6,24	urbI-urbII	3,24	0,0010	1,67
I. Skelic	rural	54,15	1,34	2,48	rural-urbI	0,91	0,1861	1,70
	urban I	54,55	1,28	2,35	rural-urbII	0,19	0,4263	1,71
	urban II	54,08	1,09	2,01	urbI-urbII	1,40	0,0847	1,69
I. Cormic	rural	84,77	4,54	5,36	rural-urbI	0,91	0,1837	1,70
	urban I	83,41	4,31	5,16	rural-urbII	0,16	0,4358	1,71
	urban II	84,98	3,70	4,36	urbI-urbII	1,39	0,0863	1,69
I. Rohrer	rural	1,21	0,15	12,63	rural-urbI	0,19	0,4260	1,71
	urban I	1,20	0,10	8,16	rural-urbII	0,31	0,3805	1,73
	urban II	1,20	0,10	8,04	urbI-urbII	0,16	0,4353	1,69

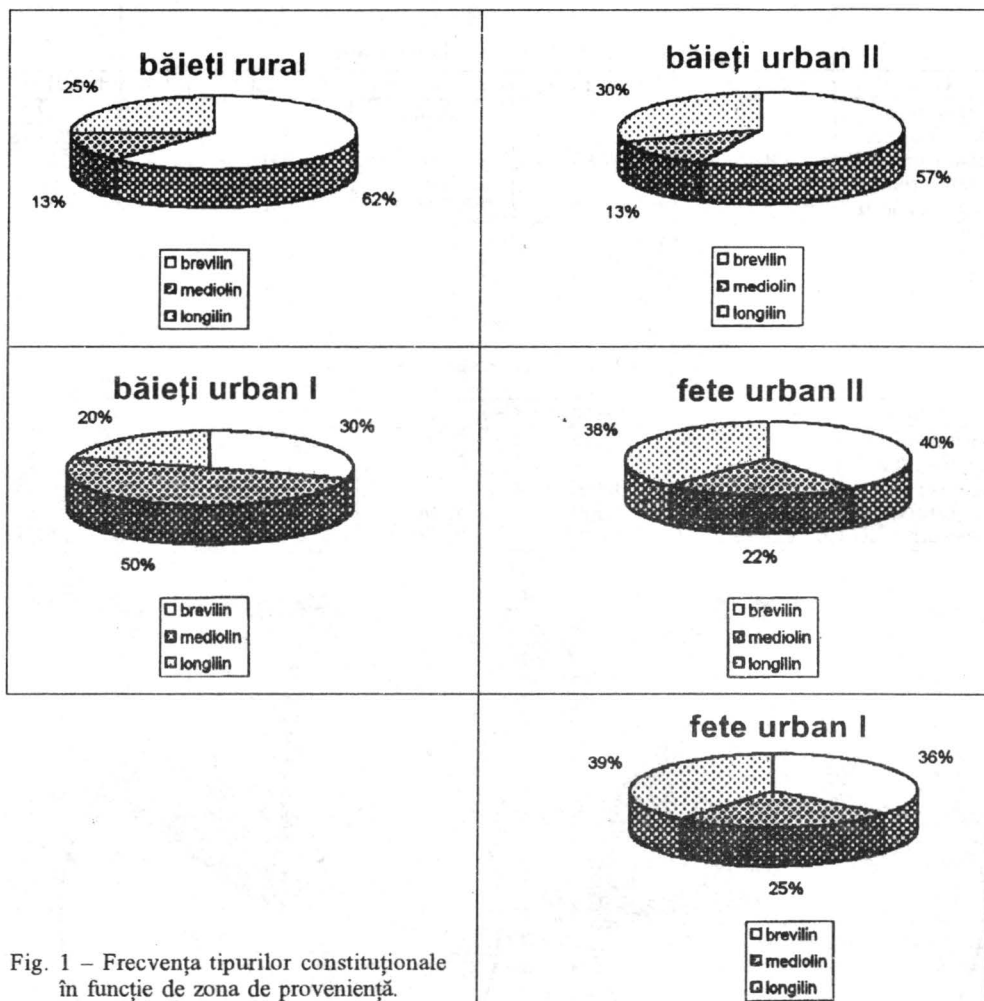
Tabelul nr. 2

Caractere antropometrice ale fetelor

Nr. subiecți: urban I 74									
urban II 34									
CARACTER	ZONA	MEDIE	SIGMA	C.V.	t	P(T<=t)	t Critical	Semnificație	
V-sol	urbI	1227,79	59,50	4,85	urbI-urbII	0,25	0,4010	1,67	n.s.
	urbII	1231,17	68,28	5,55					
V-sez	urbI	657,12	28,04	4,27	urbI-urbII	1,10	0,1369	1,67	n.s.
	urbII	664,09	32,02	4,82					
L. m. inf.	urbI	570,67	38,59	6,76	urbI-urbII	0,43	0,3345	1,67	n.s.
	urbII	567,09	41,67	7,35					
D. tor.	urbI	573,65	25,65	4,47	urbI-urbII	1,02	0,1559	1,67	n.s.
	urbII	579,51	29,12	5,02					
Circ. coapsă	urbI	345,79	27,32	7,90	urbI-urbII	1,66	0,0509	1,67	~ *
	urbII	356,11	31,66	8,89					
A-A	urbI	259,97	17,23	6,63	urbI-urbII	0,80	0,2127	1,66	n.s.
	urbII	257,49	14,10	5,48					
IC-IC	urbI	190,29	12,94	6,80	urbI-urbII	0,70	0,2414	1,66	n.s.
	urbII	188,69	10,19	5,40					
I. sex	urbI	73,36	5,16	7,04	urbI-urbII	0,03	0,4875	1,66	n.s.
	urbII	73,39	4,04	5,51					
I. Skelic	urbI	53,55	1,40	2,62	urbI-urbII	1,55	0,0625	1,67	~ *
	urbII	53,98	1,30	2,40					
I.Cormic	urbI	86,86	4,80	5,52	urbI-urbII	1,59	0,0586	1,67	~ *
	urbII	85,37	4,45	5,22					
I.Rohrer	urbI	1,17	0,12	9,85	urbI-urbII	0,26	0,3972	1,67	n.s.
	urbII	1,18	0,12	10,11					

punct de vedere al dimensiunilor ce determină dimorfismul sexual, mediul urban I se situează pe primul loc (tabelele nr. 1 și 2) prin lărgirea umerilor, îngustarea șoldurilor (la băieți testat statistic), iar la fete prin tendința de a avea umeri și șolduri mai largi. De aici rezultă și indicele sexual statistic diferențiat între cele 3 eșantioane de băieți. Tendința de accelerare la fete se remarcă prin creșterea mai accentuată a picioarelor față de trunchi (vezi tabelul nr. 2) indicele de sexualizare nediferențind eșantioanele de fete.

Din punct de vedere constituțional se constată o asemănare mare a distribuției tipurilor pentru băieții din mediul rural și urban II, dominând brevilinii, urmați de longilini și apoi de mediolini. La băieții din urban I însă proporțiile se modifică:

categoria de brevilin scade semnificativ, crescând în schimb cea de mediolini la 50%, longilini rămânând aceeași (figura 1); ceea ce reprezintă un salt calitativ constituțional de la copilul îndesat spre copilul cu tendințe longiline. La fete constituția din mediul urban I este foarte asemănătoare cu cea din mediul urban II. Fetele în raport cu băieții au o tendință net de longilinizare, susținută și prin indicii conformaționali (vezi figura 1). Această realizare de longilinizare arată avansul ontogenetic al fetelor față de băieți, indiferent de mediul de proveniență.

Analiza discriminatorie realizată prin împărțirea populației în 5 grupe și luând în considerare 7 caractere dimensionale, ne confirmă o discriminare înalt semnificativă (tabelul nr. 4) între eșantioanele de fete și cele de băieți. În cadrul grupelor de sex masculin se remarcă tendințele de apropiere între grupele din zonele

Tabelul nr. 3

Distanțele Mahalanobis dintre grupe

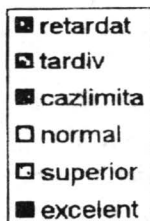
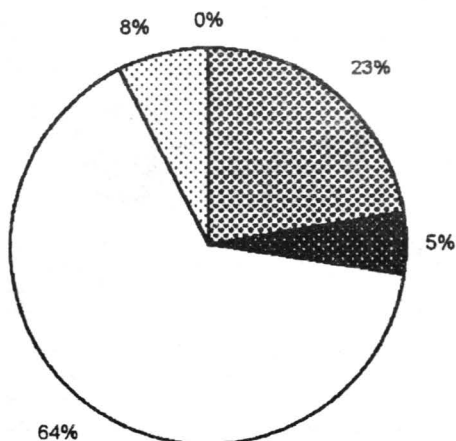
Grupul	băieți-rural	băieți-urban I	băieți-urban II	fete-urban I	fete-urban II
băieți-rural	-	0,82	0,36	3,01	3,33
băieți-urban I	0,82	-	0,63	3,01	3,34
băieți-urban II	0,36	0,63	-	3,05	3,41
fete-urban I	3,01	3,01	3,05	-	0,44
fete-urban II	3,33	3,34	3,41	0,44	-

Tabelul nr. 4

Nivele de probabilitate pentru discriminarea grupelor

Grupul	băieți-rural	băieți-urban I	băieți-urban II	fete-urban I	fete-urban II
băieți-rural	-	0,371	0,714	0,000	0,000
băieți-urban I	0,371	-	0,356	0,000	0,000
băieți-urban II	0,714	0,356	-	0,000	0,000
fete-urban I	0,000	0,000	0,000	-	0,139
fete-urban II	0,000	0,000	0,000	0,139	-

Băieți

Fete

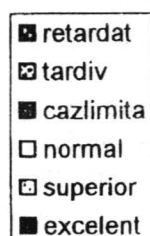
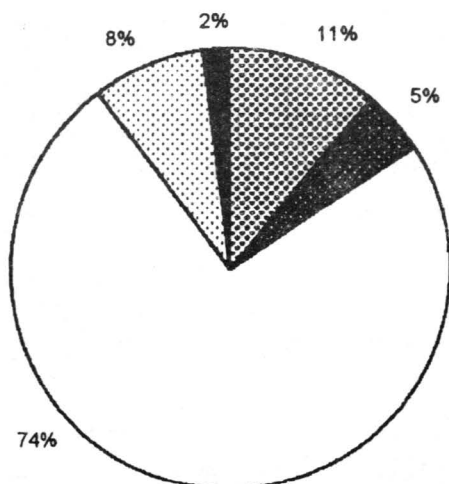

Fig. 2 – Frecvența coeficientului de inteligență în funcție de sex în mediul urban.

rural și urban II, superioară celei dintre urban I și urban II (tabelul nr. 3). Este de remarcat de asemenea faptul că, în cadrul grupelor de același sex discriminarea este destul de slabă, grupele confundându-se.

Prin analiza realizată cu ajutorul testului non-parametric Kruskal-Wallis s-a pus în evidență independența variabilei QI față de factorul mediu de proveniență. Pentru băieți testul fiind $H(1,56)=0,19$ ce corespunde la o probabilitate $p=0,65$; iar pentru fete $H(2,109)=2,35$ corespunzător la o probabilitate $p=0,31$. În această situație ne-am permis unificarea eșantioanelor din medii diferite și compararea procentelor/coeficientului QI între fete și băieți (figura 2).

CONCLUZII

Dacă macrosomatizarea depinde de condițiile socio-economice al fiecărui eșantion, în schimb influența urbană se constată în indicii conformaționali semnificativi mai mari la seriile de băieți și cu tendință de a fi mai mari la seriile de fete. De asemenea, din punct de vedere constituțional, remarcăm că băieții din urban I au o distribuție a celor 3 tipuri constituționale net diferențiată de urban II și rural, în sensul unui avans ontogenetic prin realizarea tipului longilin. La fete neavând serie rurală, constatăm că din punct de vedere constituțional sunt foarte asemănătoare, deci le putem considera la același nivel de dezvoltare ontogenetic. Comparând fetele cu băieții se constată exprimarea unui dimorfism sexual accentuat prin longilinizarea mult mai frecventă a seriilor de fete, față de cele de băieți. Din punct de vedere psihic constatăm același avans al fetelor față de băieți.

The study of the physical and psychical growth level in a group of Moroccan children depending on the urbanization degree and on the socio-economic conditions

SUMMARY

This paper is a contribution to the study of a group of marocan children, which was carried out by dr. Cristiana Glavce in 1972.

This new approach has been done in order to reveal possible correlations between the psysical and psychical growth levels specific to a certain age (8-9 years); it was also outlined the sexual dimorphism in its relation to the mezologic conditions.

BIBLIOGRAFIE

L. BRIAN, *Recherches sur la croissance differencielle des enfants liguriens en aplicacion de la methode anthropometrographique.*

- L. BRIAN, C. BOGGERO, A. GURECI, *Prontuaria di Antropometrografia Sistemica*, Libr. Universitaria, Pacetti, Genova, 1977.
- CRISTIANA GLAVCE, SUZANA POP GRINȚESCU, *Quelques donnees concernant le developement physique des enfants marocains (8-9 ani) en fonction du degre d'urbanisation et du milieu socio-economique*, Ann. roum. anthropol. 13, 1976, p. 49-51.
- CRISTIANA GLAVCE și EMIL PÂRVU, *Considerații asupra nivelului de dezvoltare fizică și psihică a copiilor din culoarul Bran*, St. cerc. antropol., 10, 1972, p. 75-81.
- CRISTIANA GLAVCE, ENĂCHESCU TH., SUZANA POP GRINȚESCU, *Caracteristici constituționale de accelerare/întărire a dezvoltării fizice la copiii din mediul urban și rural*, St. cerc. antropol., 15, 1978, p. 47-53.
- R. KNUSSMANN ed., *Anthropologie. Handbuch der vergleichenden Biologie des Menschen*, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart-Jena-New York, 1992.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

ÎNCERCARE DE MODELARE ANTROPOLOGICĂ A INDIVIDULUI UMAN

CORNELIA GUJA, RĂZVAN PETCU, VICTOR GUJA

Antropologia poate să-și argumenteze statutul de Știință generală despre om și umanitate, mai ales prin capacitatea sa de a construi modele, care să sintetizeze imensa cantitate de cunoștințe acumulate privind ființa omenească.

Modelele, indiferent de forma lor de reprezentare: abstractă sau concretă, matematică, grafică sau materializată în machete, roboți, conțin aspecte calitative și date cantitative simplificate, referitoare la structura și istoria fenomenelor pe care le modelează.

Există nenumărate modele care conțin caracteristici diferite ale omului, cum sunt: conformația, raporturi dimensionale, structuri morfoanatomice, funcționale, genetice, cibernetice, informaționale etc., provenind din biologie, medicină, ergonomie, tehnică, artă (3, 6, 12, 13).

Antropologia clasică având la bază gândirea tipologică și statistică lucrează îndeosebi cu *modele tipologice și statistice*, deci populaționale.

În tehnică, modelarea a dus la construirea *omului-robot*, ultraperformant. Dar nici unul din modele nu conține prerogativele specifice umane, psihice și spirituale, cum ar fi: cunoașterea conștientă, afectivitatea, emotivitatea, creativitatea etc., care definesc „trăirea umană”. Efectele trăirii conștiente, ale cunoașterii empirice sau științifice și ale activității creatoare intră în domeniul de preocupări al Antropologiei culturale, care le include într-o sferă de existență asociată și distinctă de sfera biologică, fizică, concretă – sfera culturii spirituale. În acest domeniu absența modelelor fenomenologice este strâns legată de absența unui *substrat real la nivel individual* a ceea ce la nivel social se numește spiritualitate.

În studiul nostru am urmărit să găsim criteriile de bază pentru o modelare complexă, dinamică a individului uman care să conțină aspecte esențiale corporale, alături de cele psihice și coexistând cu cele spirituale, desigur foarte simplificate, dar care să reflecte structura, istoria și evoluția „fenomenului OM”.

Problema construirii unui model conceptual, privind individul uman, a provenit din necesitatea de a interpreta cât mai corect rezultatele cercetărilor noastre electronografice (7, 8, 9) efectuate asupra subiecților umani studiați în laborator.

Specificul metodologiei utilizate de noi se încadrează în tendințele antropologiei actuale de constituire a unui domeniu distinct de celelalte și anume, Antropologia individului (Figura 1).

Metode moderne de modelare arată că putem înțelege viața noastră la un nivel mai profund, făcând apel la principiile fundamentale ale naturii care s-au dovedit a fi aplicabile pretutindeni în lumea pe care o conștientizăm (2).

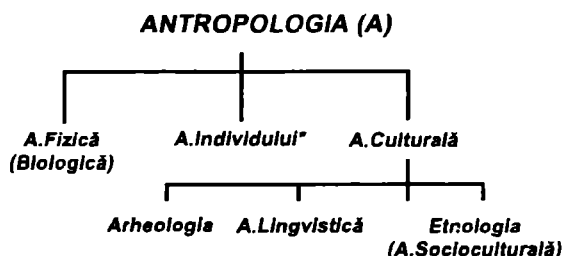

Fig. 1 – Subdomeniile Antropologiei (după Haviland, 1994), completate de noi cu Antropologia individului*.

Există azi două frontiere ale cunoașterii științifice – mica lume a particulelor elementare și lumea astronomică a stelelor și a galaxiilor, care se aseamănă într-un mod neașteptat de mult, datorită similitudinii legilor microcosmosului, cu cele ale macrocosmosului. Dar între acestea se situează lumea vie și specia *Homo sapiens*. Ca urmare, noi am făcut ipoteza că, și ființa umană este alcătuită după modelul fundamental pe care îl regăsim atât la nivel atomic, planetar, cosmic, cât și al celulei vii.

Ne referim la structura *nuclear-radiativă*, care stă la baza formării tuturor elementelor chimice din univers, a universului însuși, model preluat și de natura vie (figura 2a, b, c, d).

MATERIAL ȘI METODE DE STUDIU

Cercetările electronografice (7, 8, 9) au evidențiat la suprafața corpului uman caracteristici electromagnetice care depind atât de starea internă a organismului (de starea lui de sănătate sau de boală), cât și de influența mediului în care se află. S-a constatat o interdependență complexă, evidențiable prin fenomene luminescente discrete, cuantificate care se produc la nivelul pielii, în mediul extern corpului, propriu lui și care îl îmbracă ca o „atmosferă”. Sunt zone de energie fin structurate (informate) și care îl însoțesc pretutindeni.

Aceste rezultate ne-au determinat să construim modelul pentru om, similar cu modelul nuclear-radiativ care ni s-a părut cel mai adecvat într-o primă etapă de studiu (figura 3).

Similaritatea planului de organizare este revelatorie dacă ținem seama de faptul că diferențele de timp și spațiu dintre fenomenele la care se referă sunt astronomice, incluzând: atomul, pământul, soarele, celula vie.

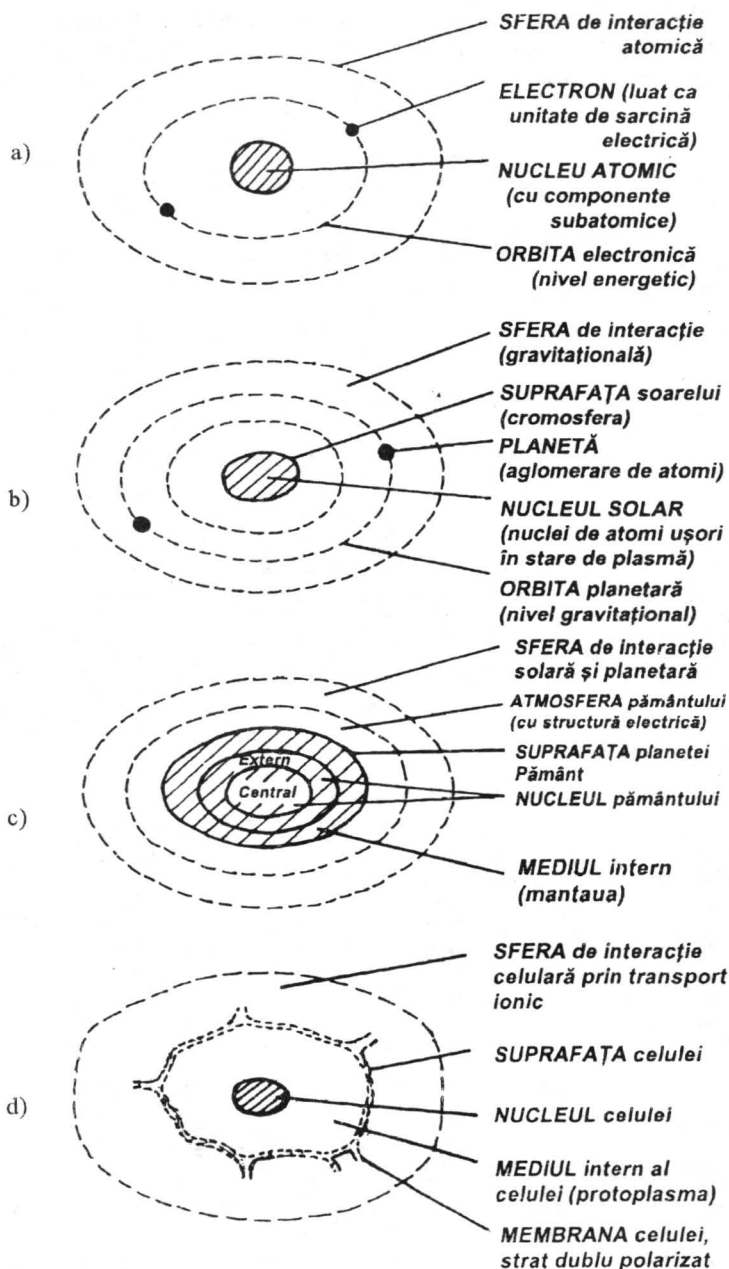

Fig. 2 – Modele de studiu pentru: a) atom, b) sistemul solar, c) planeta Pământ, d) celula vie.

În acest context, prezența omului apare firească sau chiar absolut necesară!

Existența în centrul modelului a unui nucleu învăluit de straturi cu funcții diferite, care se acoperă unul pe altul marcând secvențe reale ale istoriei și evoluției fenomenului, reflectă un principiu fundamental al naturii, principiul „încutierii”,

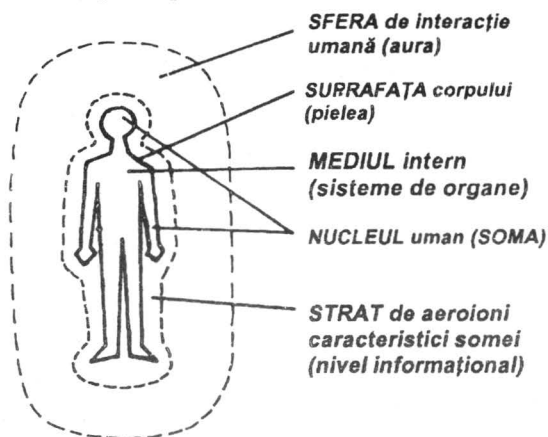

Fig. 3 – Model ipotetic pentru individul uman similar modelului nuclear-radiativ atomic, solar, planetar, celular.

al transformării prin preluare de informație și prin complexificarea de la un nivel la altul și de la o categorie de fenomene la alta (3, 5, 11, 14).

Demersul următor în adecvarea modelului fundamental la specificul uman este acela de a introduce calitățile omului de a fi *subiect*, de a cunoaște conștient realitatea înconjurătoare.

Prin procesul cunoașterii și al activității creatoare (și ca urmare a acestei cunoașteri) omul s-a transformat continuu, a evoluat. La început în calitate de *observator conștient*, prin experiența de viață directă, subiectivă, (ca participant efectiv la realitate) a creat civilizațiile preștiințifice, acumulând cunoștințe empirice sau intuitive, apoi a organizat experimentul științific obiectiv, abordând realitatea indirect cu ajutorul instrumentelor și aparatelor, dobândind așa numitele cunoștințe obiective (figura 4).

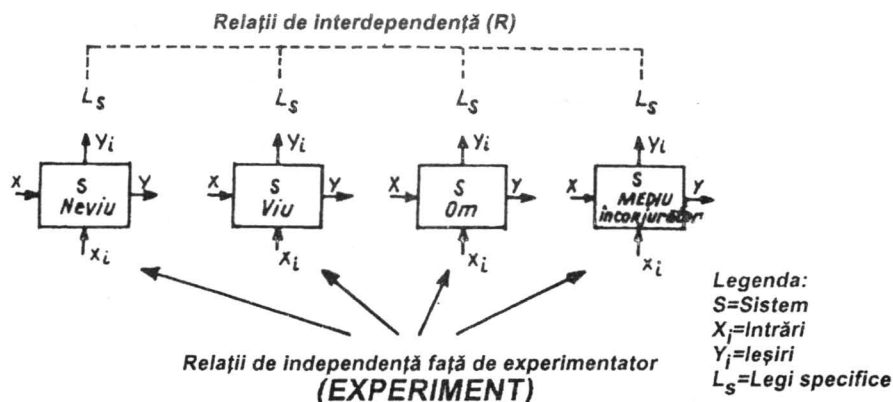

Fig. 4 – Model conceptual asupra cunoașterii umane obiective.

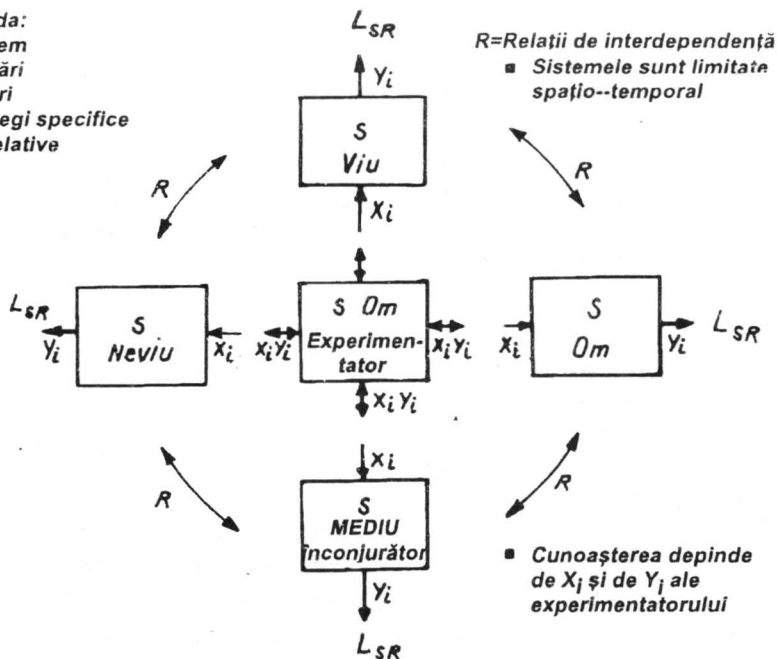

Fig. 5 – Model conceptual asupra cunoașterii subiectiv-obiective.

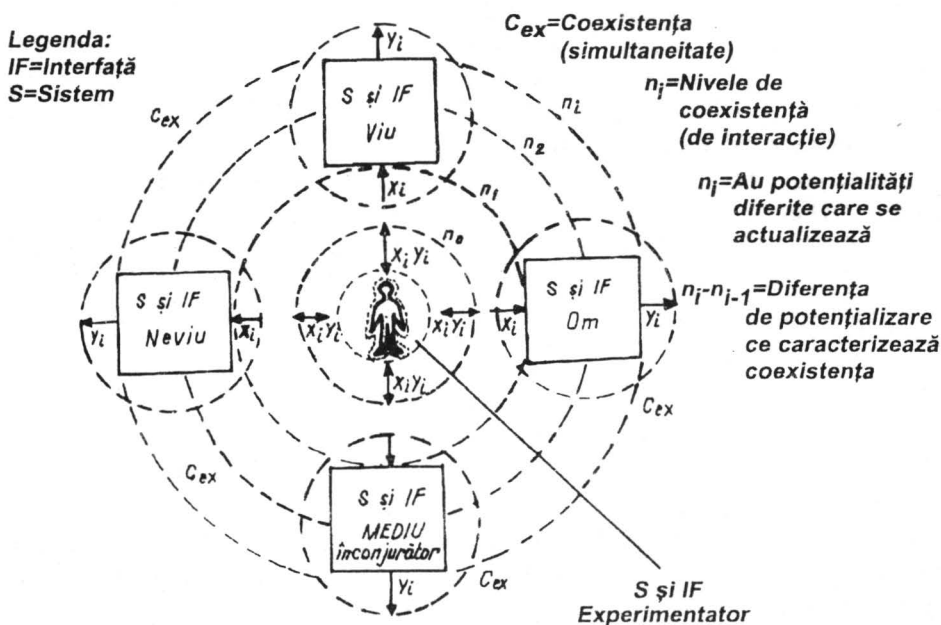

Fig. 6 – Model conceptual asupra cunoașterii subiective.

Pe această cale a găsit legi generale și legi specifice aproximative, ale fenomenelor studiate, deoarece se ignora interacțiunea sa ca experimentator, cu fenomenul. Așa se explică faptul că și astăzi se construiesc modele pentru univers neincluzând existența lui *Homo sapiens* în acesta.

Demersul nostru următor a fost acela de a examina experimentul ca un proces de interacțiune reciprocă și de cunoaștere *obiectiv-subiectivă* de către experimentator, tocmai pentru că există o similitudine de alcătuire între om și celelalte fenomene.

Rezultatul cunoașterii este de fapt un proces de „*asimilare*” *permanentă a realității* de către observator prin sfera de interacție (bineînțeles și a celor cărora el le transmite cunoștințele (figurile 5, 6).

Un alt pas metodologic a fost acela de a atribui corpurilor și fenomenelor studiate, pe lângă statutul de sistem și pe acela de *interfață* ca o valență complementară, opusă tendințelor ce rezultă din calitatea de sistem.

Numim *interfață*, într-un sens general, orice manifestare care *mediază* două sau mai multe componente ale realității, având efect similar cu acela al unui filtru informațional, codificat, propriu, specific interfeței.

Sub acest aspect trebuie renunțat la conceptul de independență totală (principala calitate a obiectivității), întrucât realitatea ne demonstrează o interdependență complexă între toate corpurile și fenomenele din natură (vezi figura 4).

Am putea afirma mai degrabă că, obiectele și fenomenele din natură *coexistă*, simultan și că ele sunt *integrate într-un context energetic-informațional amplu*, ale cărui limite nu le putem imagina „concret” sau cunoaște „obiectiv”, decât parțial, în funcție de capacitățile individuale (filtrul informațional propriu).

Consecința concretă, imediată a celor propuse este aceea că, în studiile noastre metodologice, în organizarea experimentelor, limitele sau *delimitările* dintre sisteme nu sunt ușor de stabilit. Între aceste sisteme apar nivele de diferite grade de interacțiune care îndeplinesc funcția de interfață.

Acestea se intersectează, se întrepătrund, se suprapun, se *acoperă* unele pe altele, *astfel că în spațiul de influență și interacțiune, între obiectul cercetat și cercetător, există ceva care numai poate fi ignorat deoarece influențează rezultatele cercetării.*

Astăzi cu mijloacele de investigație moderne unele dintre aceste influențe pot fi evaluate și evidențiate (12), parțial.

REZULTATE ȘI CONCLUZII

În figura 7 am sintetizat unele caracteristici generale și altele specifice ale organismului uman (nucleul), structurat într-o îndelungată evoluție filogenetică, în condiții specifice Terrei (în câmpul său gravitațional și în câmpul electromagnetic generat de soare).

Poziția verticală și particularitățile sistemului neuroendocrin foarte dezvoltat în care activitatea metabolică are un substrat electric, ionic, dau corpului, somei,

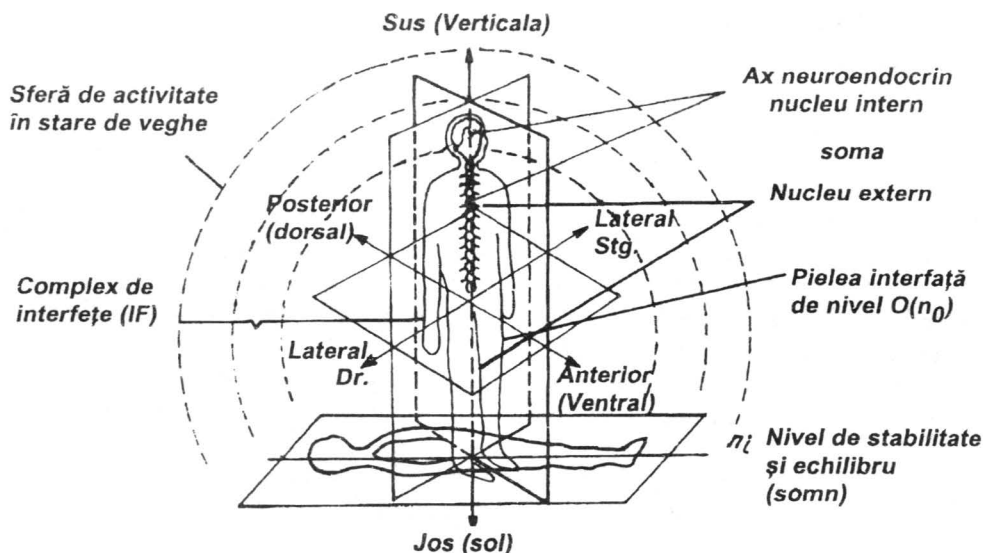

Fig. 7 – Model dinamic al individului uman ca sistem complex de interfețe învăluind corpul fizic.

funcții multiple de generator de energie, de antenă emițător-receptoare, adaptor pulsatoriu la variațiile mediului, de interfață bioritmică cu ciclicitatea diurnă și analizator informațional conștient.

Nucleul uman este orientat în spațiu (asemeni spinului particulelor elementare?) și oscilant în timp și spațiu cu un unghi de 90° , cu aproximativ 1 ciclu/24 ore – ciclul veghe-somn și cu aproximativ 360 cicluri/an, având dimensiuni medii de ordinul metru cub și masa în jur de 70 kg. Caracteristicile date de trei dintre principiile fundamentale ale organizării vertebratelor, *polarizarea* extremităților (cefalic-caudal), *simetria bilaterală* (lateralitatea dreapta/stânga), ca și metameria (dispunerea segmentară pe verticală), se reflectă pregnant în explorările noastre electronografice, aspecte pe care le vom prezenta în lucrări ulterioare.

Amintim doar că cele opt feluri de semnale electromagnetice (strimeri), detectate în imaginile noastre electronografice arată că în jurul corpului, până la o distanță de aproximativ 15 cm este prezentă o interfață caracteristic structurată la om. Astfel au putut fi diferențiate patru mari categorii de tipuri bioelectrice de tegumente (7).

Știm din fizică și chimie că structurarea păturilor electronice depinde de structura nucleului atomic, iar proprietățile interactive, afinitatea chimică, diferă în funcție, atât de proprietățile acestuia, cât și de proprietățile mediului cu și în care interacționează.

În mod analog, zonele de interacție umană ar trebui să reflecte caracteristicile somei, fiind proprii fiecărui individ.

Particularitățile acestei zone mediază permanent relațiile individului cu realitatea. Astfel, studiind proprietățile straturilor care învăluie organismul uman vom putea afla mai multe despre natura somei (nucleul uman).

În concluzie, reținem că zona *radiativă* extranucleară a modelului este în același timp și cauza și efectul caracteristicilor nucleului. Deci, vom putea surprinde alte aspecte ale specificului fenomenului uman (a cărui complexitate întrece tot ce cunoaștem până acum în Univers), explorând cel puțin la fel de laborios ca și soma, complexul de interfețe din zona sferei de interacție (vezi figura 7).

Așa cum reiese din cercetările noastre electronografice ea prezintă o dinamică complexă (fluctuantă, oscilantă, bioritmică) în care credem că își au originea o parte din tendințele evolutive ale somei.

Explorarea mediului exterior din imediata vecinătate a corpului uman dă posibilitatea aprecierii unor reacții și evoluții potențiale ale somei la care avem ușor acces.

Tot aici am putea găsi și substratul unor fenomene psihice și spirituale al trăirilor umane, nedetectate până acum în structura organelor somei.

Complex modelling of the human individual

SUMMARY

Our object of study is the grasp, in the complex modelling of the human individual (MAN phenomenon), of his bodily, and at the same time of his psychical qualities *coexisting* with the spiritual ones.

The reason for this initiative is the necessity of an as-correct-as-possible interpretation of the results of our *interdisciplinary* investigations on human individual *brought in the research laboratory*, mainly explored by the electronographic (EnG) method.

The classical anthropology models are based on statistical and typological thought, whereas the technical modelling, having as finality the ultraperforming *man-robot* model has estranged from the essentially human prerogatives: affectivity, emotionality, i.e. what we generally call "human experience".

We started from the hypothesis that the phenomenological model of the human individual is analogous to that of the atom, of the living cell and of the architecture of the solar system, as well.

We will distinguish a nuclear zone, the body (soma), surrounded by a series of external layers (interfaces), specific to the human individual.

BIBLIOGRAFIE

1. BACHELARD G., *Dialectica spiritului științific modern*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 185–200.
2. BARROW J.D., *Originea universului*, Ed. Humanitas, București, 1994.

3. BĂLĂCEANU C., ED. NICOLAU, *Personalitatea umană, o interpretare cibernetică*, Ed. Junimea, Iași, 1972, p. 224–223.
4. COSTANDACHE G.G., *Filozofia științelor cognitive*, vol. I, *Metafizica ordinațoarelor*, vol. 2, Universitatea Politehnică, București, 1994.
5. DRĂGĂNESCU M., *Informația materiei*, Ed. Academiei Române, București, 1990, p. 189–199.
6. FONTAINE JANINE, *Medicina corpului energetic*, Ed. Lotus, București, 1994.
7. CORNELIA GUJA, ONDINA POPESCU, *Variability of the Electronographic Response the Expression of a Human Bioelectrical Typology*, Ann. roum. anthropol, 1993, 30, p. 87–93.
8. CORNELIA GUJA, (coord.), *Aurele corpurilor. Interfețe cu cosmosul*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1993, p. 25–39.
9. CORNELIA GUJA, R. PETCU, ONDINA POPESCU, *Computer Aided, Study of the Electronographic imprint*, Ann. roum. anthropol., 1994, 31, p. 67–66.
10. HAVILAND W.A., *Anthropology*, Harcourt Brace College Publishers, New York, 1994.
11. NICOLAU ED., *Ingineria cunoașterii*, Ed. Albatros, București, 1985, p. 155.
12. RAMPA L., *Secretele aurei*, Ed. Rotary, București.
13. RANGA V., *Tratat de anatomia omului*, Ed. Medicală, București, 1993, p. 31–45.
14. STANCOVICI V., *Filozofia integrării*, Ed. Politică, București, 1980, p. 188.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

ASPECTE PRIVIND VARIABILITATEA CONDUCTIBILITĂȚII ELECTRICE CUTANATE ÎN FUNCȚIE DE VÂRSTĂ ȘI SEX. II.

CORNEL PICIOIU, MARGARETA PICIOIU, MANUELA JILĂVEANU, RĂZVAN PETCU

Într-un articol anterior (3) am prezentat anumite aspecte privind variația valorilor medii și ale abaterilor standard ale conductibilității electrice determinată la nivelul pulpei degetelor, în cadrul a patru grupe de vârstă (I= 3-6; II= 7-8 ani; III=9-10 ani; IV=11-14 ani) separat pentru fiecare sex. În acest articol, folosind același intervale de vârstă și separarea pe sexe prezentăm aspectele privind variabilitatea repartițiilor digitale ale conductibilității la nivelul celor două mâini, dreaptă și stângă.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul investigat de noi este compus din 478 indivizi dintre care 220 de sex feminin și 258 de sex masculin, împărțiți în cele patru grupe de vârstă menționate anterior.

Pentru investigarea repartiției digitale a conductibilității la nivelul fiecărei mâini, valoarea conductibilității fiecărui deget a fost raportată la suma valorilor de conductibilitate ale celor cinci degete. S-a obținut astfel o pondere a conductibilității digitale și totodată reprezentarea repartiției digitale a conductibilității printr-un *sistem complet de ponderi*. Considerată ca o caracteristică individuală, forma acestui sistem este relativ independentă de valorile absolute ale conductibilității, astfel încât repartițiile digitale ce diferă la nivelul mediei valorilor absolute pot avea aceeași formă, iar repartiții digitale cu aceeași medie a valorilor absolute pot avea forme diferite. În acord cu modalitatea de reprezentare, forma sistemului complet de ponderi a fost caracterizată cu ajutorul unui indice informațional - indicele Cresin (1,2). Valoarea minimă a acestuia exprimă un maximum de simetrie al sistemului de ponderi dat de egalitatea ponderilor, iar valoarea maximă exprimă un maximum de asimetrie dat de prezența conductibilității la nivelul unui singur deget al mâinii. Corespunzător, valorile intermediare exprimă grade de asimetrie. Am fost interesați, în această etapă, de proporțiile în care mâinile cu formă simetrică și cele cu formă asimetrică apar în cadrul fiecărei grupe de vârstă și sex.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În tabelul nr. 1 sunt prezentate procentual proporțiile mâinilor simetrice (SIM) și asimetrice (ASIM) în cadrul fiecărei grupe de vârstă și sex, separat pentru mâna dreaptă și stângă. Se observă că, proporția de mâini simetrice domină și tinde să crească odată cu vârsta, dar această creștere se realizează diferit atât în funcție de sex, cât și de lateralitate. În acest cadru general un aspect particular apare la fete, în prima grupă de vârstă, unde formele asimetrice domină formele simetrice.

Tabelul nr. 1

Procentul proporțiilor mărimilor simetrice (SIM) și asimetrice

Grupa de vârstă	mâna	Băieți		Fete	
		SIM%	ASIM%	SIM%	ASIM%
3-6 ani	D	51,56	48,44	31,25	68,75
	S	57,81	42,19	51,63	48,37
7-8 ani	D	79,45	20,55	77,77	22,23
	S	83,56	16,44	71,14	28,86
9-10 ani	D	93,33	6,67	88,00	12,00
	S	86,66	13,34	82,00	18,00
11-14 ani	D	89,47	10,53	71,11	28,89
	S	91,23	8,77	73,33	26,67

În tabelele următoare sunt prezentate rezultate ale calculului semnificației diferențelor de repartiție a mâinilor simetrice și asimetrice prin *testul chi²* cu un grad de libertate. În interpretarea acestor rezultate trebuie ținut cont că, pentru o probabilitate a semnificativității diferenței mai mare ca 0,95 valoarea lui *chi²* trebuie să depășească 3,84, iar pentru o probabilitate a semnificativității mai mare ca 0,99 *chi²* trebuie să depășească 6,63.

În tabelul nr.2 sunt date valorile *chi²* pentru diferențele între repartițiile pe grupe de vârstă ale mâinilor simetrice și asimetrice, separat pentru dreapta și stânga. Se observă că, nivelul de semnificativitate este în general mai mare pentru vârste mici și de asemeni mai mare pentru mâna dreaptă.

Tabelul nr. 2

Valorile *chi²* pentru diferențele între repartițiile pe grupe de vârstă ale SIM și ASIM

Grupele de vârstă	Băieți		Fete	
	Dreapta	Stânga	Dreapta	Stânga
I-II	47,64	88,59	127,50	18,54
II-III	30,94	0,83	9,91	7,99
III-IV	1,58	2,61	13,88	3,84

În tabelul nr. 3 sunt date valorile χ^2 ale diferențelor de repartiție pe sexe ale mâinilor simetrice și asimetrice în cadrul fiecărei grupe de vârstă. Se remarcă creșterea semnificativității diferențelor între sexe odată cu vârsta, dar și faptul că această creștere nu are un caracter regulat, ci mai degrabă alternant (dreapta - stânga).

Tabelul nr. 3

Valorile χ^2 ale diferențelor de repartiție pe sexe ale SIM și ASIM

Grupa de vârstă	Dreapta	Stânga
I	16,52	1,56
II	0,17	11,22
III	4,56	1,87
IV	35,77	40,04

Tabelul nr. 4

Valorile χ^2 ale diferențelor de repartiție a SIM și ASIM la mâna dreaptă și stângă

Grupa de vârstă	Dreapta	Stânga
I	1,60	16,63
II	1,25	2,14
III	3,84	2,00
IV	0,39	0,25

În tabelul nr. 4 sunt date valorile χ^2 ale diferențelor de repartiție a formelor simetrice și asimetrice la mâna dreaptă și stângă, în cadrul grupelor de vârstă și sex. Semnificativitatea acestor diferențe este în general redusă cu excepția intervalului de vârstă de 3-6 ani la fete și 9-10 ani la băieți.

CONCLUZII

În limitele materialului utilizat, studiul nostru scoate în evidență faptul că, prin reprezentare ponderală și caracterizare informațională, forma repartiției digitale a conductibilității este un element a cărui variație ontogenetică are particularități de vârstă, sex și lateralitate. Rezultă de aici că, alături de valoarea medie absolută a conductibilității, forma repartiției digitale poate constitui un factor important de caracterizare a indivizilor, dar și al grupelor de indivizi constituite în scopul de a studia relațiile dintre particularitățile individuale sau de grup și anumiți factori constituționali, de mediu sau terapie. În raport cu abordarea unor astfel de relații considerăm că studiul nostru reprezintă un prim pas, absolut necesar, deoarece furnizează un material de referință.

RÉSUMÉ

Aspects concernant la variabilité de la conductibilité électrique de la peau en fonction d'âge et de sexe

Le travail utilise des moyennes de présentation informationnelle dans la recherche de la forme des répartitions. On met en évidence le fait que la forme de

la répartition de la conductibilité digitale est un élément dont la variation ontogénique a des particularités en fonction d'âge, sexe et latéralisation.

BIBLIOGRAFIE

1. Cresin R., *Aplicarea energiei informaționale în studiul longevității*, Revista de statistică, 12, 1979.
2. Onicescu O., Ștefănescu V., *Elemente de statistică informațională cu aplicații*, Ed. tehnică, București, 1979.
3. Picioiu C., Margareta Picioiu, Manuela Cazacu, Petcu R., *Aspecte privind variabilitatea conductibilității electrice cutanate în funcție de vârstă și sex*, St. cerc. antropol., 32, 1994.

Primit la redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer”, București

PATOLOGIA MIJLOACELOR DE COMUNICARE INTERUMANE

IOAN OPRESCU

1. COMUNICAREA INTERUMANĂ RELAȚIONARE, DIVERSIFICARE, REGLARE, INTEGRARE

Comunicarea interumană este o *formă vie* ce face posibilă existența societății omenști. Comunicarea este polimorfă, ea nu se realizează numai pe cale verbală, ci și pe cale neverbală, prin imagini, semne scrise sau semne nescrise, prin numele oamenilor, prin obiecte și prin numele lor, prin simboluri, pe cale sonoră etc., toate supuse unor factori exteriori dar și influențându-se totodată între ele.

Ce semnificație au însă toate aceste legături între entități, între entități și lucruri, între entități și fenomene, între fenomene și fapte etc., această enormă țesătură ce pare să nu aibă un început și nici un sfârșit, toată această complexă rețea de relații între ceea ce ne așteptăm sau între ceea ce nu ne așteptăm să aibă legătură între ele? Care este la urma urmei filosofia prezenței copleșitoare a comunicării atât de prezentă, ca apa și aerul, încât aproape că îi ignorăm existența?

Scopul este unul singur: acela al *unirii*, al unificării, al recuperării unității. De aceea, judecând oarecum schematic, am putea spune că un *proces comunicant* (sau *contact comunicant*) *reușit* face sau/și consolidează o *legătură* între două sau mai multe elemente, o *uniune* între elemente relativ izolate, favorizând mișcarea. În timp ce un proces sau contact *comunicant eșuat*, separă, dezunește, împiedică mișcarea și împinge spre stagnare. *Mișcarea* înseamnă *viață*, *stagnarea* înseamnă *moarte*.

Elementele componente ale Mijloacelor de Comunicare Interumane (MDC) sunt verbale și neverbale. Fără a intra în detalii (asupra MDC neverbale/vizuale, acustice, olfactive, tactile etc./ ne-am referit în alte lucrări) vom sublinia că în cadrul MDC verbale care denumesc obiecte, fenomene, procese, sunt și cuvintele care denumesc oamenii cărora le conferă o identitate de bază.

Am dori să insistăm asupra faptului că MDC mențin și dezvoltă coeziunea întregii culturi și societăți umane.

În ceea ce privește patologia MDC vom distinge o *patologie spontană* a MDC și o *patologie indusă* în mod deliberat pentru a dezuni, a sfărâma unitatea, a risipi ceea ce s-a adunat și se adună și pentru a distruge legăturile dintre oameni.

În prima categorie am include dezvoltarea MDC la copii handicapați social, care, spre deosebire de cei proveniți din familii organizate în care un copil învață să vorbească de la cel puțin doi părinți, uneori și bunici, frați mai mari etc. și nu în ultimul rând acești copii aflându-se mai mult sau mai puțin în centrul atenției, copii handicapați social, mulți la număr într-o grupă, 20-30, deprind vorbirea de la educatoare și îngrijitoare, adică 2-3 persoane. Premisele dezvoltării MDC sunt patologice prin fragilitatea lor, prin inconsistență și slabă calitate. Într-un fel și pentru o perioadă, situația se poate analogă cu rahitismul. Vrem cu alte cuvinte să spunem că suntem în fața unei patologii a MDC care ține de domeniul *creșterii și dezvoltării*.

Cercetările longitudinale au arătat că în timp, are loc o recuperare neașteptată care face ca acești nefericiți să ajungă să *comune eficient* (ceea ce nu înseamnă și corect) și mai ales cu notabile nuanțe de expresivitate¹, ceea ce nu se întâmplă cu copii proveniți din familii organizate și care excelează printr-o plictisitoare uniformitate a MDC folosite, prin vehicularea sintagmelor celor mai comune, uneori aproape papagalicește (cercetarea a fost făcută înainte de 1989).

Tot la patologia spontană a MDC aș include și *beția de cuvinte* despre care vorbește Titu Maiorescu și mai târziu prin 1938 N. Steinhardt.

Limbajul infractorilor și argoul nu pot fi considerate patologice, ele sunt MDC verbale și neverbale cu codificare specială, secretă, niște MDC care restrâng comunicarea, o limitează la un anume grup și cu un anume scop în loc s-o răspândească. Aici ar putea exista o oarecare legătură cu patologia MDC.

Am ajuns la patologia indusă deliberat și conștient, o acțiune criminală de tulburare a comunicării mai puțin cunoscută, petrecută acum nu mai puțin de 10 ani. Este vorba de schimbarea numelor și prenumelor cetățenilor din Cambodgia aflată sub guvernarea dictatorială a lui Pol Pot (Khmeri Roșii). O dată cu amestecul prin dispersie a populației, adică fiecare ins era trimis în altă zonă a țării, nimeni nu rămânea în locul în care trăise până atunci, mai ales membrii de familie erau răspândiți cât mai departe unul de altul, li se schimba și numele și prenumele. Sub pedeapsa capitală, nimeni nu avea voie să pomenească cum îl chema înainte de transmutare. Li se răpea astfel oamenilor elementul fundamental al personalității lor, identitatea de bază, fundamentală, dincolo de care aceștia nu mai existau. Fiecare ființă umană, ca și fiecare cuvânt, are un înțeles, fiecare om înseamnă ceva. Dacă este golit de sensul lui pe care l-a dobândit de-a lungul unei vieți, sau în cazul unor nume vechi de familie, de-a lungul unor generații, este golit de el însuși, nu mai este el. Numele nou pe care îl primește nu înseamnă pentru el nimic și nici pentru alții. Acest nume nou urmează să capete treptat semnificația pe care i-o conferă autoritatea dictatorială care i l-a dat. Singurii care-și păstrau identitatea erau

¹ Este un proces de *supracompensare*, (ca o lege), semnalată de V. Săhleanu în "Le probleme du vieillissement psychologique dépressogène de la longévité d'états dépressifs" în Travaux du VIII-eme Congres European de gérontologie cliniques, 1977.

conducătorii. Iată un nivel de prăbușire din condiția umană, aş spune maxim, de patologie a MDC în care nimeni nu mai ştie cine este nu numai celălalt, dar nici el însuși și în care nivelul de comunicare se reduce aproape de zero, de fapt pentru a porni de la zero după dorința conducătorilor, stăpâni absoluți de la care toate trebuie să înceapă.

O discuție se poate face pornind de la ideea raportului care există între solidaritatea umană elementară și comunicarea interumană. Sunt lucruri dramatice, grave, ce impun a fi aprofundate.

La fel și cu cuvintele când li se fură sau falsifică înțelesul, când ele nu mai înseamnă ceea ce știam că înseamnă. George Orwell spune în „1984”: „people (...) have ceased remember that words have meanings”. Dacă la începutul perioadei comuniste, atunci când am auzit afirmația: „societatea socialistă e cea mai liberă și mai prosperă societate” am râs sau cel puțin am surâs, cu timpul prin repetarea dincolo de orice sațietate, aceste cuvinte Libertate și Prosperitate au ajuns să nu mai însemne nimic, să nu mai valoreze nimic. Exemplele se pot înmulți, diversificarea, glosarea pe tema asta ar putea ea însăși constitui subiectul unui studiu.

Am ajuns la altă etapă. Se vorbește despre cuvinte cu sens corupt și iată-ne la *limba de lemn* (Françoise Thome), limbă care se manifestă în mod deschis sau ascuns. Nu vom face o descriere a ei, să spunem numai că unii au vorbit-o fără să știe.

Limba de lemn nu este un jargon, nici o retorică găunoasă. Ea este o limbă cu puteri totalitare. Are o sintaxă, un vocabular, un stil, o dicție, fonetică, intonație specifică care o fac, pentru cine este atent, recognoscibilă. Nu este un mod spontan de comunicare și, foarte important, nici o cale de acces la realitate. Este limba prin care realitatea se conformează ideologiei, o limbă care se substituie realității. Pentru a-și menține eficacitatea magică, am putea spune că își mobilizează toate resursele, devine o pedagogie permanentă, o condiționare a conștiinței, un element mai mult sau mai puțin al teroarei. *Limba de lemn* și *limba naturală* intră în confruntare dramatică. *Limba de lemn* este limba „omului nou” care ajunge să fie lipsit de „eu”, de memorie, de inițiativă personală, de capacitatea de a stabili repere, de a spune NU. *Limbii de lemn* îi corespunde gândirea de lemn și conștiința de lemn, o conștiință vâscoasă, parodică, deplorabilă.

O altă patologie a MDC este *dublul limbaj*, care poate fi relaționat într-o oarecare măsură cu limba de lemn.

Ne aflăm într-o zonă foarte delicată a relațiilor umane, o zonă de suferință a MDC de mare semnificație antropologică. Comentariile posibile sunt foarte numeroase. Țin de asemenea să precizez că, nu am epuizat patologia comunicării interumane în care vehicularea de concepte false sau eronate, intoxicarea cu formule stereotipe care să forțeze din afară spre „înăuntru” conceptele și structurile de referință ajung să demoleze mentalitatea originară. Sunt răsturnate sistemele de valori, mecanismele învățării, dar și ale învățământului, anulara și anihilarea creativității inducând mai devreme sau mai târziu o vastă patologie socială, care dată fiind întinderea și profunzimea efectelor nocive, ar putea ține și de *antropologia*

medicală, făcând obiectul ei de studiu. Pentru că este afectat în mod malefic și deliberat ² procesul natural al neconținutei deveniri umane, este desfigurată ființa, prin limitarea aspirațiilor, fracturarea credințelor, diminuarea până la anulare a propriei capacități de orientare în lume și în viață, prin crearea în mod artificial a condiției de dependență tipică pentru un toxicoman. Mă opresc aici fără însă a încheia considerațiile și consecințele tulburătoare ale acestei situații prezentate.

Într-un registru mai concret al patologiei MDC aş vrea să menționez SINDROMUL MOEBIUS. Acesta constă în paralizia mușchilor faciali fără să afecteze buzele, limba și pleoapele. Aceasta dă feței chipul unei măști inexpressive care nu poate declanșa nici măcar un surâs etc.

Tot în registrul concret ceva despre *patologia comunicării în politică*. Apatia politică a oamenilor se datorează (actualmente 1994) limbii de lemn de tranziție, limbajului în șabloane care este vehiculat de politicieni. Marx aduce în felul lui, știința în politică (și politica în știință) și face să dispară creativitatea. Fără creativitate tot ce se naște este mort. Cuvintele din limba de lemn au o limitare semantică. Dar și așa limba politicii nu acoperă realitatea umană. Criza politicii se datorează patologiei MDC. Marele dușman al unor MDC verbale clare este necinstea (vezi Pristanda: „alta am eu în inima mea, Coane Fănică”). Când MDC nu mai exprimă adevărul societatea este în pericol.

The Pathology of Means of Communication

SUMMARY

The Means of Communication pathology signifies the degradation of the relations between people by diminishing the communication efficiency at the lowest level, to the communication change in a compromising factor of human dissension.

There exist a *spontaneous MCP* and a *deliberately created one*.

Spontaneous MCP can be found with orphan children grown up and educated in special homes for orphans where many children learn to talk from very few people (pedagogues, teachers).

Deliberated MCP can be found in totalitarian regimes. For instance, Cambodia's ruler, Pol Pot, substituted ordinary citizens' names, spreading them after all over the country. It is a dramatic and brutal breakdown from the human condition by losing one's own identity.

Other illustrations are the falsified and deprived-of-meaning words, when people cease to remember that words have meanings.

Last but not least, we mention "La langue de bois" - "wood language" by which the reality follows the ideology, a language by which the reality is replaced.

² Constatăm cum un grup de oameni valizi cu scopul de a domina, reușesc să îmbolnăvească prin limitarea atributelor umane cele mai fundamentale, acelea ale comunicării interumane, o populație întreagă de oameni sănătoși.

A wood language becomes a permanent pedagogy, a consciousness' conditioning so that finally comes out a wood consciousness, a wood morality, etc.

The MCP exposition is not exhaustive. The Moebius syndrome (a kind of individual facial paralysis) has not social and cultural consequences, as the deliberately created MCP.

BIBLIOGRAFIE

1. BOD LADISLAS, *Language et pouvoir politique*. Rev. Étude, Paris, febr. 1975.
2. BESANÇON ALAIN, *Les origines intellectuelles du leninisme*, Paris, Calman-Lery, 1977.
3. * * *, *Anatomie d'un spectre*, Paris, Calman-Lery, 1981.
4. CHOMSKY N., *Reflections on language*, Temple Smith & Fontana Book, London, 1976.
5. FRICKE K.W., *Die Sprache des Vierten Reiches*, Rev. Deutsche Rundschau Heft, 12, Berlin, 1952.
6. MARTINEZ L., *La langue de bois sovietique*, Rev. Commentaire, vol. 4, 1981-1982, Paris.
7. OPRESCU I., *Cercetarea mijloacelor de comunicație interumane*, FORUM, Științe Sociale, 2, 1971.
8. * * *, *Materii prime și tehnici de lucru ale cercetărilor concrete de antropologie cultural-lingvistică*, Varia Anthropologica, București, 3, 1973.
9. * * *, *The contribution of Romanian cultural-linguistic anthropology to the complex study of modern population*, International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences, Chicago, Vol. Language and man, Mouton, Hagne, 1976.
10. ORWELL G. : 1984 New-York, 1949.
11. * * *, *The collected essays journalism and letters*, Penguin, London, 1970.
12. THOM FRANÇOISE, *La langue de bois*, Juilland, Paris, 1978.

Primit în redacție
la 18 mai 1995

Centrul de Cercetări Antropologice
„Fr. Rainer, București”

IN MEMORIAM

VASILE V. CAMELEA

(1915-1994)

La 31 iulie 1994 a plecat pe calea fără întoarcere Vasile V. Camelea. Rareori e mai potrivită vorba veche „s-a mutat la strămoși”. Fiu de moșneni din ținutul de glorie istorică al Muscelului, a păstrat toată viața sa legătura cu lumea din care se trăgea, iar somnul de veci și-l doarme în satul natal, laolaltă cu înaintașii săi în linie genealogică.

S-a născut la 18 februarie 1915 în Berivoești, sat evocator de arhăitate, pe care avea să-l iubească plin de devoțiune, legându-l (sub denumirea de „stația-pilot Berivoești”) de începuturile antropologiei culturale în România. După absolvirea școlii din sat și a liceului „Dinicu Golescu” din Câmpulung Muscel, și-a făcut studiile superioare la Universitatea din București, în cadrul Facultății de Litere și Filosofie. Peste ani, avea să-și exprime într-un fel propriu admirația față de profesorii săi și față de instituția pe care aceștia o slujeau: „Jeșeai de la Gusti și intrai la Iorga, apoi la Mehedinți, apoi la Motru, apoi la Negulescu... Erai ca într-un Olimp!” Licența și-a trecut-o în sociologie (1939), domeniu în care s-a specializat sub îndrumarea profesorului Gusti și a celor mai de seamă colaboratori ai acestuia: Traian Herseni și Henri H. Stahl. În 1936 realizase lucrarea de seminar *Satul Berivoești. Obștea moșnenilor*, tipărită mai târziu, în 1946, ca vol. I (128 pp). Alte două lucrări - *Composesoratele foștilor iobagi din Țara Oltului. Sistemul juridic consuetudinar negenealogic* și *Composesoratele foștilor boieri și grăniceri din Țara Oltului. Sistemul juridic consuetudinar genealogic* - au fost publicate în 1943 (prima) și 1945 (a doua); deși nu prea întinse (3 l, respectiv 25 pp), ele rămân titluri de referință în bibliografia obștilor de pășune din Transilvania. Volumul II al lucrării despre Berivoești va constitui tema tezei de doctorat, susținută în 1947, la apelul expres din partea lui Dimitrie Gusti. Cam în același timp și-au mai trecut doctoratul Nicolae Dunăre și Cornel Irimie (să fi presimțit oare Gusti pericolul iminent al desființării sociologiei românești și să fi încercat el a asigura disciplinei personalul

necesar în eventualitatea că hiatusul nu s-ar fi prelungit prea mult?). Teza de doctorat a rămas nepublicată ca atare, însă unele fragmente au fost preluate de H. H. Stahl în cursul tipărit *Sociologia satului devălmaș*, vol. I (1946), iar altele, în formă revăzută, vor fi publicate de autorul însuși în actele congreselor internaționale de științe antropologice și etnologice de la Paris (1960) și Moscova (1964), precum și în revista *Studii și cercetări de antropologie* (1964). Toate aceste lucrări, realizate în prima tinerețe, îi creaseră printre colegii de generație renumele de speranță a sociologiei rurale românești.

Istoria este însă altceva decât cursul linear al așteptărilor noastre. „A doua zi după ce mi-am dat doctoratul, sociologia s-a desființat”, obișnuia să spună Vasile Caramelia cu un umor amar. „A doua zi” însemna anul 1948, când sociologia a intrat în perioada de arest ideologic, fiind arătată cu degetul ca știință burgheză, reacționară.

În deceniul următor, 1950-1960, Vasile Caramelia va lucra ca metodolog la Direcția Generală de Statistică, dar sub eticheta statisticii el va practica în fond sociologia cooperăției, mergând pe calea știută a cercetărilor de teren și publicând chiar câteva articole în domeniu. În 1957, atras de Traian Herseni (ieșit el însuși dintr-o perioadă de dură reclusiune), va începe să lucreze la Centrul de Cercetări Antropologice al Academiei, mai întâi cu jumătate de normă, apoi din 1960, cu normă întreagă. A fost, fără doar și poate, pasul hotărâtor al carierei sale. Centrul de Cercetări Antropologice se afla pe atunci sub conducerea unui strălucit strateg în știința românească: profesorul Ștefan-Marius Milcu. Fidel principiului formulat de Francisc I. Rainer, după care „Orice concepție despre viață bazată numai pe biologie e sub-umană, dar nici o concepție despre om nu trebuie să vină în contradicție cu biologia”, Ștefan M. Milcu a antrenat în cercetările de antropologie, încă socotită pe atunci o știință *naturală* despre om, câțiva specialiști de seamă în științele sociale. Menirea lor era aceea de a descrie mediul social și cultural, precum și fazele istorice, în care se va fi petrecut dezvoltarea biologică a populațiilor umane abordate spre cercetare. Între acei specialiști (demografi, etnologi, istorici), Traian Herseni și Vasile Caramelia s-au dovedit a fi cei mai atașați de instituția Centrului de Cercetări Antropologice. Contribuțiile lor - unele individuale, altele semnate împreună - au fost integrate și pot fi detectate în volumele *Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor: satul Bătrâna* (Editura Academiei, 1961) și *Structura antropologică a satelor Nucșoara și Câmpu lui Neag* (Editura Academiei, 1966), monografiile clasice pentru istoria antropologiei românești, ambele coordonate de Șt. M. Milcu și H. Dumitrescu.

Rămas titular al postului de specialist în științele sociale (Herseni plecase ca șef de secție la Institutul de Psihologie), Vasile Caramelia își va da curând seama că datele de mediu social și cultural, servind până atunci drept fond pentru înțelegerea proceselor de biologie populațională, ar putea fi valorificate și independent, ca date de antropologie socială și culturală. Din acel moment, toată existența sa se va concentra în chip esențial asupra unui singur scop: impunerea antropologiei sociale și culturale ca disciplină nouă în câmpul științelor din țara noastră. În august 1964,

Academia va aproba noua structură organizatorică a Centrului de Cercetări Antropologice, care, pe lângă secțiile de paleoantropologie (antropogeneză, etnogeneză), antropologie contemporană (morfologie, genetică, fiziologie) și antropologie aplicată (standarde, antropologie medicală), va include de asemenea o secție de antropologie socială și culturală (în denumirea oficială: secția de antropologie socio-demografică și culturală). Recunoașterea acesteia din urmă a fost rezultatul eforturilor exprese depuse de Vasile Caramelca, iar documentul respectiv - nr. 23409/502, emis în cadrul Comisiei Monumentelor Naturii din cadrul Academiei – reprezintă actul de recunoaștere oficială a antropologiei sociale și culturale ca disciplină științifică în România. Țara noastră se înscria, astfel, printre primele din Europa în care paradigma continentală a unei antropologii restrânse doar la ceea ce astăzi se desemnează prin „antropologie fizică”, începea a se lărgi. Ceea ce a urmat trebuia să însemne consolidarea, sau, cu un termen folosit de Regna Darnell, „profesionalizarea” disciplinei, proces dificil, încă în curs, obstrucționat fiind de factori asupra cărora nu e locul de insistat acum. În ce îl privește, Vasile Caramelca a făcut uz în urmărirea acestui scop de toată inteligența sa practică, ancestral țărănească, de o veritabilă artă de a se mișca pe rețelele sociale și nu în ultimul rând de atuul său de discipol al fostei „școli Gusti”. Temperament de luptător, nu-l interesa puritatea mijloacelor puse în joc, ci eficiența lor. De aici sentimentul de singurătate de care era încercat din când în când (fără o justificare reală, însă, câtă vreme același scop poate fi urmărit în grup cu o *pluralitate* de mijloace). Țelului înainte amintit - impunerea antropologiei culturale - i-a subordonat întregul său talent de creator de atmosferă. Totul părea la el întemeiat pe un fel de magie a cuvântului generator de realitate. De aci, poate, prelungirea zăbovirii la faza cuvântului, situație paradoxală pentru un om cu un puternic impuls al acțiunii. Din școala gustiană s-a ales cu un sigur ochi de profesionist, mai puțin avid de teorie, dar foarte aplicat pentru înțelegerea fenomenelor sociale concrete. Credea cu tărie că originalitatea vine în primul rând din fapte, că marile teorii sunt puține la număr, în timp ce realitatea faptică e inepuizabilă. De aceea, unei cărți scrise după alte cărți îi prefera un studiu rezultat dintr-o bună cercetare. Nu întâmplător modelele sale au fost A. R. Radcliffe-Brown și B. Malinowski dintre străini, iar dintre români bineînțeles D. Gusti, pe care încerca să-l urmeze de la năzuința spre un sistem propriu (în cazul său „integralismul dinamic”) până la gestică și vestimentație.

Concrete, contribuțiile lui Vasile Caramelca vor intra indubitabil în istoria antropologiei românești. Studiile sale despre evoluția structurilor sociale în proiecție teritorială constituie repere bibliografice pentru sociologia istorică a satului românesc. Metoda sa proprie de reprezentare grafică a gradului de închidere și deschidere demografică a unei comunități rurale a fost apreciată de mari specialiști francezi. Metoda stației-pilot ca laborator permanent de teren își relevă plener importanța prin prisma a ceea ce se cheamă astăzi în lume „*native anthropology*”. În 1972, cu concursul profesorului Tudor Bugnariu, a ținut la Facultatea de Filosofie a Universității din București primul curs de antropologie culturală din țara noastră,

conducând în chip complementar, câțiva ani la rând, practica studenților de la acea facultate. A avut întâlniri benefice cu figuri de seamă ale științelor socio-umane contemporane: C. Levi-Strauss, Robert Gessain, Paulette Marquet, Roland Pressat, Margaret Mead, Arne Martin Klausen ș.a. Mai presus de toate, numele său va rămâne legat de introducerea în România a antropologiei culturale ca disciplină științifică. A ajuns la această izbândă prin dispută, pe de o parte, cu vechea paradigmă reprezentată de antropologia fizică (și e întru totul remarcabilă puterea de înțelegere pe care până la urmă au arătat-o bioantropologii față de noua perspectivă), iar pe de altă parte prin eludarea dogmatismului marxist, care privea la noua disciplină cu suspiciune, ca la un produs de influență britano-americană. Nu l-au atins nici, la vremea lor, înțepăturile marxist-stângiste, nici, ulterior, acuzațiile grosiere de colaboraționism cu... marxismul militant, venite din partea unui grup de jurnaliști de joasă condiție morală (și implicit profesională). Și-a văzut mereu de drumul său și cine se va mișca în țara aceasta în sfera antropologiei culturale autentice (iar nu doar în aceea a unei retorici luxuriante în numele omului), îi va călca vrând-nevrând pe urme.

Gheorghiță Geană

Primit în redacție
la 18 mai 1995

*Centrul de Cercetări Antropologice
"Fr. Rainer", București*

Revista „Studii și cercetări de antropologie” publică lucrări originale, de nivel științific superior, din următoarele domenii: paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sunt completate cu rubrici ca: „Viața științifică”, în care, prin note scurte, sunt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.); „Recenzii”, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sunt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile, dactilografiate la două rânduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hârtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și, în special, de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfârșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițialele autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina. Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rânduri, într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele nu trebuie să depășească 8 pagini. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Tipărit: **Semne' 94**

RICHARD LEAKEY, "THE ORIGIN OF HUMANKIND"

Apariția în Editura Humanitas în cursul anului 1995 a cărții lui Richard Leakey, se constituie într-un eveniment editorial, atât pentru viața științifică antropologică, cât și pentru marea public.

În traducerea fidelă a cercetătorilor Ioan Oprescu și Ana Glavce, de la Centrul de Cercetări Antropologice „Fr. I. Rainer”, după originalul în limba engleză: “The Origin of Humankind”, Basic Books, Harpercollins Publ., apărut în 1994, această carte analizează controversatele probleme ale originii și evoluției omului, direcțiile clasice de cercetare pe baza resturilor fosile, fiind puse în relație cu noile direcții de genetică moleculară și de antropologie culturală.

Cartea este structurată pe opt capitole: Primii oameni; O familie numeroasă; Un altfel de om; Omul, un vânător nobil?; Originea omului modern; Limbajul artei; Arta limbajului; Originea conștiinței.

Bogat ilustrată și beneficiind de o bibliografie „la zi”, cartea se constituie într-un instrument de lucru pentru specialiști și de cunoaștere pentru cei interesați în pasionanta poveste a apariției și devenirii umane.

Elena Radu

ISSN 0039-3886

ST. CERC. ANTROPOL., 1995, T. 32, P. 1-106

43 881

 Quasar ProImpex Ltd.

Tel. 222.61.20 Fax 222.35.43

Lei 1500